

ਪਰਦੇਸ ਟਾਈਮਜ਼

ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਐਮ ਏ (ਮੁਖ ਸੰਪਾਦਕ)

ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

pardestimes

ਰਣਜੀਤ ਕੌਰਲਾ ਐਮ. ਬੀ. ਏ. ਮੈਨੋਂਸਿੰਗ ਐਡੀਟਰ

VOL- 14

No. 355

September 9, 2020

E-mail : info@pardestimes.com

Ph 510-938-7771

Ph 530-315-1020

ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਜਾਰੀ, ਪੁਲਿਸ 'ਤੇ ਬੰਬਾਂ ਨਾਲ ਹਮਲਾ

ਪੋਰਟਲੈਂਡ - ਉਚਿਗਲ ਸੁਬੇ ਦੇ ਪੋਰਟਲੈਂਡ ਸਹਿਰ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ 100 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਨਸਲਭੇਦ ਵਿਰੋਧੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ਰਾਤ ਹੋਰ ਹਿੱਸਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਪੁਲਿਸ 'ਤੇ ਬੰਬਾਂ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਕ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਧਰ, ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਲੁਈਸਵਿਲੇ ਵਿਚ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਮਰਥਕ

ਅਤੇ ਨਸਲਭੇਦ ਵਿਰੋਧੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਭਿੱਤ ਗਏ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਖੜੋੜਨ ਲਈ ਅੱਥਰੂ ਗੈਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਕੇਂਟਕੀ ਵਿਚ ਕਰਵਾਈ ਸਾਲਾਨਾ ਝੋੜ ਦੋਤ੍ਰੇ ਪਹਿਲੇ ਹੋਈ।

ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੋਰਟਲੈਂਡ ਵਿਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਅਤੇ ਹਿੱਸਕ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੰਬਾਂ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਕ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਨਿਊਯਾਰਕ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਇਕ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨਾਲ ਜੁਤਿਆ ਇਕ ਵੀਡੀਓ ਪੋਸਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀ ਬੰਬਾਂ ਸੁਣਣ ਪਿੱਛੋਂ ਭੱਜਦੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੋਰਟਲੈਂਡ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਦੌਰ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਕਈ ਵਾਰ ਨਾ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ ਸਗੋਂ ਦੱਖਣੀਅਂ ਅਤੇ ਬੱਖੇ ਪੱਖੀ ਸੁਹੂਰ ਵੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਟਕਰਾਏ ਹਨ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਟਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀ ਹੈ ਪ੍ਰੇਤੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀ ਹੈ।

ਟੱਕਪ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਬੋਟ ਪਰੋਡ 'ਚ ਕਈ ਕਿਸ਼ਤੀਆਂ ਡੱਬੀਆਂ

ਟੈਕਸਸ ਦੇ ਟ੍ਰਾਈਸ ਲੇਕ 'ਤੇ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡੈਨਾਲੱਡ ਟੱਕਪ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿਚ 'ਬੋਟ ਪਰੋਡ' ਕਰਵਾਈ ਗਈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਚਾਰ ਕਿਸ਼ਤੀਆਂ ਜਿਥੇ ਡੱਬੀ ਗਈਆਂ ਉਥੇ ਕਈ ਹੋਰ ਚੱਟਾਨਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਈਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਣ ਦੀ ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਫੇਸਬੁੰਕ 'ਤੇ ਇਸ ਬੋਟ ਪਰੋਡ ਦਾ ਜ਼ੋਰਸ਼ੇਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

Allstate
You're in good hands.
Avninder Singh
Insurance Specialist, CA Lic. # 0822501
Auto ~ Home ~ Life ~ Health ~ Business ~ Commercial
PH.(510) 441-7490
Toll free (877) 441-7490

30042 MISSION BLVD. SUITE 221 HAYWARD, CA 94544

ਸੁਮੇਧ ਸੇਲੀ ਆ ਹੀ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਜਕੜ ਵਿਚ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ - ਆਈਏਐਸ ਅਫਸਰ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ ਦੇ ਅਗਵਾ ਤੇ ਹੱਤਿਆ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਪਿਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਢੀਜੀਪੀ ਸੁਮੇਧ ਸੰਘ ਸੈਣੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਤੋਂ ਮੁਫ਼ਤ ਝਟਕਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜਸਟਿਸ ਸੁਵੀਰ ਸਹਿਗਲ ਨੇ ਸੈਣੀ ਦੀ ਪੇਸ਼ਗੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸੈਣੀ ਦੀ ਪੇਸ਼ਗੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਬੈਚ ਸਾਹਮਣੇ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਵਾਪਸ ਮੁਖ ਜੱਜ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਮੋਹਾਲੀ ਕੋਰਟ ਤੋਂ ਪੇਸ਼ਗੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਚੱਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੈਣੀ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ 'ਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ 285 ਪੰਨਿਆਂ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਚ ਮੋਹਾਲੀ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਜਮਾਤਨ ਅਰਜੀ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਸਾਬਕਾ ਪੁਲਿਸ ਮੁਖੀ ਆਪਣੀ ਗਿਫ਼ਤਾਰੀ ਦੇ ਡਰੋਂ ਆਪਣੀ ਜੈਡ ਸਕਿਊਰਿਟੀ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਫਰਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਰੂਪੋਸ ਸਾਬਕਾ ਢੀਜੀਪੀ ਸੁਮੇਧ ਸੈਣੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ ਗਈ ਹੈ। ਢੀਜੀਪੀ ਦਿਨਕਰ ਗੁਪਤਾ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਾਪਸ ਲਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਿਆਂ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੈਣੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਲਈ ਗਈ ਹੈ ਬਲਕਿ ਸੈਣੀ ਖੁਦ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿਵਸਥਾ ਛੱਡ ਕੇ ਫਰਾਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਸੈਣੀ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਦਿੰਨ ਧਾਰਾ 302 ਵਿਚ ਅਗਾਊ ਜ਼ਮਾਨਤ ਲੈਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਬੁਹਾ ਖਤਕਾਇਆ ਸੀ। ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਜਸਟਿਸ ਫਤਿਹਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਿੱਗਲ ਬੈਚ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ, ਪੀਤੜ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀ

Certified Insurance Agent
Global Green INSURANCE AGENCY
ਹੈਲਥ ਇੰਸ੍ਯੂਰੇਂਸ ਕਰਵਾਉਣ
ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ
ਫੋਨ: 510-487-1000
MANN@GGIABA.COM
Mann Insurance Brokers Inc.
4123 Dyer St., #230, Union City, CA 94587

ਫੈਸਲਾ ਅੱਜ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖ ਲਿਆ ਸੀ। ਅੱਜ ਸਵੇਰੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹੀ ਜੱਜ ਨੇ ਸੈਣੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਅਰਜੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲੀਸ ਤੋਂ ਜਾਂਚ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਲਈ ਦਾਇਰ ਦੇਵੇਂ ਅਰਜੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਸੈਣੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ 29 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸੀਬੀਆਈ ਨੇ ਵੀ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪ੍ਰੇਤੂ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕੌਮੀ ਜਾਂ ਸੰਜੰਸ਼ੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸੈਣੀ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਰਾਹਤ ਦਿੱਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਦਰਜ ਕੇਸ ਨੂੰ ਮੁੱਢੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ 'ਤੇ ਪੀਤੜ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਝੂਠੀ ਸਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕੇ ਬਾਅਦ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੰਝ ਕੇ ਤੰਤੇ ਅਤੇ ਬਦਨਾਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਦਰਜ ਕੇਸ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੈ। ਵਿਸੇਸ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਸਰਤੇਜ ਸਿੰਘ ਨਰੂਲਾ ਅਤੇ ਪੀਤੜ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਪਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ ਨੇ ਸੈਣੀ ਦੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਅਰਜੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਿਆਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੈਣੀ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਦੋਸ਼ ਹਨ। ਲਿਹਾਜ਼ਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਸ੍ਰੀ ਨਰੂਲਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੈਣੀ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਪੁੱਛ-ਪੜਤਾਲ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੇਸ ਦਰਜ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੇ ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਨੌਜਵਾਨ ਦੀ ਪੁਲੀਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਮੌਤ ਹੋਣ ਸਬੰਧੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਪੁਖਤਾ ਸਬੂਤ ਹਨ।

ਪਿਛਲੇ ਦਿੰਨ ਅਦਾਲਤ ਮੁਹਾਲੀ ਨੇ ਸਾਬਕਾ ਢੀਜੀਪੀ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਖਤਕਾ ਦਿੱਤਾ ਉਸ ਦੀ ਅਗਾਊ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੀ ਅਰਜੀ ਨੂੰ ਮੁੱਢੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਸੈਣੀ) ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹਨ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪੁਲੀਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੀ ਪੁੱਛ-ਪੜਤਾਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸੈਣੀ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਜ਼ਮਾਨਤ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਧਰ ਮੁਹਾਲੀ ਪੁਲੀਸ ਵੱਲੋਂ ਸੈਣੀ ਦੀ ਗਿਫ਼ਤਾਰੀ ਲਈ ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਉਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੁਲੀਸ ਗੁਪਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਵੀ ਕਈ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਮੀਡੀਆ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਂਝੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਲੀਸ ਜਾਂਚ ਵਿਚ ਪ

**ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਇਕ ਸਪਾਰਨ ਅਤੇ
ਗੁਪਤ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ 9 ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਸਰਵੇਖਣ ਹੈ**

**ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਗਿਣਤੀ
ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ
ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਗਿਣਤੀ**

**ਅੱਜ ਹੀ
ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ
ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੋ**

CaliforniaCensus.org

ਦੁਖਦਾਈ ਖਬਰ

ਗਣ ਗਿੱਲ ਸਟਾਕਟਨ ਤੋਂ ਇਹ ਦੁਖਦਾਈ ਖਬਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੀਬੀ ਹਰਦੇਵ ਕੌਰ ਅਟਵਾਲ ਸੁਪਤਨੀ ਗੁਰਿਆਲ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ (ਪਿਛਲਾ ਪਿੰਡ ਪਰਤਾਪਪੁਰਾ ਨੇਤੇ ਲਾਂਬਤਾਂ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜ਼ਲੰਧਰ) ਆਪਣੀ ਸੰਸਾਰਕ ਯਾਤਰਾ ਪੂਰੀ ਕਰ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਮਕਾਰ ਐਤਵਾਰ ਸਤੰਬਰ 13, 2020 ਦਿਨੇ 11 ਵਜੇ ਤੋਂ 1 ਵਜੇ ਤੱਕ ਪਾਰਕਵਿਊ ਫਿਊਨਰਲ ਹੋਮ, 3661 ਈਸਟ ਫਰੈਂਚ ਰੋਡ, ਮਨੀਕਾ, ਕੈਲੋਫੋਰਨੀਆ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ। ਅੰਤਿਮ ਅਰਦਾਸ ਸਟਾਕਟਨ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਖੇ ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ ਉਸੇ ਦਿਨ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਫਸੈਸ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਗਣ ਗਿੱਲ ਨੂੰ 510-377-8665 ਤੋਂ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

ਬੀਬੀ ਹਰਦੇਵ ਕੌਰ ਅਟਵਾਲ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਰਿਸਤੇਦਾਰ ਸਨ। ਇਸ ਦੁਖ ਦੀ ਘੜੀ ਵਿਚ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਏ. ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਗਹਿਰੇ ਦੁਖ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਂਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

- ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਏ.

ਫਰਿਜ਼ਨੇ ਨਿਵਾਸੀ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ ਦੀ ਟਰੱਕ ਹਾਦਸੇ ਵਿੱਚ ਮੌਤ

ਫਰਿਜ਼ਨੇ (ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ) ਨੀਟਾ ਮਾਛੀਕੇ/ ਕੁਲਵੰਤ ਧਾਲੀਆਂ- ਪਿਛਲੇ ਕਰੀਬ ਢੇਚ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਅਮੈਰਿਕਨ ਟਰੱਕਿੰਗ ਇੰਡਸਟਰੀ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਮਾਡੀਆਂ ਮਾਡੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਅਗਸਤ ਅਤੇ ਸਤੰਬਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀਆਂ ਸਤਕਾਂ ਤੇ ਤਕਰੀਬਨ

ਚਾਰ-ਪੰਜ ਪੰਜਾਬੀ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਟਰੱਕ ਐਕਸੀਡੈਟਾ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਤੋਂ ਹੱਥ ਧੋਹ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਕੱਲ ਜਾਣੀ 5 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਕਿਉਂ-ਮੈਕਸੀਕੋ ਸਟੇਟ ਵਿਚ ਹਾਈਵੇਅ 40 ਈਸਟ ਬਾਂਡ ਮੀਲ ਮਾਰਕਰ 112 ਦੇ ਲਾਗੇ ਭਿਆਨਕ ਟਰੱਕ ਹਾਦਸਾ ਵਾਪਰ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਫਰਿਜ਼ਨੇ ਨਿਵਾਸੀ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ (45) ਦੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ਫਰੀਵੇਅ 40 ਤੋਂ ਹੋਰ ਵਰਕ ਕਾਰਨ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਰੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ ਆਪਣਾ ਟਰੱਕ ਰੋਕਣ ਵਿਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਤੇ ਅੱਗੇ ਖੜੇ ਟ੍ਰੋਲਰ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਜਾ ਟਕਰਾਏ ਅਤੇ ਟਰੱਕ ਸਾਈਡ ਨੂੰ ਡਿੱਗ ਗਿਆ ਤੇ ਟਰੱਕ ਦੇ ਡੀਜ਼ਲ ਟੈਂਕ ਫਟਣ ਕਾਰਨ ਟਰੱਕ ਨੂੰ ਭਿਆਨਕ ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਲਪਟਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਲਾਵੇ ਵੇਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ ਸਟੋਰਿੰਗ ਵੀਲ ਅਤੇ ਸੀਟ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਫਸ ਗਏ ਤੇ ਜਿਉਂਦੇ ਹੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਮੱਕੇ ਰੱਖ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਹੋ ਗਏ। ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ ਪਿਛਲੇ 18-19 ਸਾਲ ਤੋਂ ਟਰੱਕਿੰਗ ਬਿਜਨਸ ਵਿਚ ਸਨ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਕੁ ਟਰੱਕਾਂ ਦੀ ਛੋਟੀ ਕੰਪਨੀ “ਜੋਤ ਟਰੱਕਿੰਗ” ਚਲਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਹਾਦਸੇ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਉਹ ਖੱਦ ਟਰੱਕ ਤੇ ਲੋਡ ਲੈਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਇਹ ਹਾਦਸਾ ਵਾਪਰ ਗਿਆ। ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਆਪਣਾ ਬੁੱਢੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ, ਪਤਨੀ, ਦੋ ਬੇਟੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਬੇਟੀ ਛੱਡ ਗਏ ਨੇ। ਸੁਣਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਿਛੇਕੜ ਜਲੰਧਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਰਹੀਮਪੁਰ ਪਿੰਡ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ ’ਤੇ ਉਹ ਪਿਛਲੇ 25-26 ਸਾਲ ਤੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਮੰਦਿਅਕੀ ਖਬਰ ਕਾਰਨ ਫਰਿਜ਼ਨੇ ਏਰੀਏ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਗਹਿਰੇ ਸਦਮੋਂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਦੁਖ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਤੂਰ (559) 681-0020 ਜਾਂ ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਨਾਲ 559-260-3445 ਤੋਂ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

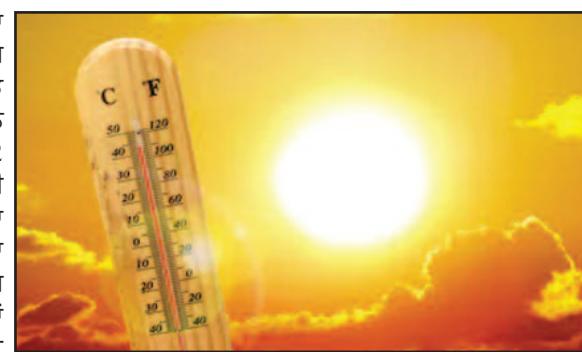
ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨੇ ਚਾਰ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਭੁੱਖਮਰੀ ਪੈਣ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਚਿਤਾਵਨੀ

ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ- ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਐਟੋਨੀਓ ਗੁਡਰਸ ਨੇ ਚਾਰ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਭੁੱਖਮਰੀ ਫੈਲਣ ਅਤੇ ਖੁਰਾਕ ਸੰਕਟ ਗਹਿਰਾ ਹੋਣ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਘਰਸ਼ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਾਂਗ, ਯਮਨ, ਦੱਖਣੀ ਸੁਡਾਨ ਅਤੇ ਪੂਰਬ-ਉੱਤਰ ਨਾਈਜ਼ੀਰੀਆ 'ਚ ਅਕਾਲ ਧੈਣ ਅਤੇ ਖੁਰਾਕ ਸੰਕਟ ਗਹਿਰਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਖਤਰੇ 'ਚ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਸਲਾਮਤੀ ਕੌਸਲ ਨੂੰ ਭੇਜ ਨੋਟ 'ਚ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚਾਰ ਦੇਸ਼ ਖੁਰਾਕ ਸੰਕਟ ਦੇ ਕ੍ਰਮ 'ਚ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹਨ।

ਉਧੂਰ, ਭਾਰਤ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਲਈ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ (ੴ) ਮਿਸ਼ਨ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਦੇਣ ਲਈ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਟੀਮਾਂ ਦੱਖਣੀ ਸੁਡਾਨ ਅਤੇ ਕਾਂਗ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਵਜੂਦ 'ਤੇ ਯੂਅਨੀ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀ ਦੂਜੀ ਟੀਮ ਦੱਖਣੀ ਸੁਡਾਨ ਦੇ ਜੁਬਾ ਜਾਏਗੀ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਾਲ 2016 ਤੋਂ ਸੰਚਾਲਿਤ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ ਹੀ 18 ਮਾਹਿਰਾਂ ਸਮੇਤ 90 ਭਾਰਤੀ ਹਨ। ਯੂਅਨੀ ਸਾਂਤੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਕੰਟਰੋਲ ਕੇਂਦਰ ਗੋਮਾ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਮਿਸ਼ਨ ਤਹਿਤ ਇੱਥੇ 2,030 ਭਾਰਤੀ ਸਾਂਤੀ ਸੈਨਿਕ ਤਾਵਿਨਾਤ ਹਨ। 15 ਸੈਂਬਰੀ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀ ਦੂਜੀ ਟੀਮ ਦੱਖਣੀ ਸੁਡਾਨ ਦੇ ਜੁਬਾ ਜਾਏਗੀ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਾਲ 2016 ਤੋਂ ਇਕ ਭਾਰਤੀ ਹਸਪਤਾਲ ਸੰਚਾਲਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ 12 ਮਾਹਿਰਾਂ ਸਮੇਤ 77 ਭਾਰਤੀ ਹਨ। ਦੱਖਣੀ ਸੁਡਾਨ ਵਿਚ 2,420 ਭਾਰਤੀ ਫੌਜੀ ਵੀ ਹਨ।

ਲਾਸ ਏਂਜਲਸ 'ਚ ਗਰਮੀ ਦਾ ਕਹਿਰ ਜਾਰੀ

ਲਾਸ ਏਂਜਲਸ- ਦੱਖਣੀ-ਪੱਥਰੀ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਗਰਮੀ ਦੇ ਕਹਿਰ ਵਿਚਾਲੇ ਲਾਸ ਏਂਜਲਸ ਦੇ ਵੱਡਲੈਂਡ ਹਿੱਲਜ਼ ਕਾਊਂਟੀ 'ਚ ਰਿਕਾਰਡ 49.44 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਤਾਪਮਾਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 22 ਜੁਲਾਈ 2006 ਨੂੰ 48.3 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਤਾਪਮਾਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੂਜੀ ਹੋਰ ਕਾਊਂਟੀ 'ਚ ਵੀ ਗਰਮੀ ਦਾ ਕਹਿਰ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਨੈਸ਼ਨਲ ਵੈਦਰ ਸਰਵਿਸ ਨੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਤੇ ਬਾਹਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚੌਕਸ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅੱਗ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਕਟੋਤੀ ਦੀ ਵੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਅੱਖੀਰ ਲਾਸ

ਏਂਜਲਸ 'ਚ ਕੂਲਿੰਗ ਸੈਂਟਰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਗਰਮੀ ਕਾਰਨ

ਚਾਰ ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ 'ਚ ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਐਲਾਨੀ ਗਈ ਸੀ।

ਪੰਜ ਕਾਊਂਟੀ 'ਚ ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਐਲਾਨੀ

ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਗੋਵਿਨ ਨਿਊਯੋਰਕ ਨੇ ਜੰਗਲਾਂ 'ਚ ਲੱਗੀ ਅੱਗ ਕਾਰਨ ਪੰਜ ਕਾਊਂਟੀ 'ਚ ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਐਲਾਨ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸੁਕਰਵਾਰ ਨੂੰ ਸੂਰੂ ਹੋਈ ਅੱਗ ਹੁਣ ਤਕ 45 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਖੇਤਰ 'ਚ ਫੈਲ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵੱਲ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇੱਥੇ ਫਸ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਕੱਵਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਭਾਰਤੀ ਚੌਕੀ ਘੋਰਨ ਆਏ ਚੀਨੀ ਸੈਨਿਕ ਖਦੇੜੇ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ/ਪੰਜਾਬੀਂਗ- ਪੂਰਬੀ ਲੱਦਾਖ ਵਿਚ ਰੇਜ਼ਾਂਗ-ਲਾ ਰਿੱਜਲਾਈਨ ਦੇ ਮੁਖਪਰੀ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਸੱਭਿਤ ਭਾਰਤੀ ਪੇਸਟ ਵੱਲ ਚੀਨੀ ਫੌਜ ਦੇ ਜਵਾਨ ਬਰਛੇ, ਭਾਲੇ, ਢੰਡੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ਾਰਾ ਹਥਿਆਰ ਹਲੈਕ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਏ। ਸਰਕਾਰੀ ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਅਸਲ ਕੰਟਰੋਲ ਰੇਖਾ (ਐਲਈਸੀ) 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਤਣਾਅ ਵਿਧਾ ਤਾਂ ਚੀਨੀ ਪੀਪਲਜ਼ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਆਰਮੀ ਦੇ 50-60 ਸਾਲਾਂ ਸੋਮਵਾਰ ਸ਼ਾਮ ਕਰੀਬ ਛੇ ਵੇਂਦੇ ਪੈਂਗੋਂਗ ਭੀਲ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਸੀਰੀਜ਼ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਚੌਕੀ ਚੀਨੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਰਣਨੀਤਕ ਚੋਟੀਆਂ- ਮੁਖਪਰੀ ਪੀਕ ਤੇ ਰੇਜ਼ਾਂਗ-ਲਾ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਸੀ।

ਪੀਐਲਏ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਰਣਨੀਤਕ ਚੋਟੀਆਂ ਉਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਜਮਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਸੂਤਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਚੀਨੀ ਫੌਜ ਦੀ ਮਜ਼ਾਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸੂਤਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਚੀਨੀ ਫੌਜੀਆਂ ਨੇ ਇਕ ਲੋਹੇ ਦੀ ਵਾਤ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜੋ ਕਿ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਵੱਲ ਲਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਪੈਂਗੋਂਗ ਭੀਲ ਦ

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਡਰਨ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾਰੀ ਦੀ ਲੋੜ

ਪਿਛਲੇ 24 ਘੰਟਿਆਂ 'ਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 90 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੋਰੋਨਾ ਦੇ ਨਵੇਂ ਮਰੀਜ਼ ਮਿਲੇ ਤੇ ਕੁਲ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 41 ਲੱਖ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਗਈ, ਉਸ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਬ੍ਰਾਜ਼ੀਲ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲ ਗਿਆ, ਜੋ ਕੋਰੋਨਾ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਅਮੀਰਿਕਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਜੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਵੀ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ 1900 ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਾਜ਼ੇਟਿਵ ਕੇਸ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਭਾਰਤ 'ਚ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਬਾਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਰੋਨਾ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵਧਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਨਸੰਖਿਆ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ 'ਚ ਹੀ ਦੇਖੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਹੈ ਹੀ ਕਿ ਕਰੀਬ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕੋਰੋਨਾ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਗਿਰਾਵਟ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਕਾਇਮ ਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਦੋਂ ਤਕ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਕੋਰੋਨਾ ਦੇ ਕਾਬੂ 'ਚ ਆਉਣ ਦੀ ਘੜੀ ਕਦੋਂ ਆਵੇਗੀ?

ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਸੂਰਤ ਬਣਦੀ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿਸ ਰਹੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ ਕੋਰੋਨਾ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਗਿਰਾਵਟ ਦੇਖੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਜਾਦ ਫਿਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੋਰੋਨਾ ਨੇ ਤਾਂ ਹਾਰਨਾ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਇਹ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ 'ਤੇ ਛੇਡੀ ਕਾਬੂ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਸਭ ਜਾਣ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਰੋਨਾ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਦਾ ਉਪਾਅ ਸਿਹਤ ਪ੍ਰਤੀ ਚੌਕਸੀ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਦੂਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਤੇ ਮਾਸਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਾਸਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਦੀ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ। ਕੁਝ ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਸਥਿਤੀ ਜਨਤਕ ਬਾਵਾਂ 'ਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਦੂਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਵੀ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਖਤਰੇ ਦੀ ਲਪੇਟ 'ਚ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਕੋਰੋਨਾ ਤੋਂ ਡਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਲੋੜੀਦੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕੋਰੋਨਾ ਕਾਬੂ 'ਚ ਆਉਦਾ ਨਹੀਂ ਦਿਸ ਰਿਹਾ। ਸਮਝਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਸਕ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ 'ਚ ਕੀ ਪਰੋਸ਼ਾਨੀ ਹੈ? ਇਹ ਤਸੀਲੀ ਦੀ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਕੋਰੋਨਾ ਮਰੀਜ਼ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਠੀਕ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਮੌਤ ਦਰ 'ਚ ਗਿਰਾਵਟ ਜਾਰੀ ਹੈ ਪਰ ਆਖਰ ਇਸ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਤਕਰੀਬਾਨ 70 ਹਜ਼ਾਰ ਲੋਕ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਜਾ ਪਏ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਉਹ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗੰਭੀਰ ਬਿਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ? ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਲੋਕ ਇਹ ਸਮਝਣ ਕਿ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਲੋੜੀਦੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾ ਵਰਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਕੋਰੋਨਾ 'ਤੇ ਲਗਾਮ ਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਹੀ ਫਿਰੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾਰੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋਡ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਿਰੀਜੇ ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ ਹੋਣਗੇ।

-ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਐਮ ਏ

Balbir Singh M.A.
Editor in Chief & Publisher
e-mail: bsma54@gmail.com

Tel : 510-938-7771, Ph : 510-516-3536

36415 RUSCHIN DR. NEWARK, CA 94560

Pardes Times (2nd office)
Ranjit Kandola ,Managing Editor
530-315-1020, email-Kandola@macloans.net

Buta Ram Joshi Staff Reporter, Fresno 559-803-0055

RAJ BUDWAL
MEDIA PARTNER / REPRESENTATIVE
8350202@gmail.com 408-835-0202

Web designed www.pardestimes.com
by Aman Bansil 510-589-2245

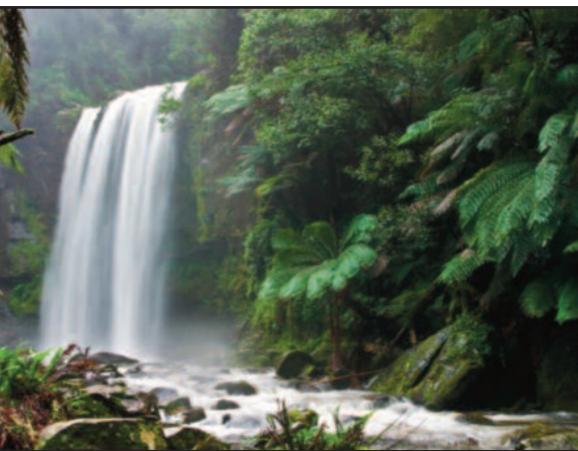
The Pardes Times And People Associated With It Are Not Responsible For Any Claims Made By The Advertisers And Don't Endorse Any Product Or Services Advertised In The Pardes Times. Please Consult Your Attorney Before Buying/Hiring Contracting Through The Ads Published In The News Paper. The Pardes Times Is In Business Of Selling Spaces And Claims Made By Advertisers Are Not Tested/Confirmed By An Independent Source.

ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੱਕ

ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ, ਜੰਗਲਾਤ ਅਤੇ ਮੌਸਮੀ ਤਬਦੀਲੀ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਮੁਕੰਮਲ ਤਾਲਬਾਂਦੀ ਦੋਰਾਨ 23 ਮਾਰਚ 2020 ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ-1986 ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮੁੱਲਕਣ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ-2020 ਜਨਤਕ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਅਦਾਰਿਆਂ, ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੀਡਤਾਂ ਤੋਂ ਸੁਝਾਅ, ਦਲੀਲਾਂ, ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਸਾਲ 2006 ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਉਣਤਾਈਆਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣਿਆਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਅਦਾਲਤਾਂ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਗ੍ਰੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੰਤਰਾਲੀਆਂ ਦੇ ਉਠਾਏ ਕਈ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸੋਧਾਂ, ਜਾਰੀ ਹਦਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਪ੍ਰਯੋਕਟਾਂ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਉਤੇ ਪੈ ਰਹੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲਕਣ ਕਰ ਕੇ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਦੇ ਪੜਾਓ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਸ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ

ਨਵ-ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਟਕਰਾਅ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੀਤੀ-1970 ਬਣਾਉਣੀ ਪਈ। ਇਸ

ਡਾ. ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਭ

ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁੱਲਕਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤਰਕ ਭਰਪੂਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਚ ਸੰਤੁਲਨ ਬਰਕਰਾਰ ਰਹੇ। ਇਸ ਮੁੱਲਕਣ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਢਾਂਚਾਗਤ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਸੰਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੋਂ ਵਾਤਾਵਰਨ ਆਗਿਆ ਪੱਤਰ ਲੈਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਪੱਤਰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਪ੍ਰਯੋਕਟ ਦਾ ਸਹੀ ਮੁੱਲਕਣ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦਾ ਨਿਰਪੱਖ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੋ।

ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਅਦਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸੈਕਟਰ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਦਬਾਵਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਸਮੇਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰ ਕੇ ਫੌਰੀ ਫਾਇਦਾ

ਤਾਂ ਕੈਟਾਗਰੀ ਬੀ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਕਟਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਬੀ1 ਪ੍ਰਯੋਕਟ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁੱਲਕਣ ਰਿਪੋਰਟ ਲੋੜੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੀ2 ਪ੍ਰਯੋਕਟ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁੱਲਕਣ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਵੀ ਲੋੜੀਦਾ ਹੈ ਨਾਲ ਜੋ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮੁੱਲਕਣ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ; ਬਲਕਿ ਇਸ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਤਾਂ ਕੈਟਾਗਰੀ ਬੀ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਕਟਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਬੀ1 ਪ੍ਰਯੋਕਟ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁੱਲਕਣ ਰਿਪੋਰਟ ਲੋੜੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੀ2 ਪ੍ਰਯੋਕਟ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁੱਲਕਣ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਵੀ ਲੋੜੀਦਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਕਟਾਂ ਨੂੰ ਲੁਕਵੇਂ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਰਾਹ ਰਾਹ ਦੇਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ 2006 ਦੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਤਹਿਤ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਕਟਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਪੰਜ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਕਟਾਂ ਤਹਿਤ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਾਤਾਵਰਨ ਆਗਿਆ ਪੱਤਰ ਦੇ ਬਦਲ ਵਜੋਂ ਨਵੇਂ ਸਬੰਧ ਵਾਤਾਵਰਨ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਸਬੰਧ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਇਜਾਜ਼ਤ ਵਾਤਾਵਰਨ ਆਗਿਆ ਪੱਤਰ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇਗੀ?

(ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਾ 22 'ਤੇ)

ਆਰਥਿਕ ਮੰਦੀ ਦਾ ਦੌਰ, ਵਪਣਗੀਆਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ

ਆਰਥਿਕ ਮਾਹਿਰ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸੰਕਟ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਘਟਣ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋ

ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਗੀਤੀਰ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ

ਮੁੜਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਨਵੀਆਂ ਕਰਵਟਾਂ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਦੁੱਖ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਰਵਟਾਂ ਸਾਕਾਰਾਤਮਕ ਘੱਟ ਤੇ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਵੱਧ ਹਨ। ਸਾਕਾਰਾਤਮਕ ਪੱਖ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੁਆਰਾ ਪੰਜ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੁਆਰਾ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚਾਰ ਵੱਡੇ ਫੈਸਲੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੇ ਇਹ ਆਸ ਦਿਵਾਈ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੁਆਰਾ ਤਥਪਰਤਾ ਤੇ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਪੰਥਕ ਮੁੜਿਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਪੰਥਕ ਧਿਰਾਂ ਵਲੋਂ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਪਰ ਲਟਕਾਅ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਪਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਧਾਰੀ ਗਈ ਚੁੱਪ ਲਈ ਸੰਦੇਹ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੁੱਚਾ ਸਿੱਖ ਲੰਗਾਹ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤਾਛਕਾਊਂ ਪਿਛਲੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਸੰਬੰਧੀ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਿਤਾਰਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ; ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦਿਲੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਪੜਤਾਲ ਕਮੇਟੀ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਕੇ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਭਿੱਸਟ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਬਾਰੇ ਸੱਚ ਤੇ ਝੁਣ ਦਾ ਨਿਤਾਰਾ ਕਰਨਾ ਸੀ ਪਰ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਬੁਜੁਦ ਅਜੇ ਤਕ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਗਠਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਵੱਸੋਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ, ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਬਾਹਰੀ ਤਾਕਤਾਂ ਵਲੋਂ ਕਬਜ਼ੇ ਲੈਣ ਬਾਬਤ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੱਖ ਦੁਆਰਾ ਕੁਝ ਮਸਲਿਆਂ ਵਿਚਾਰ ਦਿਖਾਈ ਸਰਗਰਮੀ ਸਾਕਾਰਾਤਮਕ ਕਦਮ ਤਾਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਾਣ ਮਰਿਆਦਾ, ਕਾਰਜ ਸੈਲੀ ਬਾਰੇ ਲੱਗਦੇ ਰਹੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਿੱਨ, ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਦੁਬਿਧਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਵੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਪੰਜ ਤਖ਼ਤਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕਿੰਤੂ ਪ੍ਰੰਤੂ ਪੈਦਾ ਹੋਣੇ ਸਭਾਵਕ ਹਨ।

ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਉਪਰ ਕੀਤੇ ਛੈਸਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਪਸੱਖ ਹਨ। ਇਕ ਸੌਮਣੀ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਵਨ ਸੜ੍ਹਪੁਆਂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿਚੋਂ ਗਾਇਥੁੰਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਥੇਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਦਿਖਾਈ ਸਰਗਰਮੀ ਤੋਂ ਤਤਤਵਰਤਾ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਦੀ ਪਾਤਰ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੀਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਚ ਮੂਲ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਕੋਈ ਜੁਆਬ ਨਹੀਂ ਆਇਆ

ਮਸਲੇ ਦਾ ਹੱਲ ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਵੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਵਾਦਗੁਸਤ ਮਸਲਾ ਭਾਈ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢੱਡਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਕੀਤਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਨਜ਼ਾਰੇ

ਕਿ ਸਰੂਪ ਕਿਨੇ, ਕਿਵੇਂ ਤੇ ਕਿਉਂ ਗਾਇਬ ਹੋਏ ਅਤੇ ਇਸ ਪਿਛੇ ਕਿਹੜੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੇਠਲੀ ਕਤਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਤੋਂ ਐਕਸ਼ਨ ਲਿਆ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਕਿ ਚੀਫ਼ ਸਕੱਤਰਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਸਤੀਫ਼ਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਬੁੱਤਾ ਸਾਰਿਆਂ ਗਿਆ। ਇਸ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸਤ੍ਤਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਜਾਪਦੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਧੇਰੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਦੁਨਿਆਵੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਵਨਾ ਵਰਗੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਮਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਕਦਮਾਂ ਨਾਲ ਹੀ

ਨਾਲ ਇਹ ਮਾਮਲੇ ਇਕ ਡੇਰੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨਾਲ
ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਮਸਲੇ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਪਰਤਾਂ ਹਨ
ਇਹ ਮਸਲਾ ਇਕੱਲਾ ਭਾਈ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢੱਡਰੀਆਂ ਨਾਲ
ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਸ ਮਸਲੇ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵੱਡੀ
ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਈ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢੱਡਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਇਹ
ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਵਜੋਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹਾਲਤ ਨੇ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰੰ
ਸਾਹਮਣੇ ਵੱਡੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ
ਇਸ ਹਾਲਤ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਵਧੇਰੇ ਪੰਥਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ
ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਸੰਜੀਦਗੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ
ਸਿਧਾਤਾਂ ਤੇ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਅਨਕਲ ਹੱਲ ਤਲਾਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ

ਹਲਾ ਲੇੜੀ ਸਹਿਮੀ ਧਰਤੀ

The image shows a blue Indian 100 rupee note in the background. Superimposed on it are two large, stylized symbols: a red Indian rupee sign (₹) and a green Euro sign (€). The rupee symbol is positioned in the upper right quadrant, and the Euro symbol is in the lower right quadrant.

ਹਾਂ, ਹਣ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਡਰ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ... ਜਿਸ ਦੀ ਦੁਰਗੰਧ ਦੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਡਰ ਲੇਬਰ ਚੌਕਾਂ ਉੱਤੇ ਕੰਮ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਬੇਜੁਝਗਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਛਾਂਟੀ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਜਾਂ ਅਮਲਾ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ ਆ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਸੁਨੋਹੇ ਤੋਂ ਘਬਰਾਏ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵੀ, ਮੂੜਹਲੇ ਮੌਰਚੇ 'ਤੇ ਲੜ ਰਹੇ ਕਰੋਨਾ ਵਰਕਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਲਾਗ ਲੱਗ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲੀ ਵੀ ਤਾਂ ਨਾਂ-ਮਾਤਰ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਡਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਛੋਜੀ ਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸਾਫ਼ ਦੇਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਰਹੱਦਾਂ ਵੱਲ ਡਰ ਗਏ ਹਨ.... ਖਡਰਨਾਕ ਮੌਸਮ ਤੇ ਉਚੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਹਿਮਾਲਾਵਿਚਲੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ, ਜਿਥੇ ਜਿੰਦਾ ਰਹਿਣਾ ਉਝ ਹੀ ਕਾਢੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਅਤੇ ਉੱਤੇ ਉਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਾਂ ਇਕ 'ਡਰ', ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਘੋਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਪਾਂ
ਬਣਦੀ ਤਵੱਜੋ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋ ਜਿਆ
ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਗ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਲਹੇਵੰਦ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ
ਵਿਖਾ ਏਂਡ ਸਾਈ ਨਾ ਹਿਆ ਹੈ।

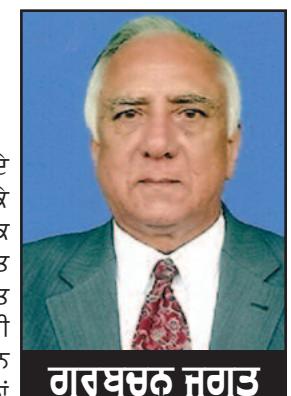
ਹਾਲੀਆ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਡਿੱਗਦੇ ਅਰਥਚਾਰੇ ਤੋਂ
ਮੌਝਾ ਨਾ ਪੈਣ ਕਾਰਨ ਹਾਲਾਤ ਬਦ ਤੋਂ ਬਦਤਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ
ਹਣ ਸੋਚੀ ਸਮਝੀ ਨੀਤੀ ਦੀ ਥਾਂ ਮਹਿਜ਼ ਅਚਾਨਕ ਆਂਖਾਂ
ਖਿਆਲਾਂ ਅਤੇ ਰਾਤੋ-ਰਾਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ
ਜਾ ਸਿਵਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਧਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਕਿਉਂ 'ਅਚਾਨਕ' ਨੂੰ

ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਗ ਹੀ ਅਜਿਹੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬੁਨਿਆਦ
 ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਉਤੇ ਕੌਮਾਂ ਉਸਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ
 ਕਾਰਨ ਕੌਮਾਂ ਲਭਖੜਾ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਮੁਲਕ ਨੇ
 ਤੱਕੀ ਦੇ ਪੰਘ ਉਤੇ ਸਾਬਤ ਕਰਮੀ ਵਧਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ
 ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਗ ਵਧੀਆ ਪਤਿਆ-
 ਲਿਖਿਆ, ਤੰਦਰਸਤ, ਵਧੀਆ ਰੁਜ਼ਗਾਰਸੁਦਾ ਅਤੇ
 ਅਨੁਸਾਰਿਤ ਹੋਵੇ। ਅਜਿਹਾ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੋਚ-ਸਮਝ
 ਕੇ ਬਣਾਏ ਵਿੱਦਿਅਕ ਢਾਂਚੇ (ਸਕੂਲਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ
 ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਤੱਕ) ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਸਿਹਤ ਨੀਤੀ,
 ਖਾਸਕਰ ਗਰੀਬ ਵਰਗ ਲਈ, ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ
 ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿੱਦਿਅਕ ਮਾਹਿਰ ਤੇ
 ਸਨਾਤਕਾਰ ਸਿਰ ਜੋੜ ਕੇ ਬੈਠਣ ਅਤੇ ਲੰਬੀ ਮਿਆਦ
 ਵਾਲੀਆਂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲੋੜਾਂ ਤੈਅ ਕਰਨ ਤੇ ਉਸ ਮੁਤਾਬਿਕ
 ਵਿੱਦਿਅਕ ਨੀਤੀਆਂ ਘੜਨਾ। ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਅਰਟਸ ਗਰੈਜੂਏਟ
 ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਲਾਇਆ ਗਿਆ
 ਸਰਮਾਇਆ ਅਜਾਈ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਅਫਸੋਸ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦ

ਗਹਿਣ' ਲੱਗ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਨੀਤੀਆਂ ਕਿਵੇਂ ਘੜੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਆਰਬੀਆਏ ਸਣੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਅਦਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਚੌਕਸ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੱਤਾ ਦੇ ਗਲਿਆਰੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਵਿਰੋਧ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਖਾਮੋਸੀ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਕ ਕੁਸ਼ਗਨੀ ਚੁਣੌਤੀ ਹੈ, ਅਜਿਹੀ ਖਾਮੋਸੀ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਕਿਸੇ ਅਣਾਂਦਰੂਨੀ ਸਹਿਮ ਦਾ ਸਾਇਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੀ ਨੌਜਵਾਨੀ ਦੀ ਲਾਹੋਵੰਦੀ ਲਈ ਕੀ ਦਿਖਾਉਦਾ ਹੈ? ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਰਗ ਵੱਲ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ - ਅਜਿਹੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ-ਉਮੀਦਾਂ ਮੁੱਕ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨੌਜਵਾਨੀ ਦੀ ਚਿਹਰੇ ਉਤੇ ਅਜਿਹੀ ਨਾਉਮੀਦੀ ਪੰਥਾਬ ਵਿਚ ਖਾਤਕੁਵਾਨਾ ਦੇ ਦੌਰ ਦੌਰਾਨ ਦੇਖੀ ਸੀ, ਅਜਿਹੇ ਚਿਹਰੇ ਜੰਮ੍ਹ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਦੇਖੇ, ਮਨੀਪੁਰ ਅਤੇ ਉਤਰ-ਪੂਰਬ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਦੇਖੇ। ਇਸ ਨਿਰੀ ਨਿਰਾਸਾ ਦੌਰਾਨ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ

ਗੁਰਬਚਨ ਸਾਗਰ

A black and white portrait of Gurubachan Jagat, an elderly man with white hair, wearing a dark suit, white shirt, and patterned tie. He is looking slightly to his left. To the left of the portrait is a vertical column of text in Gurmukhi script. Below the portrait is a large, bold, black rectangular box containing the text "ਗੁਰਬਚਨ ਜਗਤ".

ਇਸ ਦੇ ਸਿੰਟੋ ਵਜੋ ਉਹ ਹੋਰ ਕਤਵਾਹਟ ਨਾਲ
ਭਰ ਗਏ। ਕੁਝ ਨਿਸ਼ਾਂ ਵੱਲ ਪੈ ਗਏ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਦਾ ਰੁਝਾਨ
ਫਿਰਕੂ ਤੁਸੇਸ਼ਬ ਤੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਵੱਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਕੁਝ ਹੋਰਨਾਂ ਨੇ ਬਿਹਤਰ ਜਿੰਦਗੀ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਰੁਖ
ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਉਹ ਅਮਰੀਕਾ, ਬਰਤਾਨੀਆ, ਕੈਨੇਡਾ,
ਆਸਟਰੇਲੀਆ, ਮੱਧ ਪੂਰਬ ਤੇ ਖਾਤੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵੱਲ
ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਰਥਚਾਰਿਆਂ
ਦੀਆਂ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ
ਕੁਝ ਕੁ ਨੂੰ ਉਚੇਰੀ ਸਿਖਿਆ ਤੱਕ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਹਾਸਲ ਹੋਈ
ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਧੀਆ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਨ੍ਹਾਂ
ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਕੋਈ
ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਕਾਰਨ ਇਹ ਮੁਲਕ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪਹਿਲਾਂ
ਹੀ ਉਥੇ ਗਏ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਭੇਜ ਰਹੇ ਹਨ ਸਗੋਂ ਉਥੇ
ਜਾਣ ਦੇ ਨਵੇਂ ਚਾਹਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜਵਾਬ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਲਈ ਨੌਕਰੀਆਂ ਨਹੀਂ
ਹਨ ਅਤੇ ਕੀ ਉਤਰ ਤੇ ਕੀ ਦੱਖਣ, ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਤੇ ਕਸਬੇ
ਅੱਜਕੁਲ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਕੋਲ
ਅਣਗਿਣਤ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹਨ - ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ
ਤਾਜ਼ਾ-ਤਾਜ਼ਾ ਹੋਏ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਕਾਮ
ਅਰਥਚਾਰੇ ਦਾ ਸਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਬਣੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ। ਮੀਡੀਆ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ
ਜਦੋਕਿ ਸੋਸਲ ਮੀਡੀਆ ਮਹਿਜ਼ ਬੁਝਾਈ ਫੈਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।

(ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਾ 22 'ਤੇ)

ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ 'ਚ ਅੰਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਮਸਲਾ

ਭਾਰਤ 15 ਅਗਸਤ 1947 ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਗਿਆ। 1950 ਵਿਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਵੀ ਰੱਖ ਲਈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾ ਜੋ ਚਾਰ ਬੰਮ੍ਹਾਂ - ਬਰਾਬਰੀ, ਆਪਸੀ ਭਾਈਚਾਰਾ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਨਿਆਂ ਉਪਰ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਉਪਰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰ ਲਈ। ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਢਾਂਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਾਗਰਿਕ ਪ੍ਰਤੀ ਫਿਰਕੇ, ਜਾਤ, ਧਰਮ, ਰੰਗ, ਨਸਲ, ਜਾਂ ਲਿੰਗ ਆਧਾਰਿਤ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪਰ ਅਸਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨਹੀਂ, ਮਰਦ-ਤੰਤਰ ਹੈ। ਮਰਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਮਰਦ ਨੂੰ ਮਾਲਕ, ਰੋਜ਼ੀ ਰੋਟੀ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਸਿਰ ਦਾ ਸਾਈ, ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਬਲਵਾਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅੰਰਤ ਨੇ ਜਦੋਂ ਆਪਣੀ ਲਿਆਕਤ ਅਤੇ ਲਗਨ ਸਦਕਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵਧੀਆ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਮਰਦ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਧੋਸ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਜਾਪਣ ਲੱਗਿਆ। ਮਰਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅੰਰਤ ਦਾ ਸਾਬੀ ਨਹੀਂ, ਮਾਲਿਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਸੋਚ ਮਰਦ ਅੰਰਤ ਵਿਚਾਲੇ ਵਖਰੇਵੇਂ ਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਨ ਬਣਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਸਵੈ ਨੂੰ ਪਿਛਾਂਹ ਧੱਕਦੀ ਹੈ।

ਮਰਦ ਅੰਰਤ ਦੀ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਬਾਰੇ ਯੂਐਨ ਸਕੱਤਰ ਜਨਰਲ ਬੁਤਰਸ ਬੁਤਰਸ ਘਾਲੀ ਨੇ 1995 ਦੀ ਪੇਟੀਚਿਗ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਦੂਨੀਆਂ ਦਾ ਆਜਿਹਾ ਕੋਈ ਮੁਲਕ ਨਹੀਂ ਜਿਥੇ ਮਰਦ ਅਤੇ ਅੰਰਤਾਂ ਮੁਕੰਮਲ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਰਹੇ ਹੋਣਾ। ਅਸੀਂ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਦੱਖਣੀ-ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਹੈਂ। ਲੈਨਿਨ 'ਏ ਗਰੇਟ ਬਿਗਨਿਂਗ' ਵਿਚ ਅੰਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਰਤ ਆਪਣੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਹਿੱਸਾ ਘਰੇਲੂ ਕੰਮ-ਕਾਰ, ਰਸੋਈ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਵਿਚ ਹੀ ਖਰਚ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਮਰਦਾਂ ਵਾਂਗ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਉਤਪਾਦਕ ਕਾਰਜ ਕਰੇ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਵੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਵਿਚੋਂ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਵਰਤਾਰ ਬਹੁਤ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਕੁਝ ਭਡਮ ਹੋਵੇਗਾ।' ਇਸ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਆਪੀ ਵਰਤਾਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਿਤਕਾਂ, ਵਿਵਦਾਨਾਂ ਅਤੇ ਬੁਧੀਜੀਵੀਆਂ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲਦੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅੰਰਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਅੰਰਤ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਰਦਾਂ ਦੁਆਰਾਂ ਅੰਰਤਾਂ ਉਪਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਰਨਾ, ਹਿੱਸਕ ਰਵੈਂਈਆ ਰੱਖਣਾ ਆਦਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅੰਰਤਾਂ ਤੋਂ ਬਲਵਾਨ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹਥਿਆਰ ਜਾਂ ਸਕਤੀ ਹੈ। ਮਰਦ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਜ ਜੋ ਅੰਰਤ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ, ਸਰੀਰਕ ਜਾਂ ਲਿੰਗਕ ਪੀੜਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹਿੱਸਾ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। 2005 ਦੀ ਜਨਰਲ ਅਸੈਬਲੀ ਦੇ ਐਲਾਨਨਮੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ 'ਅੰਰਤਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਤਿਆਚਾਰ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਤੌਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮੁਦਲੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਹਿੱਸਾ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ 10 ਦਸੰਬਰ 1948 ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਐਨ ਨੇ ਯੂਨੀਵਰਸਲ ਡੈਕਲਰੇਸ਼ਨ ਲਿਆਂਦਾ ਜਿਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਧਾਰਾ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀ, ਆਜ਼ਾਦ ਅਤੇ ਆਨ-ਸਾਨ ਤੇ ਹੱਕਾਂ ਪਖੋਂ ਬਰਾਬਰ ਹਸਤੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੈਦਾ

ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਭੇਦਭਾਵ ਜਾਂ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਕੀ ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਦੀ ਅੰਰਤ ਮਸ਼ਵਰਾ ਦੇਣ ਦਾ ਮਰਦਾਂ ਵਾਂਗ ਹੱਕ ਹੈ? ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਅਤੇ ਅੰਰਤ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਸ਼ਹੀਦੀ ਹੈ? ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅੰਰਤ ਵਿਰੁੱਧ ਹਿੱਸਾ ਦੇ ਕੇਸ ਲਗਾਤਾਰ ਕਿਉਂ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ? ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਅੰਰਤ ਹੀ ਪੀੜਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਸਮੁੱਚਾ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਢਾਂਚਾ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਤੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਪਿਤਾ ਪੁਰਖੀ ਜਾਣਿਦਾ ਵਿਚੋਂ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਜੇ ਘਰ ਦੀ ਧੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਵੀ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸ

ਅੰਸੰਗਿਠ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਮਰਦ ਅੰਰਤ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਵਿਚ ਅੰਤਰ ਆਮ ਹੀ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪਦਉਨਤੀ ਵੇਲੇ ਵੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਘੋਰ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅੰਰਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਕੰਮ ਕਰਨ ਨੂੰ ਮਰਦ ਆਪਣੀ ਹੇਠੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਜਪਾਨ ਜੋ ਵਿਕਸਿਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਕੇਵਲ 2 ਫੀਸਦ ਅੰਰਤਾਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਿਚ ਉਚੇ ਪਦਵੀਆਂ ਤੇ ਹਨ। ਵਰਲਡ ਵਿਮੈਨ ਫਿਲੈਪਸੈਟ ਰਿਪੋਰਟ-1998 ਅਨੁਸਾਰ, "ਅੰਰਤਾਂ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕੁੱਲ ਕੰਸ ਦੇ ਪੰਥਿਆਂ ਦਾ ਦੋ-ਤਿਹਾਈ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਕੁਲ ਆਮਦਨ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਕਮਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਕੁਲ ਦੌਲਤ ਦੇ ਸੌ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ਇਕ ਹਿੱਸੇ ਦੀਆਂ ਹੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਉਪਰ ਹੋ ਰਹੀ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਹੱਦ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਮਰਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਮਾਜਿਕ ਢਾਂਚੇ ਵਿਚ ਅੰਰਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤਨਖਾਹ ਆਮਦਨ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ

ਕਰਨ ਨਾਲ ਪੰਨੀ ਰਾਹ ਰਾਹ ਵਿਚ ਵਿਧੇਗਾ ਤੇ ਹਿੱਸਾ ਹੋਰ ਵਿਧੇਗਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕੀ ਲੋਕਡਾਊਨ ਦਾ ਮਾਰੂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕੇਵਲ ਮਰਦਾਂ ਉਪਰ ਹੀ ਪਿਆ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੀ ਭਾਰਤਸ਼ਾਹੀਸ਼ਾਤਾ ਅੰਰਤ ਉਪਰ ਕੱਢਦੇ ਹਨ?

ਇਹੁਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਅੰਰਤ ਕਿਹੜੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਉਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰੇ? ਅੰਰਤ ਕੋਲੋਂ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੰਜਮ, ਸੁਹਜ, ਸਹਿਜ, ਸਲੀਕਾ, ਸਿਆਣਪ, ਸੰਜੀਦਗੀ, ਸਹਿਸ਼ੀਲਤਾ, ਸੁਚੱਤਾ ਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਨਾਲ ਨਿਮਰਤਾ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਜੋਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਅੱਜ ਹਰ ਨੌਜਵਾਨ ਅੰਰਤ ਇਹ ਸੁਆਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਸ਼ਬਦਾਨ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਬੰਦੀਆਂ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਹੀ ਕਿਉਂ? ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੇਵਲ ਅੰਰਤਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਹੀ ਕਿਉਂ? ਇਉਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਮਾਜਿਕ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸ਼ਰੇਆਮ ਖਹਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਮਾਜਿਕ ਅੰਰਤ ਘਰੇਲੂ ਜਿਮੇਵਾਰੀਆਂ ਅੰਰਤਾਂ ਉਪਰ ਮੁਕਾਬਲਤ ਵਧੇਰੇ ਹਨ।

ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਬਰਾਬਰੀ, ਆਜ਼ਾਦੀ, ਭਾਈਚਾਰਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਸੋਚ ਵਿਚ ਗੁਣਾਤਮਕ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਅੰਰਤ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੰਰਤ ਅੰਰਤਾਂ ਦੇ ਸਮਝਣ ਨਾਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅੰਰਤ ਦੀ ਵਿਚਾਰਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਅੰਰਤ ਦੇ ਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਅੰਰਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਬਦਲਣੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਅੰਰਤ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰਕ ਸਮਝਣ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸਮਝੇ। ਅੰਰਤ ਵੀ ਮਰਦ ਵਾਂਗ ਆਜ਼ਾਦ ਸ਼ਖਸ ਵਜੋਂ ਵਿਚਰ ਸਕੇ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਥੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਵਸਥਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾ ਕੇ ਅਤੇ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਬਖਾਵਾਂ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕੁਦਰਤ ਵੱਲੋਂ ਅੰਰਤ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀ ਜਨਣ-ਸਕਤੀ ਅਤੇ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਵਾਸਤੇ ਦਿੱਤੀ ਖਾਸ ਸਰੀਰਕ ਬਣਤ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਕਮਜ਼ੀਨੀ ਨਾ ਗਰਦਾਨਦੇ ਹੋਏ ਅੰਰਤ ਨੂੰ ਵੀ 'ਸਖਸ' ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਪੂਰਨ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅੰਰਤ/ਮਾਨੁੱਖ ਖੂਨ ਨੂੰ ਦੁੱਧ 'ਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ; ਚਿਤਾ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕੋਈ

ਕਰੋਨਾ ਦੌਰ 'ਚ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ

ਬੰਬੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਕਰੋਨਾ ਤੋਂ ਬਚਾਓ ਲਈ ਲੋਕਹਿਤ ਅਰਜੀ ਉਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਬਹਿਸ ਦੌਰਾਨ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਿਆਂ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਰਜੀ ਤਾਂ ਪੂਰੇ ਜੇਲ੍ਹ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਹੀ ਬਚਲਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਭਾਵ ਅਰਜੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਕੀਕੀ ਅਤੇ ਬੋਹੁਦ ਦੁਖਦ ਕਹਾਣੀ ਦੱਸ ਗਈ। ਕਰੋਨਾ ਸੰਕਟ ਨੇ ਉਜਾਗਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਸਾਡੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੁਲਕ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਰੋਨਾ ਤੋਂ ਬਚਾਓ ਲਈ ਖਾਸ ਇੱਤਜ਼ਾਮ ਹੋ ਸਕਣ; ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਕਰੋਨਾ ਦੀ ਮਾਰ ਹੋਣ ਆਉਣ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਲੋਕਡਾਊਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮਾਰਚ ਵਿਚ ਹੀ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਉੱਤੇ ਗੰਭੀਰ ਚਿੱਤਾ ਜਾਹਿਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਕੈਦੀਆਂ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਰੋਨਾ ਦੇ ਸਿਕਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਵੱਡੇ ਜੋਖਮ ਵਿਚ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਯੋਜਨਾ ਉਲੀਕਣ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਨਾਲ ਹੀ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਘੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਉਚ ਤਾਕਤੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਦੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾ ਸਕੇ। ਅਗਲੀ ਸੁਣਵਾਈ ਵਿਚ ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਕਿ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤੇ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਜਾਣ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਜਾਏ, ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾ ਵਿਚ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕਿ ਲੋਕਡਾਊਨ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਉਹ ਸੜਕਾਂ ਉੱਤੇ ਹੀ ਨਾ ਫਸੇ ਰਹਿਣ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਪਰੈਲ ਮਈ ਦੌਰਾਨ ਮਹਾਰਾਸਟਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਂਧਰਾ, ਦਿੱਲੀ, ਗੁਰਾਟਾ, ਕੇਰਲ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਖਾਸ ਸੁਣਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਇਹੀ ਨਹੀਂ, ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਕੋਮਾਂਤਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਵੀ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰੋਨਾ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਗੁਰਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਪਰ ਕਿਹੜੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਕਿਹੜੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੇ, ਇਸ ਗੱਲ

ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕੈਈ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਲਜ਼ਮੀ ਹੁਕਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਮੁੜ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਕੀ ਹਨ।

ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਉੱਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਬਾਹਰਲੀ ਦੁਨੀਆ ਨਾਲ ਰਾਬਤਾਂ ਰੱਖਣ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚੀਏ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੈਦੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲੇ, ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਵਕੀਲ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਮੁਲਕਾਤ ਲਈ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਚਿੰਠੀ-ਪੱਤਰ ਅਤੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ਜ਼ਰੀਏ ਵੀ ਕਿਹਾ ਬਲਕਿ ਸਿਰਫ ਸੁਝਾ ਰੂਪੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ। ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਭਾਗ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ

ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੁਲਕਾਤ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਟੈਲੀਫੋਨ ਦੀ ਸਹੂਲਤ 'ਤੇ ਵੀ ਫੱਦਰ ਪਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕੈਦੀ ਆਪਣਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹੋ ਗਏ; ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਮੁੰਬਈ ਦੀ ਤਲੋਜਾ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਭੀਮਾ-ਕੋਰੋਗਾਂਡ ਕੇਸ ਵਿਚ ਮੁਲਕਾਤ ਬਣਾਏ ਉਥੇ ਕਾਰਕੁਨ ਗੱਤਮ ਨਵਲਖਾ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੋਨ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਖਾਸ ਆਦੇਸ਼ ਲੈਣਾ ਪਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਸ਼ੁਲ੍ਕ ਦੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਵਿਚ

ਅਸਥਾਈ ਜੇਲ੍ਹ ਬਣਾਈ ਗਈ ਪਰ ਉਥੇ ਇੱਕ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਸੌ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੈਦੀ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਬਾਬੁਰੂਮ ਹੈ। ਦੁਨੀਆ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 6 ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਕਰੋਨਾ ਕਾਰਨ ਮੌਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਖਬਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉੱਤੇ ਹੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀ ਜਦੋਂ ਜੇਲ੍ਹ ਨੂੰ ਬੰਬੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਆਖਣ ਅਨਸਾਰ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇਣੀ ਪਈ।

ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤਾਂ ਬਾਰੇ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਬੰਬੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਭਾਗ ਲਈ ਕੈਦੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਬਲਕਿ ਸਿਰਫ ਸੁਝਾ ਰੂਪੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ। ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਭਾਗ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ

ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਗੁਪ ਵਿਚ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਹੀ ਕਿਉਂ ਘੱਲਦੇ ਹਨ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਕੱਟਣ ਲਈ ਭੇਂਜਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਉਥੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ? ਕੀ ਜੇਲ੍ਹ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੈਦ ਦਾ ਮਕਸਦ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ? ਅਜਿਹੇ ਅਹਿਮ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਅਕਸਰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ ਕਰ ਦਿੱਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਤੋਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਆਪਣੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਫਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਜੋ ਸੁਰੱਖਿਆ ਤੇ ਨਿਆਂ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ।

ਬਲਜੀਤ ਕੌਰ

ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਲੋਖ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਪਰਖ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਤੋਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਆਪਣੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਫਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਜੋ ਸੁਰੱਖਿਆ ਤੇ ਨਿਆਂ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ।

ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਲੋਖ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਪਰਖ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਤੋਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪਰਾਦਰਸ਼ਤਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 6300 ਕੈਦੀਆਂ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਮੁਲਕਾਤ ਨੂੰ ਕਰੋਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਖਬਰ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਛੱਪ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਬਰਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਸਲੇਸ਼ਣ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ, ਖਬਰਾਂ ਵਾਲੇ ਅੰਕਤਿਆਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੈਦੀ ਦੇ ਸਿਰਾਜਾਂ ਦੀ ਰੱਖ ਕਰਨ ਲਈ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਮੁਲਕਾਤ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਮੁਲਕਾਤ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਬਰਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਸਲੇਸ਼ਣ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ, ਖਬਰਾਂ ਵਾਲੇ ਅੰਕਤਿਆਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੈਦੀ ਦੇ ਸਿਰਾਜਾਂ ਦੀ ਰੱਖ ਕਰਨ ਲਈ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਮੁਲਕਾਤ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਬਰਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਸਲੇਸ਼ਣ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ, ਖਬਰਾਂ ਵਾਲੇ ਅੰਕਤਿਆਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੈਦੀ ਦੇ ਸਿਰਾਜਾਂ ਦੀ ਰੱਖ ਕਰਨ ਲਈ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਮੁਲਕਾਤ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਬਰਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਸਲੇਸ਼ਣ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ, ਖਬਰਾਂ ਵਾਲੇ ਅੰਕਤਿਆਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੈਦੀ ਦੇ ਸਿਰਾਜਾਂ ਦੀ ਰੱਖ ਕਰਨ ਲਈ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਾਬਕਾ ਡੀਜੀਪੀ ਸੁਮੇਧ ਸੈਣੀ ਫਰਾਰ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ?

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਡੀਜੀਪੀ ਸੁਮੇਧ ਸੈਣੀ ਫਰਾਰ ਹਨ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੁਮੇਧ ਸੈਣੀ ਦੀ ਅਗਾਊ ਜ਼ਮਾਨਤ ਸੁਰੱਖਿ ਪਟੀਸ਼ਨ ਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਸਾਬਕਾ ਡੀਜੀਪੀ ਸੁਮੇਧ ਸੈਣੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਛੱਡ ਕੇ ਫਰਾਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਐਸਾਈਟੀ ਦੇ ਇੱਕ ਬੁਲਾਰੇ ਨੇ ਸੁਮੇਧ ਸੈਣੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਇਲਜ਼ਾਮਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਬਕਾ ਡੀਜੀਪੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਯੇ ਗਈ ਹੈ। ਐਸਾਈਟੀ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡੀਜੀਪੀ ਦਿਨਕਰ ਗੁਪਤਾ ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਚਿੱਠੀ ਵਿੱਚ ਸੈਣੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਵੱਲ ਜੋ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਉਲਟ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜੈਡ+ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੈਣੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਕਸੇ ਅਤੇ ਜੈਮਰ ਵਾਹਨ ਵੀ

ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਬੁਲਾਰੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੈਣੀ ਆਪਣੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਅਤੇ ਜੈਮਰ ਵਾਹਨ ਸਣੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਾਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੁਦ ਆਪਣੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਜੈਮਰ ਵਾਹਨ ਸਣੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਾਹਨ ਹਾਲੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੇ ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹੇ ਦੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੁਲਾਰੇ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੈਣੀ ਦੀ ਪਤਨੀ, ਜੋ ਕਿ ਖੁਦ ਵੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਤੋਂ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਦੁਆਰਾ ਡੀਜੀਪੀ ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਗਈ ਚਿੱਠੀ, ਇਸ ਕਤਲ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਗਾਊ ਜ਼ਮਾਨਤ ਲਈ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੁਥਾ ਸਰਕਾਰ

ਮੌਜੂਦਾ ਖਤਰੇ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਸੈਣੀ ਸਣੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਬੰਧੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਚੇਤ ਸੀ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੌਬਾਰਕ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ।

ਕੀ ਹੈ ਮਾਮਲਾ

1991 ਵਿੱਚ ਸੁਮੇਧ ਸੈਣੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਐਸਾਈਸਪੀ ਸਨ। ਸੈਣੀ 'ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਮੇਧ ਸੈਣੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਸੈਣੀ ਬਚ ਗਏ ਸਨ। ਇਲਜ਼ਾਮ ਹੈ ਕੀ ਸੁਮੇਧ ਸੈਣੀ ਦੇ ਇਸਾਰੇ 'ਤੇ ਸਾਬਕਾਈਓ ਅਫਸਰ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ ਨੂੰ ਘਰ ਤੋਂ ਚੁੱਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਚੁੱਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਲਿਸ ਸੁਮੇਧ ਸੈਣੀ ਦੇ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੀ ਤਲਾਸ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ 'ਚੋਂ ਭੱਜ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ ਮਈ ਵਿੱਚ ਮੁਲਤਾਨੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸੈਣੀ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਮੋਹਾਲੀ ਵਿੱਚ ਐਂਡਾਈਆਰ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਗਈ।

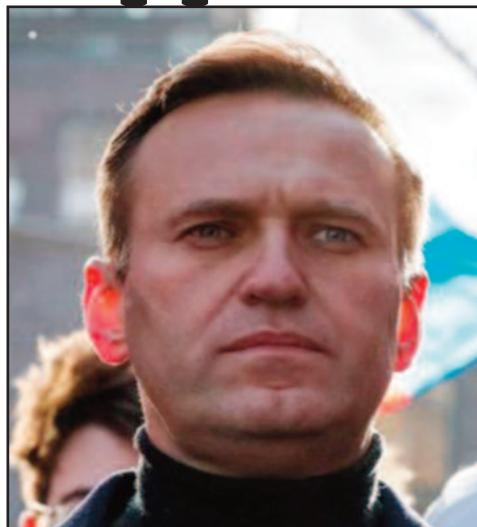
ਰੂਸ ਦੀ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਆਗੂ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕਿਵੇਂ 2 ਘੰਟੇ ਅਹਿਮ ਸਾਖਿਤ ਹੋਏ

ਰੂਸ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਆਗੂ ਐਲੋਕਸੀ ਨਵਾਲਨੀ ਬਰਲਿਨ ਦੇ ਇੱਕ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਕੋਮਾ ਵਿੱਚ ਹਨ ਅਤੇ ਜ਼ਰਮਨੀ ਨੇ ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੋਵਿਚੋਕ ਨਰਵ ਏਜੰਟ ਜ਼ਹਿਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸਾਈਬੀਰੀਆ ਤੋਂ ਇੱਕ ਉਡਾਣ ਰਾਹੀਂ ਮਾਸਕ ਵਾਪਸੀ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਓਮਸਕ ਵਿੱਚ ਜਾਹਜ਼ ਦੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਲੈਂਡਿੰਗ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਰੂਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰਮਨੀ ਲੈ ਜਾਣ ਲਈ ਮਨਾਇਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਵਾਈ ਯਾਤਰਾ ਜ਼ਰੀਏ ਜ਼ਰਮਨੀ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ।

ਕਿਵੇਂ ਫਲਾਈਟ ਅਟੈਂਡੈਟਾਂ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਸਾਇਬੀਰੀਆ ਦੇ ਅਸਾਮਨ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਜਾਂਦੇ-ਜ਼ਹਿਰ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਉਸ ਖਤਰਨਾਕ ਯਾਤਰਾ ਦੀ ਦੋ ਘੰਟਿਆਂ ਦੀ ਨਾਟਕੀ ਟਾਈਮਲਾਈਨ ਹੈ।

ਸਵੇਰ ਦੀ ਸੁਰੂਆਤ ਇਹ 20 ਅਗਸਤ ਦਾ ਦਿਨ ਸੀ ਅਤੇ ਐਲੋਕਸੀ ਨਵਾਲਨੀ ਨੇ ਟੋਮਸਕ ਤੋਂ ਐਸ 7 ਏਅਰਲਾਈਨ ਰਾਹੀਂ ਮਾਸਕ ਦੌਰਾਨ ਉਡਾਣ ਕਰਨੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੈਸ ਸਕੱਤਰ ਕੀਰਾ ਯਰਮੇਸ ਮੁਤਾਬਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਵੇਰੇ ਨਾ ਹੀ ਕੁਝ ਖਾਂਧਾ ਸੀ ਨਾ ਹੀ ਪੀਤਾ ਸੀ ਸਿਵਾਏ ਇੱਕ ਕੱਪ ਚਾਹ ਦੇ ਜਿਹਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟੋਮਸਕ ਬੋਗਾਸ਼ੇਵੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਖਰੀਦਿਆ ਸੀ। ਉਡਾਣ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਇੱਕ ਹੋਰ ਯਾਤਰੀ ਇਲੀਆ ਅਗੀਵ ਨੇ ਜ਼ਹਾਜ ਦੇ ਉਡਾਣ ਕਰਨ

ਤੋਂ ਇੱਕ ਘੰਟਾ ਪਹਿਲਾ ਨਵਾਲਨੀ ਨੂੰ ਚਾਹ ਪੀਦਿਆ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਕ੍ਰੈਮਲਿਨ ਆਲੋਚਕ ਮੁਸਕਰਾ ਕਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹੁਣ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸੈਣੀ ਨੂੰ ਹੁਣ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਥਿਤੀ ਗੰਭੀਰ ਸੀ।

ਬਾਕੀ ਦੇ ਕਰੂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਪਾਇਲਟ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਨਵਾਲਨੀ ਨੂੰ ਮੁੱਦਈਂ ਡਾਕਟਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਕ ਇਲੀਆ ਪਾਖੋਮੇਵ ਨੇ ਡਾਕਟਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ। ਇੱਕ ਅੱਗੇ

ਉਸ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਸੀ।

ਉਡਾਣ ਦੇ ਹਿਲੇ ਅੱਧੇ ਅੰਟੇ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਨਵਾਲਨੀ ਬਿਮਾਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਫਲਾਈਟ ਅਟੈਂਡੈਟਸ ਯਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਪਥਾਂ ਗਏ। ਟੋਮਸਕ ਸਮਾਂ 08:30 (01:30ਜੀਐਮਟੀ)

ਇੱਕ ਹੋਰ ਯਾਤਰੀ ਨੇ ਪਥਾਂ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਐਲੋਕਸੀ ਨਵਾਲਨੀ ਤਕਰੀਬਨ 20 ਮਿਨਿਟ ਤੱਕ ਅੰਦਰ ਰਹੇ। ਪਥਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਕਤਾਰ ਲੱਗ ਗਈ। ਟੋਮਸਕ ਸਮਾਂ 08:5 (01:50ਜੀਐਮਟੀ)

ਹੁਣ ਤੱਕ ਉਡਾਣ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਦਾ ਰੋਹੀ ਹੁਣ ਅਤੇ ਅੰਡੈਟੈਂਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਯਾਤਰੀ ਬਿਮਾਰ ਹੈ। ਟੋਮਸਕ ਸਮਾਂ 09:00 (02:00ਜੀਐਮਟੀ)

ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ ਫਲਾਈਟ ਅਟੈਂਡੈਟ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਉਡਾਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਡਾਕਟਰ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਯਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਥਿਤੀ ਗੰਭੀਰ ਸੀ।

ਬਾਕੀ ਦੇ ਕਰੂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਪਾਇਲਟ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਨਵਾਲਨੀ ਨੂੰ ਮੁੱਦਈਂ ਡਾਕਟਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਕ ਇਲੀਆ ਪਾਖੋਮੇਵ ਨੇ ਡਾਕਟਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ। ਇੱਕ ਅੱਗੇ

ਬਾਣੇ ਇਤਲਾਹ ਦੇਣ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਵੀ ਆ ਗਈ। ਬਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਬਜ਼ੁਰਗ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਭੁਨ ਦੇ ਅੰਬਰੂ ਕੇਰਿਆਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, "ਮੇਰੀ ਮਾਤੀ ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ਪੁੱਤ, ਕਪੁੱਤ ਹੋ ਗਏ ਨੇ ਪਰ ਮਾਂ ਕੁਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥਕੜੀਆਂ ਨਹੀਂ ਲਵਾਉਣੀਆਂ।" ਉਦਾਹ! ਮੌਤ ਦੇ ਪੰਜੇ ਚੌਥੇ ਬਚ ਕੇ ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸਜਾ ਨਹੀਂ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੇਟੋ ਜਾਣੇ ਪੁੱਤਾਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਫਿਰ ਵੀ ਭਲਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਭਲਾਂ ਅਜਿਹੀ ਦੇਵੀ ਮਾਂ ਦੀ ਕੋਣ ਰੀਸ ਕਰੇਗਾ? ਆਖਰ ਬਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਮੁੱਡਿਆਂ ਦੀ ਛਿਤਰੋਲ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਮਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਲਿਖਤੀ ਮਾਫ਼ੀਨਾਮਾ ਲੈ ਕੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਪੁੱਤਾਂ ਨਾਲ ਤੌਰ ਦਿੱਤਾ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਵੀ ਵਰਨਣਯੋ

ਚੀਨੀ ਸਰਹੱਦ 'ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ 'ਗੁਪਤ ਫੌਜ' ਕੀ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਚੀਨੀ ਫੌਜ ਦੇ ਨੱਕ ਵਿਚ ਦਮ ਕੀਤਾ

ਲੱਦਾਖ ਦੀ ਪੈਂਗੋਂਗ ਝੀਲ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਕੰਢੇ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਇਲਕੇ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਪੈਸਲ ਫਰੰਟੀਅਰ ਫੌਜ ਦੀ ਵਿਕਾਸ ਰੈਜੀਸ਼ਨ ਦੇ ਕੰਪਨੀ ਲੀਡਰ ਨੀਮਾ ਤੋਂਝਿਨ ਦੀ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ਰਾਤ ਇੱਕ ਸੈਨਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਅਫਸਰ ਨੀਮਾ ਤੋਂਝਿਨ ਦੀ ਤਿਰੀਗੇ ਵਿਚ ਲਪੇਟੀ ਦੇਹ, ਸੰਗਲਵਾਰ ਸਵੇਰੇ ਲੇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਛੇ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਚੋਗਲਾਮਸਾਰ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ। ਤਿੰਬਤ ਦੀ ਜਲਾਵਤਨੀ ਸੰਸਦ ਦੀ ਮੈਂਬਰ ਨਾਮਡੋਲ ਲਾਗਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਮੁਲਕ ਪਰ ਹੁਣ ਚੀਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਤਿੰਬਤ ਦੇ ਨੀਮਾ ਤੋਂਝਿਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਪੈਸਲ ਸੈਨਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਪੈਸਲ ਫਰੰਟੀਅਰ ਫੌਜ ਦੀ ਵਿਕਾਸ ਰੈਜੀਸ਼ਨ ਦੇ ਕੰਪਨੀ ਲੀਡਰ ਸੀ। ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭਾਰਤੀ ਟੁਕੜੀ ਅਤੇ ਚੀਨੀ ਪੀਪਲਸ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਆਰਮੀ ਵਿਚ ਪੈਂਗੋਂਗ ਝੀਲ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਹੋਈ ਝੜਪ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਜਾਨ ਚਲੀ ਗਈ। ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਦੀ ਘਟਨਾ ਵਿਚ ਐਸਾਂਫੇਂਡ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਫੌਟੋਂ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਹਾਂ, 31 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਭਾਰਤੀ ਸੈਨਾ ਮੁਤਾਬਿਕ, ਇਸ ਘਟਨਾ ਵਿਚ ਚੀਨੀ ਫੌਜ ਨੇ ਪੁਰਵੀ ਲੱਦਾਖ ਵਿਚ ਭਤਕਾਊ ਸੈਨਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਭਾਰਤੀ ਸੈਨਾ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਕਰਨਲ ਅਮਰ ਆਨੰਦ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪੈਂਗੋਂਗ ਝੀਲ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਚੀਨੀ ਫੌਜ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਟੁਕੜੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਹਾਲਤ ਬਦਲਣ ਦੀ ਚੀਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਨਾਕਾਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਕੀ ਹੈ ਐਸ ਐਫ ਐਫ?

ਭਾਰਤੀ ਸੈਨਾ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਕਰਨਲ ਅਤੇ ਰੱਖਿਆ

ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਮਾਹਰ ਅਜੈ ਸੁਕਲਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਲਾਗ ਵਿਚ ਕੰਪਨੀ ਲੀਡਰ ਨੀਮਾ ਤੋਂਝਿਨ ਅਤੇ ਸਪੈਸਲ ਫਰੰਟੀਅਰ ਫੌਜ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕੰਪਨੀ ਲੀਡਰ ਨੀਮਾ ਤੋਂਝਿਨ ਦੀ ਦੇਹ ਨੂੰ

ਜਨਰਲ ਆਫ ਸਕਿਊਰਟੀ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਸਿੱਧੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸਦੇ ਗੈਰੂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ। ਆਈਬੀ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਭੋਲਾ ਨਾਥ ਮਲਿਕ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ

ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਵੇਲੇ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ, ਸਾਲ 1962 ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਪੈਸਲ ਟੁਕੜੀ ਐਸਾਂਫੇਂਡ ਭਾਰਤੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਹੀਆ ਏਜੰਸੀ ਰਾਅ ਯਾਨੀ ਰਿਸਰਚ ਐਂਡ ਅਨੈਲਿਸਿਸ ਵਿੱਗ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਖਬਾਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛੱਪੀ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਿਕ, ਇਸ ਯੂਨਿਟ ਦਾ ਕੰਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਇਦ ਫੌਜ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਡਾਇਰੈਕਟਰ

ਵਿਸ਼ਵ ਯੂਧ ਦੇ ਸੈਨਿਕ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਡੀਸਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬੀਜੂ ਪਟਨਾਇਕ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਤਿੰਬਤੀ ਗੁਰੀਲਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਟੁਕੜੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸੋਚਿਆ ਸੀ।

ਉਹ ਅਜਿਹੀ ਟੁਕੜੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਖਤਰਨਾਕ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਚੀਨੀਆਂ ਨਾਲ ਲੋਹਾ ਲੈ ਸਕੇ। ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਜੰਗ ਹੋਣ ਦੀ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਸੀਮਾਂ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਖੂਫੀਆ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਸਾਂਫੇਂਡ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦੇ ਹਨ।

ਚੀਨ ਦੇ ਲੋਕ ਭਾਰਤ 'ਚ ਚੀਨੀ ਸਮਾਨ ਦੇ ਬਾਈਕਾਟ ਤੇ ਮੇਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਾਰੇ ਕੀ ਸੋਚਦੇ ਹਨ

ਗਲਵਾਨ ਘਾਟੀ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਚੀਨ, ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਤਣਾਅ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚਾਲੇ ਚੀਨ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਖਬਾਰ ਗਲੋਬਲ ਟਾਈਮਜ਼ ਨੇ ਇੱਕ ਸਰਵੇਕਾਰਵਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਾਰਤ-ਚੀਨ ਦੇ ਰਿਸਤਿਆਂ 'ਤੇ ਉਥੋਂ ਦੋ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਲਈ ਗਈ ਹੈ।

ਇਸ ਵਿਚ ਚੀਨ ਦੇ 10 ਵੱਡੇ ਸਹਿਰਾਂ ਦੇ ਕਰੀਬ 2000 ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੀਜਿੰਗ, ਵੁਹਾਨ ਅਤੇ ਸੰਘਾਈ ਸਮਾਨ ਹਨ। ਇਹ ਸਰਵੇਕਾਰਵਾਇਆ ਦੀ ਸਾਹਮਣੇ ਭਾਰਤੀ ਟੁਕੜੀਅਂ ਨੇ ਚਾਈਨਾ ਇਸਚੀਟਿਊਟ ਆਫ ਕੰਟੈਂਪਰੀ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਰਿਲੇਸ਼ਨ (ਸੀਆਈਸੀਆਈਆਰ) ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਈ ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲਾਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ

ਆਈਆਂ ਹਨ, ਆਉਂਦਿ ਭਾਤ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ ਕੁਝ ਖਾਸ ਬਿ-ਦੂਆਂ 'ਤੇ...

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀ ਭਾਰਤ ਵੱਲੋਂ ਚੀਨੀ ਸਮਾਨ ਅਤੇ ਚੀਨੀ ਐਪਸ ਦੇ ਬਾਈਕਾਟ ਅਤੇ ਕਈ ਚੀਨੀ ਕੰਪਨੀਆਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਇਸ ਸਰਵੇਕਾਰ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ।

35.3 ਫੀਸਦ ਲੋਕ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਸ ਕਦਮ 'ਤੇ ਨਾਰਾਜ਼ ਹਨ।

ਉਥੇ ਹੀ 29.3 ਫੀਸਦ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੰਬੀਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

23.2 ਫੀਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਰੋਸ਼ਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਲੜਾਈ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਚੀਨ 'ਤੇ ਭਾਰੀ ਪਿਆ

2017 ਵਿਚ ਭੋਕਲਾਮ 'ਤੇ ਚਾਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਚੀਨ, ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਤਣਾਅ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚਾਲੇ ਚੀਨ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਖਬਾਰ ਗਲੋਬਲ ਟਾਈਮਜ਼ ਨੇ ਇੱਕ ਸਰਵੇਕਾਰਵਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਾਰਤ-ਚੀਨ ਦੇ ਰਿਸਤਿਆਂ 'ਤੇ ਉਥੋਂ ਦੋ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਲਈ ਗਈ ਹੈ।

ਲਗਾਇਆ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਮਿਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਦੇ ਮੁਲਾਕਾਤ ਭਾਰਤ ਲਈ ਜਾਸੂਸੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਆਪਣੇ ਇੱਥੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਥੋਂ ਰੁਕੇ ਨਹੀਂ, ਉਥੋਂ ਦੀ ਯੂਲਿਸ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਢੂਤਾਵਾਸ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਘੇਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਜਾਣ

ਘਟਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸਦੇ 300 ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫੌਜੀਆਂ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ ਜਦੋਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ 65 ਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਮੈਡ ਹੋਈ ਸੀ।

ਨਾਥੂ ਲਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਭਾਰਤ-ਚੀਨ ਵਿਚ ਕੀ ਹੈ ਵਿਵਾਦ?

1962 ਦੀ ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਚੀਨ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਵਾਲੇ ਅਧਾਰੇ ਰਾਜਦੂਤ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾ ਲਏ ਸਨ। ਦੋਹਾਂ ਰਾਜਧਾਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਮਿਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਚਾਨਕ ਚੀਨ ਨੇ ਇਲਜਾਮ

ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। ਭਾਰਤ ਨੇ ਵੀ ਚੀਨ ਨਾਲ ਇਹੀ ਸਲ੍ਲਕ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਤਿੰਨ ਜੁਲਾਈ, 1967 ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਅਗਸਤ ਵਿਚ ਚੀਨ ਜਾ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਦੋਸ਼ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਢੂਤਾਵਾਸਾਂ ਦੀ ਘੇਰਾਬ-ਦੀ ਤੋਝਨ ਲਈ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋਏ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਚੀਨ ਦੀ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਭੇਡਾਂ ਦੇ ਕੁੰਡ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੋਕ ਕੇ ਲੈ ਗਈ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀ ਪਾਰਟੀ ਜਨਸੰਘ ਨੇ ਇਸਦਾ ਅਜੀਬੋ-ਗਰੀਬ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਪਾਰਟੀ ਦੇ

ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਡੈਂਟਿੰਗ ਤੇ ਪੈਂਟਿੰਗ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹ

ਕਈ ਸਿੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਦੀ ਸੁਰ ਅਤੇ ਸਾਰ

ਕਰੋਨਾ ਲੋਕਡਾਊਨ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਯਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ‘ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਆਫ਼ਤ ਨੂੰ ਅਵਸਰ ਵਿਚ ਬਦਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ’। ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਉਤ ਅਮਲ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਡਾਊਨ ਦੌਰਾਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਸ਼ੁਲੁਕ ਕਾਲਜਾਂ ਬੰਦ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਜਨਤਕ ਸਰਗਰਮੀ ‘ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਹੈ, ਨਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਸਭ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ, ਸੁਖਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਵਾਂ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਮਹਿਕਮੇ ਨਾਲ ਜੜੀ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਕਮੇਟੀ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਬਗੈਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ; ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਮਵਰਤੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਵੀ ਲੱਤ ਪਵੇਗੀ। ਕਰੋਤਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਲੋਖਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜੱਥੇਬੰਦੀਆਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੁਸਾਰਿਦਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਵੀ ਮੁਨਾਸਿਬ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਘਟ ਰਹੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ, ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਰਹੇ ਫੈਡਰਲਿਜ਼ਮ ਅਤੇ ਵਧ ਰਹੇ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਤੇ ਕੇਂਦਰਵਾਦੀ ਰੁਝਾਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਮਿਸਾਲ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ਨੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇਹ ਤੈਅ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਅਰਥਚਾਰੇ, ਸਮਾਜ, ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਨਗਰਿਕ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਦੇਵੇਗੀ। ਜਿੱਥੇ 1968 ਅਤੇ 1986 ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀਆਂ ਨੇ ਸਮਾਜਾ ਤੇ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਤਾ ਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਲੈਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਝੀ ਨਗਰਿਕਤਾ ਉਸਾਰਨ ਦਾ ਵਚਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਉਥੋਂ ਨਵੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਧਾਨਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਤੋਂ ਪਾਸਾ ਵੱਟਦੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਟੀਚਾ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆ ਵਿਚ ਗਲੋਬਲ ਸੁਪਰ ਪਾਵਰ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਨਾਗਰਿਕ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਮਿਸ਼ਨ ਹੈ ਜੋ ਕੇਵਲ ਆਰਥਿਕ ਪੈਦਾਵਾਰ ਲਈ ਉਪਯੋਗੀ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾ ਸਕਣ। ਮਤਲਬ ਇਹ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਨਗਰਿਕ, ਸਮਾਜ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਵਖਰੇਵਿਆਂ, ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ, ਤਥਕਾਤੀ ਦੁਸ਼ਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਗਿਆਨ, ਸੋਝੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਵੇਦਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਅਭਿਨ ਤੇ ਕੋਰੇ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ 'ਚ ਬਹੁਤ ਬਾਵਾਂ 'ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਸਿਰਜੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸੱਭਿਆਤਾ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਰਵਾਇਤਿਆਂ 'ਚ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਰਤ 'ਤੇ ਮਾਣ ਹੋਵੇਗਾ। ਨੀਤੀ ਨਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜਾਂ, ਰਵਾਇਤਾਂ, ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਛੂਆ-ਛੂਡ, ਜਾਤੀਵਾਦ, ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਸਤੀ ਵਿਵਸਥਾ, ਦਲਿਤਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਉੱਤੇ ਦਮਨ ਵਿਰੁੱਧ ਉਠੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝੀਆਂ ਵਿਤੱਤ ਹੋ ਰਿਹਾਂ।

ਰਚੇ ਗਏ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵ ਨਾਲ ਅਤੇ ਬਿਨਾ ਪਰਖ-ਪਤਚੋਲ ਦੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਹਾਮੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਨੀਤੀ ਮੱਧਯੂਗ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋئੀ ਵੱਨ-ਸੰਵੰਨਤਾ, ਭਗਤੀ ਲਹਿਰ, ਸੁਫੀ ਲਹਿਰ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਅਣਗੋਲਿਆਂ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਾਲੇ ਭਾਗ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ

ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ (ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ
 ਉੱਤੇ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਧਿਆਪਕ, ਕਲਾਸ ਰੂਮ, ਬੇਚੇਵਾਂ
 ਮੈਦਾਨ, ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾਵਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਹੋਣ ਦੀ ਸਰਥਿ
 ਨਾ ਲਗਾਈ ਜਾਵੇ), ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਮਾਲਾਂ
 ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਸਮਰਥਕ
 ਦੇਣ ਦਾ ਵਚਨ ਵੀ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਿੰਦਰ
 ਇਹ ਨਿਕਲੇਗਾ ਕਿ ਖਾਂਦੇ-ਪੀਂਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ
 ਸਥਾਪਤ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਤਬਕਿਆਂ
 ਦਲਿਤਾਂ, ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨੀ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕ ਅੰ

ਸਬੰਧਤ ਸਕੂਲਾਂ ਲਈ
ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਰਾਹੀਂ
ਸਿੱਖਿਆ ਲਾਗੂ ਕਰਨ
ਤੋਂ ਮੁੱਕਰਨ ਲਈ
ਇਹ 'ਸਹੂਲਤ
ਕਾਇਮ ਰੱਖੀ ਹੈ
ਨੀਤੀ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ
ਆਧੁਨਿਕ ਅਤੇ
ਸਨਾਤਨੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ

ਜਿਵੇਂ ਤਾਮਿਲ, ਕੰਨਤ, ਮਲਿਆਲਮ ਆਦਿ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਗੁਣਗਾਨ ਤਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੇਵਲ ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਸ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਹੀ ਲੈਂਦੀ ਹੈ; ਢੂਜੀਆਂ ਆਧੁਨਿਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਮਸਲਾ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਉਪਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ਨੇ ਕੇਵਲ ਅਜਿਹੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਨੂੰ ਚਾਲ੍ਹ ਰੱਖਣ ਦੀ ਹਾਮੀ ਭਰੀ ਹੈ ਜੋ ਬਹੁ-ਵਿਸ਼ਾਵੀ (ਮਲਟੀ-ਡਿਸਪਲਾਨਰੀ) ਹੋਣ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਹੋਵੇ। ਨੋਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ 65 ਫੀਸਦੀ ਅਜਿਹੇ ਕਾਲਜ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 500 ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਸ਼ਹਿਰੀ ਕਾਲਜਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਪੇਂਡੂ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਸ਼ਹਿਰੀ ਕਾਲਜ ਨਹੀਂ ਜਿੱਥੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 3000 ਦੇ ਨੇੜੇ-ਤੇਤੇ ਵੀ ਹੋਵੇ। ਇਉਂ ਨਵੀਂ ਨੀਤੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਲਈ ਮੌਤ ਦੇ ਵਰੰਤ ਲੈ ਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਈ ਹੈ। 'ਇਕ ਕੋਰਸ' ਵਾਲੇ ਕਾਲਜਾਂ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮੇਂ ਮੁਤਾਬਕ ਬਹੁ-ਵਿਸ਼ਾਵੀ ਹੋਣ ਜਾਂ ਫਿਰ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਲੋਖਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਤੇ ਗੈਰ ਅਧਿਆਪਨ ਅਮਲੇ ਦੀ ਹੋਣੀ ਕੀ ਹੋਵੇਗੀ?

ਸੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨਾਲ ਐਫੀਲੀਏਟਿਡ ਕਾਲਜਾਂ
ਨੂੰ ਅਕਾਦਮਿਕ, ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਅਤੇ ਵਿਤੀ ਖਦਮੁਖਤਿਆਰੀ
ਦਿੱਤਿਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਆਪ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ
ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਬਲਿਕ ਫੰਡਿਡ ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ
ਤੋਂ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਰਾਹ ਮਲ੍ਹਿਆ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ
ਅਦਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿੱਖਿਆ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕਿੰਨੀ ਵਧੇਰੀ ਅਤੇ

ਇਸ ਦਾ ਗਰੀਬ ਤਬਕਿਆਂ ਉੱਤੇ ਕੀ ਅਸਰ ਪਵੇਗਾ,
ਅਜਿਹੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਡਿ-
ਗਰੀਆਂ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਮਾਨਤਾ ਹੋਵੇਗੀ, ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ-ਅੰਦਾਜ਼
ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਾ 21 'ਤੇ)

ਪਾਲੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਅਤੇ ਵੇਟ ਬੈਂਕ ਦੀ ਸਿਆਸਤ

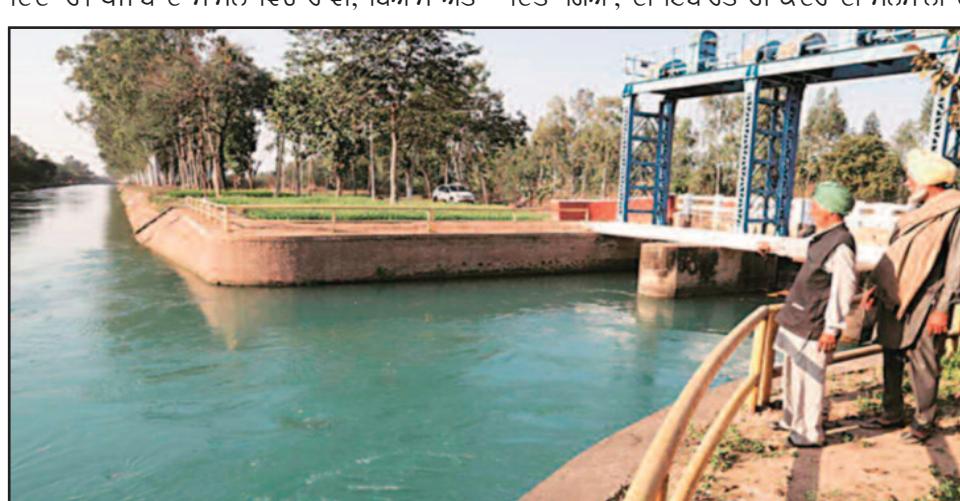

ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਰਿਆਈ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਮਸਲਾ 1947 ਵਿਚ ਹੋਈ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਜਿਨਾ ਹੀ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ। ਪਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵੰਡ ਸਮੇਂ ਸੰਸਾਰ ਬੈਂਕ ਦੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਪਾਣੀ ਲੋਤਾਂ ਬਰੇ ਦਿੱਤੇ ਅੰਕਤਿਆਂ ਕਰ ਕੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਰਾਜਸਥਾਨ, ਹਰਿਆਣਾ, ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੈਪਸੂ ਦਰਮਿਆਨ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਗੁਲਜ਼ਾਰੀ ਲਾਲ ਨੰਦਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ 1955 ਵਿਚ ਹੋਈ ਇਕ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਸਥਾਈ ਆਧਾਰ ਮੰਨਾ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਮੁਤਾਬਿਕ 8 ਮਿਲੀਅਨ ਏਕੜ ਫੀਟ (ਲਿਲੋਨ ਉਚਰਣ ਇੱਛਾ - ਐਮਐਂਐਂਡ) ਪਾਣੀ ਰਾਜਸਥਾਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਹਰਿਆਣਾ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਪੰਜਾਬ ਪੁਨਰਗਠਨ ਕਾਨੂੰਨ 1966, ਭਾਵ ਹਰਿਆਣਾ ਬਣਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਮਹਿਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਚੀਡ ਇਜ਼ਜ਼ੀਅਰ ਰਹੇ ਮਰਹੂਮ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੇ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਏ ਟੇਲ ਆਫ ਟੂ ਰਿਵਰਜ਼' ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਰਿਆਈ ਪਾਣੀ ਵੰਡਣ ਯੋਗ ਅਸਾਸੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਣੀ ਦੀ ਹੋਦਾ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਜੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਿਰਫ਼ ਉਸੇ ਖੇਤਰ ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਕੈਚਮੈਂਟ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਆਉਦਾ, ਵਹਿਦਾ ਅਤੇ ਅਗਾਂਹ ਕਿਸੇ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਨਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦਾ ਹੀ ਉਸ ਪਾਣੀ ਉੱਤੇ ਹੱਕ ਹੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਨੂੰ ਹੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ (ਪਿਆਰਾਇਨ) ਜਾਂ ਬੋਡੇ ਬਦਲੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬੇਸਿਨ (ਭਾਸ਼ਣਿ) ਕਾਂਸੈਪਟ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਐਂਟਰੀ 17 ਮੁਤਾਬਿਕ ਪਾਣੀ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਤਗਤੇ ਦੇ ਨਿਬੇਤੇ ਲਈ ਵੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਾਵੇਰੀ, ਨਰਬਦਾ ਆਦਿ ਨਦੀਆਂ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨਦੀਆਂ ਕਈ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਜਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਾਣੀ ਦੀ ਵੰਡ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਕੈਚਮੈਂਟ ਖੇਤਰ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਸਮੇਤ ਨਦੀ ਜਲ ਵੰਡ ਦਾ ਮੁੰਦਾ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਾਗ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਮੱਦੇ ਇੱਤੇ ਕਈ ਰਾਜ ਸਪੱਸ਼ਟੀਮ

ਕੋਰਟ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਲ ਵਿਵਾਦ ਕਾਨੂੰਨ 1956 ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਭਗੜੇ ਨਿਬੇੜਨ ਦਾ ਹੱਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। 2002 ਵਿਚ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਸੋਧ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ (ਸੂ ਮੈਟੋ) ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। 24 ਮਾਰਚ 1976 ਨੂੰ ਤਤਕਾਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਘੀ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਪੁਨਰਗਠਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਧਾਰਾ 78 ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਇੰਡੇ ਅਵਾਰਡ ਜਿਸ ਵਿੱਖੋਂ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ 3.5 ਐਮਏਐਫ ਪਾਣੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਦੀ ਇਬਾਰਤ ਹੀ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ

A portrait of a man with a full, grey beard and mustache, wearing a light blue turban and a light-colored shirt. He is smiling broadly at the camera.

ਸਵਾਲ ਇਹ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਾਂਝੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਸਾਸੇ ਹੀ ਵੰਡਣੇ ਸਨ ਤਾਂ ਯਮੁਨਾ ਨਦੀ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲਣ ਵਾਲਾ 4.56 ਐਮੇਟੈਂਡ ਪਾਣੀ ਇਕੱਲੇ ਹਰਿਆਣਾ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਦੇ ਇੱਤਾ ਗਿਆ? ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਸਿੰਜਾਈ ਮੰਤਰੀ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਨੇ 21 ਸਤੰਬਰ 1992 ਨੂੰ ਪਾਣੀਆਂ ਸਬੰਧੀ 10ਵੀਂ ਕੌਮੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੋਰਨ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਉਠਾਇਆ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਵੇਂਦੀ ਹੈ।

ਨੂੰ ਹਿਸਾ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ।
 ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦਾਅਕਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ
 1996 ਵਿਚ ਜਾਣੀ ਕੀਤੇ ਵ੍ਹਾਈਟ ਪੇਪਰ ਵਿਚ 'ਇੰਡੀਆਨ
 ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ' ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ
 1984 ਵਿਚ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ
 ਹਾਈਕੋਰਟ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਪੁਨਰਗਠਨ ਕਾਨੂੰਨ 1966 ਦੀ
 ਧਾਰਾ 78 ਤੋਂ 80 ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ
 ਕੀਤੀ। ਸੁਣਵਾਈ ਪਿੱਛੋਂ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਮੁੱਖ ਜੱਜ
 ਜਸਟਿਸ ਐਸਐਸ ਸੰਧਾਵਾਲੀਆ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਾਨਗੀ
 ਹੇਠ ਛੁੱਲ ਬੈਂਬ ਬਣਾਇਆ। ਇਹ ਹੁਕਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ
 ਆਖਰੀ ਕੰਮਕਾਜ਼ੀ ਦਿਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸੋਮਵਾਰ ਇਸ ਦੀ
 ਸੁਣਵਾਈ ਹੋਣੀ ਸੀ। ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ
 ਜਸਟਿਸ ਸੰਧਾਵਾਲੀਆ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਪਟਨਾ ਹਾਈਕੋਰਟ
 ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਤਤਕਾਲੀ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ
 ਮੌਖਿਕ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰਵਾ ਕੇ ਕੇਸ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ
 (ਬਾਕੀ ਸੜਾ 21 'ਤੇ)

ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਕਿਕੀਮਾਖਲ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਮੁਸ਼ੀਬਤ

ਅਦਾਕਾਰ ਸੁਸ਼ਾਂਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜਪੂਤ ਦੀ ਸੱਕੀ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਮੌਤ ਇਕ ਬੁਝਾਰਤ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਛਿੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਲੋਕ ਤੁਰ੍ਹਾਂ-ਤੁਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਆਸ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਾਬਿਲੇਗੇਰ ਹੈ ਕਿ ਮੁੰਬਈ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਅਪਰਾਧਕ ਛਾਣਬੀਣ ਸੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸੁਸ਼ਾਂਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜਪੂਤ ਨੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੇ ਪੋਸ਼ਟਮਾਰਟਮ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤਕ ਦਾ ਵੀ ਇੱਤਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 174 ਤਹਿਤ ਉਸ ਨੇ 65 ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਮੁੰਬਈ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਫਿਲਮ ਜਗਤ ਦੀਆਂ ਤਮਾਮ ਵੱਡੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਗਿਛ ਕੀਤੀ ਪਰ ਸੁਸ਼ਾਂਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਖ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਗਿਛ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਉਦੋਂ ਜਦ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਚਰਚਾ ਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਗਰਮ ਸੀ। ਮੁੰਬਈ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਨਸੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਸੇਵਨ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ, ਸੁਸ਼ਾਂਤ ਦਾ ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ 25 ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਰਿਹਾ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਐਸਟ੍ਰੋਮਐਸ, ਵੁਟਸਐਪ ਸੰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕਾਲ ਡਿਟੋਲਜ਼ ਜ਼ਰੀਏ ਸਬੂਤ ਇਕੱਠ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਸੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪਟਨਾ ਵਿਚ ਕੇਸ ਦਰਜ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਿਹਾਰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਚ ਇਕ ਸ਼ਸ਼ੋਧੇਜ਼ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਬਣ ਗਈ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਇਕ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲੀਆ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਹੁਕਮ 'ਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਸੀਬੀਐਈ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਕਾਰਜਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਅਲੋਚਨਾ ਉਦੋਂ ਵੀ ਹੋਈ ਸੀ ਜਦ ਪਾਲਘਰ ਵਿਚ ਹਿੱਸਕ ਭੀਤ ਨੇ ਦੋ ਸਾਧਾਰਨਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਾਕਾਈਵਰ ਦੀ ਬੜੀ ਬੋਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ 24 ਮਈ ਨੂੰ ਮੁੜ ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਇਕ ਘਟਨਾ ਸਿਵਾਚਾਰਿਆ ਨਾਂ ਦੇ ਇਕ ਸਾਧਾਰਨ ਨਾਲ ਨਾਂਦੇਤ ਵਿਚ ਵਾਪਰੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 29 ਮਈ ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਲਘਰ ਵਿਚ ਇਕ ਸਾਧਾਰਨ ਤੋਂ ਜਾਨਲੇਵਾ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਥਾਨਕ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਸੂਚਨਾ ਤੰਤਰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਕਾਰਾ ਸੀ ਜਾਂ ਪੁਲਿਸ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਪਾ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਗੱਲ ਕੇਵਲ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਹੀ

ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਜ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਹੈ। ਇਸੇ ਸਾਲ ਫਰਵਰੀ ਵਿਚ ਪੁਰਬੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਭਿਆਨਕ ਫਿਰ੍ਹਕੁ ਦੰਗੇ ਹੋਏ ਜੇ ਕਈ ਦਿਨ ਤਕ ਜਾਰੀ ਰਹੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੰਗਿਆਂ ਵਿਚ 50 ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਅਤੇ 200 ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਵਿਚ

ਵਿਕਰਮ ਸਿੰਘ

ਵਿਲੀ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੰਗਿਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਈ ਹਫ਼ਤੀਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ਾਹੀਨ ਬਾਗ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਈ ਹੋਰ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਹਿੱਸਕ ਰੋਸ-ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਵੀ ਲਗਪਗ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਵਾਂ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਕਦਰਸ਼ਕ ਬਣੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਕੋਈ ਅਗਾਊ ਸੂਚਨਾ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ।

ਨੋਟਿਸ ਲੈ ਕੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵਰਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਉਦਾਸੀਨਤਾ।

ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਨ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਆਤਮਾਚਾਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਖਰ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਦੰਗਕਾਰੀ ਨਿਡਰ ਹੋ ਕੇ ਨਿਰੰਤਰ ਜਨਜੀਵਨ ਨੂੰ ਅਸਤ-ਵਿਅਸਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਦੇਸ਼ ਵਿਰੋਧੀ ਨਾਰੇ ਲੱਗ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਮੁੜ ਦਰਸ਼ਕ ਬਣ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਭਿਆਨਕ ਸਥਿਤੀ ਹੈ। ਅਜ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਰਹਿਦੇ ਇਹ ਸਖ਼ਤ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੈਰ-ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ

ਅਜੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਬੈਂਗਲੁਰੂ ਵਿਚ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਦੀ ਇਕ ਪੋਸਟ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਭੜਕੀ ਹਿੰਸਾ ਨੇ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਨਕਾਰਾਪਣ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਮਾਮਲੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਨਕਾਰਾਪਣ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹੀ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਸੂਬਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕਾਨੂੰਨ-ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨਾ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਰਹਿਦੀਆਂ ਹੋਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸਥਾਨਕ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜੋ ਉਸ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮੁੰਬਈ ਵਿਚ ਵਕਤ ਰਹਿਦੇ ਅਪਰਾਧ ਰਜਿਸਟਰਡ ਹੋ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਦੇ ਸਾਰਥਕ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਸ਼ੋਧ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਉਤਪੰਨ ਹੀ ਨਾ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ। ਜਦ ਕਦੇ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਜਾਂਚ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ-ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਖ਼ਰਾਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਨ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸੂਚਨਾ ਦੀ ਕਮੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ

ਵਿਰੋਧੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਤੁਰੰਤ ਅਤੇ ਕਠੋਰ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਜੀਂਹੇ ਟਾਲਰੈਸ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਗੱਲਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਕਾਰਜਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਹਾਲਾਤ ਨਾਲ ਨਜਿਠਣ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਪਰਾਲੇ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਯੋਜਨਾ ਹਰੇਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਤਣਾਅ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹੰਗਮੀ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਅਸਰਦਾਰ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਵਿਸਥਾਰਤ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਮੌਜੂਦ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਗਾਊ ਅਭਿਆਸ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੀਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੁਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਣਾਅ ਅਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਪਣੀ ਕਾਰਨ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਪੇਸ਼ੀ 'ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਇਕ ਦਿਨ ਖਿੱਚੀ ਤੋਂ ਘਬਰ-ਏ ਹੋਈ ਰੀਆ ਨੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਪਣੀ ਕਾਰ ਦੇ ਬੰਦ ਸੀਸ਼ੇ 'ਤੇ ਅਰਕ ਮਰ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਇਹੀ ਵਿਖਾਈ ਗਏ ਕਿ ਇਹ ਅਸਰਦਾਰ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਵਿਸਥਾਰਤ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਮੌਜੂਦ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਗਾਊ ਅਭਿਆਸ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੀਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੁਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਖੋਜ ਦੇ ਤੌਰ-ਤੌਰਕਿਆਂ ਅਤੇ ਰੋਬੋਟਿਕਸ, ਆਰਟੀਫੀਸ਼ੀਲ ਇਟੈਲੀਜ਼ੀਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵੀ ਨਿਕਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਕੀਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਾਸਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਮੁਸਕਲ ਹੈ। ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਸੁਧਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਤਮਾਮ ਮਿਡਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਇੱਛਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਨੂੰ ਉਚੜ੍ਹ ਕੋਈ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵੀ ਦੇਣੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਖੋਜ ਦੇ ਤੌਰ-ਤੌਰਕਿਆਂ ਅਤੇ ਰੋਬੋਟਿਕਸ, ਆਰਟੀਫੀਸ਼ੀਲ ਇਟੈਲੀਜ਼ੀਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਤਿ-ਆਧੂ ਨਿਕਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਕੀਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਾਸਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਮੁਸਕਲ ਹੈ। ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਸੁਧਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਤਮਾਮ ਮਿਡਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਇੱਛਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਕੀਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਾਸਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਮੁਸਕਲ ਹੈ। ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਸੁਧਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਤਮਾਮ ਮਿਡਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਇੱਛਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਕੀਤੇ ਕਾਨੂੰਨ

Raja King of Sweets Now Presents

New Introducing Chaat Corner

Come and Enjoy Mouth Watering Chaat All Day

100 ਬੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪਾਰਟੀ ਤੱਕ
ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਕੇਟਰਿੰਗ ਲਈ 10 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੱਕ ਛੋਟ
ਬਹੁਤ ਹੀ ਤਜ਼ਰਬੇਕਾਰ ਕੁੱਕ

- BHEL PAPDI CHAAT   • FALUDA KULFI
- GOL GAPPY (PANI PURI)   • KHASTA KACHORI

RAJA SWEETS & INDIAN CUISINE
 31583 Alvarado Blvd. Union City, CA 94587
Phone : (510) 489-9100

Moon Indian Cuisine
510-780-9233

ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਤੋਂ ਖਾਣਾ ਪੈਕ ਕਰਵਾ ਕੇ ਵੀ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋ,
ਕੇਟਰਿੰਗ ਵੇਲੇ ਤੰਦੂਰ ਦਾ ਇੱਤਜ਼ਾਮ ਹੈ, ਕੇਟਰਿੰਗ ਵਾਸਤੇ ਕਾਲ ਕਰੋ ਜੀ

- * 100 ਬੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪਾਰਟੀ ਤੱਕ
- * ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਕੇਟਰਿੰਗ ਲਈ 10 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੱਕ ਛੋਟ
- * ਬਹੁਤ ਹੀ ਤਜ਼ਰਬੇਕਾਰ ਕੁੱਕ

Fish Pakora

ਮੱਛੀ ਪਕੋੜੇ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਮਾਹਿਰ
ਲੱਭੂ, ਜਲੇਬੀ, ਬਰਫੀ, ਗੁਲਾਬ ਜਮੂਨ ਤੇ ਵਿਆਹ
ਸਾਚੀ ਮੌਕੇ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਿਆਈ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ
ਹਨ। ਘੱਟ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ।

Paul 510-978-7170

Over 30 Years Experience in Restaurant & Catering Business

ਮੁਨ ਇੰਡੀਅਨ ਕੁਝੀਨ (ਹੇਵਰਡ)
 600 West Harder Rd. Hayward, CA 94544
 Phone (510)780-9233 Fax (510) 780-9812
www.moonindiancuisine.net

TEC Equipment
 Your Best Business Partner

ਨਵੇਂ ਆਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਟਰੱਕ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਅੱਜ ਹੀ ਮਿਲੋ, ਆਸੀਂ ਟਰੱਕਾਂ ਲਈ ਹਾਈਨਾਂਸ ਵੀ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।

THE WEST'S LEADING FULL-SERVICE TRUCK AND TRAILER DEALERSHIP

SALES & LEASING • PARTS & SERVICE • FINANCE & INSURANCE

HARJINDER SINGH BAL
 NEW TRUCK SALES

Direct 707-640-7114 | Cell 510-613-3573
hsingh@tecequipment.com

TECEQUIPMENT.COM

8555 Pedrick Rd Dixon, CA 95620

Cosmetic & Family Dentistry

UPPAL DENTAL CARE

50 % Discount for Cash Patients

INVISALIGN

Call for Details

Straighten Teeth
Without Wires

Charanjit S Uppal
D.D.S.

FREE TEETH WHITENING WITH PAID EXAM,
X-RAY & CLEANING.
YOUR INSURANCE USUALLY COVER THESE SERVICES

Laser Treatment
Lumineers/Veneers
Dentures & Partials
Root Canals
Bad Breath
Cosmetic Dentistry
Crowns & Bridges
Tooth Extraction
Gum Treatment

1191 W Tennyson Rd. # 4,
Hayward. (CA) 94544
510-786-1780

www.uppaldental.com

1750 CLEAR LAKE AVE
Milpitas, CA 95035
408-942-4400

**Strictly Maintained
Sterilization Standards
Most Insurance
Plans Accepted**

TASTE OF INDIA

specialist- Gurh Dee Barfee, Gurh Diyaan Jalebian

32 ਸਾਲ ਤੋਂ ਕੈਲੋਫਰਨੀਆ
ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਤੇ
ਵਧੀਆ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ

ਬਿਲਕੁਲ ਨਵੀਂ ਦਿੱਖ
ਦੇ ਨਾਲ ਸਜਾਇਆ
ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ

lunch buffet everyday
fresh jalebian every day

ਗੁੜ ਦੀ ਬਰਫੀ, ਫਿੱਕਾ ਕਲਾਕੰਦ
ਗੁੜ ਦੀਆਂ ਜਲੇਬੀਆਂ, ਇਮਰਤੀ

DEVINDER SINGH PABLA (OWNER)
510-791-1316

5144 MOWRY AVE (ON FARWELL DR)
FREMONT, CA 94538
510-773-8810

ਛੋਟੇ-ਵੱਡੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਰ੍ਹੋਗਰਾਮ
ਲਈ ਕੇਟਰਿੰਗ ਦਾ ਸਪੈਸ਼ਲ ਪ੍ਰਬੰਧ

Quick Lube & Smog

We rent
U-HAUL

OIL CHANGE & SMOG CHECK STATION

SUKHWINDER BHELLA

gogibhella@gmail.com

**691 W. Tennyson Rd
Hayward, CA 94544**

**PH 510-757-6775
FAX 510-292-0330**

PREET FABRICS & APPLIANCE

ਅਸੀਂ ਹੋਲਸੇਲ ਅਤੇ ਰੀਟੋਲ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਡਿਜ਼ਾਇਨਾਂ ਦੇ ਸੂਟ, ਜਿਊਲਰੀ, ਫੈਸ਼ਨ ਦਾ ਹੋਰ ਸਮਾਨ, ਵਿਆਹ ਲਈ ਲਹਿੰਗੇ ਅਤੇ
ਮੁੰਡਿਆਂ ਲਈ ਵਿਆਹ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ੇਰਵਾਨੀ ਅਤੇ ਹੁਣੇ ਨਵੇਂ ਚੱਲੇ
ਡਿਜ਼ਾਇਨਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਵੀ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ।

ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕਲਗੀ, ਸਿਹਰਾ, ਚੂੜਾ, ਹਾਰ, ਜਾਗੋ, ਰੁਮਾਲੇ ਤੇ
ਹੋਰ ਵਿਆਹ ਦਾ ਸਮਾਨ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

YOUR ONE-STOP CENTER BOTH FABRICS & APPLIANCES

**APPLIANCES & LUGGAGE CROSS,
PARKER PENS, OSTER BLENDERS**

Watches (Seiko, Citizen & Swistar)

Shavers & Trimmers

Cellular Phones

Onkar Singh Banwait

5156 Mowry AVE. Fremont. CA 94538

Tel- 510-797-7111

ਸਾਫ਼-ਸਫ਼ਾਈ ਦਾ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ

ਹਰ ਸਾਲ ਅਜਿਹੇ ਪੜਾਅ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਦੇ ਮੀਡੀਆ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਤਕ ਕੁਝ ਸਿਲਸਿਲੇ ਖੁਦ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪ੍ਰਚੰਡ ਗਰਮੀ ਅਤੇ ਹੱਡ ਕੰਬਾਉਂਦੀ ਸਰਦੀ ਦੌਰਾਨ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਦੀ ਧੂਰੀ ਆਲਮੀ ਤਪਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਲੱਖਣ ਮੈਸ਼ਸੀ ਹਾਲਾਤ 'ਤੇ ਟਿਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੀਵਾਲੀ ਦੇ ਨੇੜੇ-ਤੇਤੇ ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਰਨ 'ਤੇ ਮੰਬਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਮੌਨਸੂਨ ਮੌਕੇ ਚਰਚਾ ਪੈਣ-ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਬਦਲਾਅ ਦੇ ਮੌਦੇ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹਤਾਸ ਹੋ ਕੇ ਨਿਰਾਸਾ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਗੈਰ-ਵਿਵਸਥਤ ਸ਼ਹਿਰੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਅਤੇ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਸਾਫ਼-ਸਫ਼ਾਈ ਵਾਲੇ ਮੁਹਾੰਦਰੇ 'ਤੇ ਗੁਸਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਲੱਖਣ ਚੱਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰੰਤਰ ਚੱਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ ਸੁਧਾਰਵਾਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਹੋਦ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਸੰਕੇ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਖੈਂ! ਪੈਣ-ਪਾਣੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਪੇਚੀਦਾ ਮਸਲਾ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਕੋਵਿਡ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੇ ਨਿਦਾਨ ਵਰਗੇ ਵਿਸ਼ੇ ਭਾਵੇਂ ਹੀ ਆਮ ਸਮਝ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਣ ਪਰ ਬਦਹਾਲ ਸ਼ਹਿਰੀ ਢਾਂਚਾ ਅਤੇ ਗੰਦਗੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਭਰਮ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਸਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਮਿਉਨਿਸਪਲ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੋਣ-ਪਿਣ ਦੀ ਬਾਂ ਕੁਝ ਮੁੰਦਲੇ ਬਿੱਥ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਵੱਧ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਦੀ ਸੁਰੂਆਤ ਬਾਬਾ ਆਦਮ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਾਲੇ ਨਿਕਾਸੀ ਤੰਤਰ ਦੇ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਭਾਰਤੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਕਈ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਲੰਬੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਡਰੇਨ ਅਰਥਾਤ ਨਾਲੇ-ਨਾਲੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ 40 ਤੋਂ 50 ਗੁਣਾ ਤਕ ਵੱਧ ਗਈ ਹੈ। ਉਸ ਪੁਰਾਣੇ ਢਾਂਚੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਆਧੁਨਿਕ ਤਬਦੀਲੀ-ਤਰਮੀਮ ਦੀ ਕਮੀ ਕਾਰਨ ਇਕ ਮਾਮੂਲੀ ਬਰਸਾਤ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੋਲ ਖੋਲ੍ਹੇ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਆਖਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲੇ-ਨਾਲੀਆਂ ਵਿਚ ਵਗਦਾ ਕੀ ਹੈ?

ਜੇਕਰ ਇਹ ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਮੀਹ ਜਾਂ ਰਹਿੰਦਾ-ਬੁਂਹਦ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ ਬਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਸੰਭਵ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹੀਂ ਪਰੋਸ਼ਾਨੀ ਨਾ ਹੁੰਦੀ। ਉਹ ਪਾਣੀ ਭਾਵੇਂ ਹੀ ਸਾਫ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਨੁਕਸਾਨਦਾਇਕ ਤਾਂ ਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਇਥੇ ਸਮੁੱਚੀ ਹਕੀਕਤ ਬਹੁਤ ਪਿੱਛੋਣੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਸੀਵੇਜ ਨੈਟਵਰਕ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਦੋ ਪਹਿਲੂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਲਈ ਇਹ ਕਿਸੇ ਕੰਲਕ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹੁਣ ਵੀ ਤਮਾਮ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸੀਵੇਜ ਲਾਈਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਸੀਵੇਜ ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਪਲਾਂਟਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਵੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤ ਸਾਡੀ ਕੋਈ ਵਿਕਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਕਈ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਲੰਬੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਮਲ-ਮੁਤਲਰ ਸੁੱਟਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤ ਸਾਡੀਆਂ ਪਵਿੰਡਰ ਨਦੀਆਂ ਵਿਚ ਡਿੱਗਦੇ ਹਨ। 'ਨਮਾਮਿ ਗੰਗੇ' ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਤਮਾਮ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਾਂ ਤਹਿਤ ਸਰਕਾਰ ਅਜਿਹੇ ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਪਲਾਂਟਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਨਾਲਿਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨਦੀ ਵਿਚ ਡਿੱਗਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਫ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਸ਼ਾਇਦ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਿਚ ਬੇੜਾ ਸੁਧਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਡਿੱਗਣ ਕਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅਕਸਰ ਮੌਤਾਂ ਵੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਵਾਰਿਸਾਂ ਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਕੋਈ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਪੱਤੀ ਲੋਕ ਜਾਗਰੂਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜੇ ਕੋਈ ਜਾਗਰੂਕ ਹੋਵੇ ਵੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ਼ ਲੈਣ ਲਈ ਕੋਰਟ-ਕਚਹਿਰੀਆਂ ਵਿਚ ਲੰਬੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਲੜਾਈ ਲੜਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਤੁਸਾਦੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਘਰ ਵਿਚ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੀ ਤਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਬਾਕੀ ਮੈਂਬਰਾਂ 'ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਪਹਾੜ ਟੁੰਣ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਸ਼ਾਸਨ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਆਪਣੀਆਂ ਨਾਕਾਮੀਆਂ 'ਤੇ ਪਹਦੇ

ਘਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਚਰਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀਆਂ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਚ ਖਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਜਾਂ ਸੱਤਕ ਕਿਨਾਰੇ ਕੁਤਾ-ਕਚਰਾ ਸੁੱਟੇ ਜਾਣ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ ਬੋਹੜ ਆਮ ਹਨ। ਉਥੋਂ ਹੀ ਕਚਰੇ ਦੀ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੁਤਾ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੁੱਟੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਸ਼ਹਿਰੀ ਜਨਸੰਖਿਆ ਲਗਾਤਾਰ ਵੱਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। 'ਭਾਰਤ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ' ਵਾਲੀ ਕਹਾਵਤ ਜਲਦ ਹੀ ਗੈਰ-ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਦੋਂ ਨਦੀਆਂ ਦੀ ਹੀ ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਕਰਾਲ ਹੁੰਦੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਵੱਫ਼ਤਾ ਮਾਪਦੰਡ ਸਾਰੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਸਰਗਰਮ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਹੀ ਸੁਧਾਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਜਮਾ ਮਲੀਨਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਸਮੁੱਦਾਇਕ ਏਕੀਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਵੀ ਤਾਂ ਲੋਕ ਨਮਾਈਦਿਆਂ ਦੀ ਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਤਕ ਸਾਡੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਸੇਮਿਆਂ ਦੀ ਘਾਟ ਇਕ ਅੰਕਿਕਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਘਾਟ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਸੁਭਾਅ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਲਪਚਵਾਹੀ ਵੱਧ ਹੈ। ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਬੁਸ਼ਬੁਦ ਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਵਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਬਾਰਿਸ਼ ਦੀਆਂ ਬੁੰਦਾਂ ਤੱਤੀਂ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਕੇ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਮਹਿਕਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਪੀੜ੍ਹੀ ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਤਜਰਬੇ ਲਈ ਤਡਰਸੀਗੀ। ਕੋਈ ਹੈਰਾਨੀ ਨਹੀਂ ਕਿ 'ਦੁਰਗੰਧ' ਵਰਗੇ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਬਦ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵਿਚ ਛਾ ਗਏ ਹਨ।

ਅਜਿਹੇ ਵਿਚ ਪਰਲੋ ਲਈ ਕੀ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਕਲੀ ਵਾਇਰਸ ਦੀ ਦਰਕਾਰ ਹੈ? ਸਾਡੀ ਐਂਦਰੂਨੀ ਮਲੀਨਤਾ ਹੀ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਲਈ ਸਰਾਪ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ? ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸਮਾਜ ਗੰਦਗੀ ਬਹਦਰਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਦੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਚਰਾ ਫੈਲਾਉਣ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤਾ ਦੀ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਾਮ ਮਿਲੇਗਾ। ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਚਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਇਕ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਚੁੱਣੌਤੀ ਹੈ।

ਹੁਣ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਟਿੱਬਤ ਦੇ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਵੀ ਟਰੰਪ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਚੀਨ ਨੂੰ ਪਰੋਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਗੁਰੜ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਸਾਲ ਉਸ ਨੇ ਤਾਇਵਾਨ ਲਈ 18 ਕਰੋੜ ਫਲਾਰ ਦੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਓਥੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਨੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਦਮ ਵੀ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟਿੱਬਤ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਅਸਰੀਕੀਆਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਰਾਸਟਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਫ਼-ਸੁਭਰੇ ਸ਼ਹਿਰ, ਸਿਹਤਮੰਦ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਕਾਮਨਾ ਤਾਂ ਕਰੀਏ।

ਹਰਾਂ ਵੀ. ਪੰਤ

ਤਾਲਾਬੰਦੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਭੜਕੇ ਚੀਨ ਨੇ ਬਦਲੇ ਵਿਚ ਚੌਂਗਦੂ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕੀ ਵਣਜ ਦੂਤਘਰ ਪਰਿਸਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਹੋਠ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ। ਦੱਖਣੀ ਚੀਨ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਚੀਨੀ ਦਾਵਾਵਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਬੜੇ ਹਮਲਾਵਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚੁੱਣੌਤੀ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੋਪੀਓ ਨੇ ਕਿਹਾ ਵੀ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਚੀਨ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਚੀਨ ਦ

ਖੁੱਤਰ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸੀ ਕਾਂਗਰਸ ਗੁਆ ਰਹੀ ਹੈ ਆਪਣਾ ਵਜ੍ਹਦ

ਗੁਆਮ ਨਹੀਂ ਆਜ਼ਾਦ, ਕਪਿਲ ਸਿੰਬਲ, ਆਨੰਦ ਸ਼ਰਮਾ, ਮਕੁਲ ਵਾਸਨਿਕ, ਮਨੀਸ਼ ਤਿਵਾਤੀ ਸਮੇਤ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ 23 ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਸਥਾਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਕਮੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਜੋ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਲੀਕ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਅਜੇ ਵੀ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਜਾਰੀ ਹੈ।

ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵੱਡੀ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣੀ ਹੱਦ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇਣ ਲਈ ਲੋਕ ਸਭਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਹਿਮ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜੋ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਨੜੀਕੀ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਪੱਤਰ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਅਪਣੇ ਰੁਖ 'ਤੇ ਅਟੱਲ ਹਨ।

ਇਸ ਦੀ ਸਲਾਹ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਸਹੀ ਗੱਲ ਕਿਹਾਂ ਦਾ ਹੈਸਲਾ ਦਿਖਾਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਗਾਂਧੀ ਪਰਿਵਾਰ 'ਤੇ ਆਸ਼ਚਰਿਤ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਕੰਮ ਚਲਾਉ ਤੱਤੀਕੇ ਨਾਲ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਹੁਦਾ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੋਂ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਾਹੁਲ ਦੇ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਅੰਤਰਿਮ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਉਦੋਂ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਜਲਦ ਹੀ ਕੁਲਵਕਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗਾਂਧੀ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦਾ ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਕ ਸਾਲ ਬੀਤ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹੀ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਗਾਂਧੀ ਪਰਿਵਾਰ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਰਾਹੁਲ ਵੱਲੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲੈਂਦੇ ਰਹਿਣ ਕਾਰਨ ਵੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦਿਸਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਪਾ ਰਹੇ, ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰਿਂਡਿਆ ਸਿੰਧੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸ ਛੱਡਣ ਨਾਲ ਤਾਂ ਹੋਈ ਹੈ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸੰਕਟ ਤੋਂ ਵੀ ਹੋਈ ਜੋ ਜ਼ਰੂਰਤ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੰਬਾ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ।

ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਕਈ ਨੇਤਾਵਾਂ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਮੰਗ ਨੂੰ ਸੀਨੀਅਰ ਨੇਤਾਵਾਂ ਅਫ਼ਾਨਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਦਰਸਾਲ, ਉਹ ਰਾਹੁਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਉਜ਼ਵਲ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਰਾਹੁਲ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਇਕਮਾਤਰ ਮਕਸਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ 'ਤੇ ਚਿਕਕ ਸੁੱਟਣਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟਵੀਟ ਅਤੇ ਬਿਆਨ ਜੇਕਰ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੌਦੀ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਦਿਖਾਉਣ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਵੱਡੀ ਕਾਰਨ

ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਹੁਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੌਦੀ ਦੀ ਸਾਖ ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਰਾਹੁਲ ਨੇ ਨਾ ਤਾਂ 2014 ਦੀ ਹਾਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸਬਦ ਸਿਖਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੰਨ 2019 ਦੀ ਹਾਰ ਤੋਂ।

ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ 2019 ਦੀਆਂ

ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਹੀ ਲੜੀਆਂ ਸਨ। ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਰਾਹੁਲ ਨੇ ਰਾਫੇਲ ਸੌਦੇ ਨੂੰ ਤੁਲ ਦੇ ਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ 'ਤੇ ਬੂਬੂ ਗੈਰ-ਮਰਿਆਦ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਪਰ ਨਤੀਜੇ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਕਰਾਰੀ ਹਾਰ ਮਿਲੀ। ਇਸ ਹਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ

ਹੋਵੇ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦਾ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਕ ਧਤਾ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸੰਜੇ ਗੁਪਤ

ਰਾਹੁਲ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਅਹੁਦਾ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅੰਤਰਿਮ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣੀ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਜਿਸ ਤੁਰ੍ਹਾਂ

ਕੁਲਵਕਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕੋਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਉਸ ਤੋਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਦਾ ਕੋਈ ਨੇਤਾ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਰਾਹੁਲ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਹਿੱਤ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੱਤਰ

ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਤਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੌਰ-ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਕਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਾਂਗਰਸ 'ਤੇ ਵੀ ਭਾਰੂ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਨਾਤੀ ਸਿਆਸਤ ਨਾਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਤਾਮਾਨ ਨੇਤਾ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਅਪਣੀ ਅੜੀ 'ਤੇ ਅੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਾਇਟ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਮੌਦੀ 'ਤੇ ਹੋਰ ਮੌਦੀ 'ਤੇ ਹੋਰ ਕਰ ਕੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਇਹ ਹੈਂਸਲਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ 6 ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਕੁਲਵਕਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰ ਲਈ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਸੱਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਸ ਤੋਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਕੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ 23 ਨੇਤਾਵਾਂ ਦਾ ਹੋਰ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਹੀ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਇਹ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋਣ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਮੋਹ ਭਾਰੂ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਾਹੁਲ ਦੀ ਨਾਕਾਮੀ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਰਸਾਤਲ ਵੱਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਉਹ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਪਕਤ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੈ ਜਦ ਰਾਹੁਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਸਮਰੱਥਾ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਕਾਂਗਰਸ ਲਈ ਵੱਡੇ ਟਾਂਕੇ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਹ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੇ ਇਹ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਵੀ ਪੁੱਜ ਚੁੱਕੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਲੰਬੀ ਰੋਸ ਦੇ ਘੋੜੇ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੇ। ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਇਹ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਯੂਪੀਏ ਸ਼ਾਸਨ

ਮੋਹ ਭਾਰੂ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਾਹੁਲ ਦੀ ਨਾਕਾਮੀ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਰਸਾਤਲ ਵੱਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਉਹ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਦੇਂਗੇ। ਜੇਕਰ ਇੱਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਕਾਂਗਰਸ ਲਈ ਵੱਡੇ ਟਾਂਕੇ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਜੇ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਲੈ

ਕੇ ਸੱਚਾਰੁ ਚਿੱਤ ਹੋਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਸੋਨੀਅਰ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੇ ਪੱਤਰ 'ਤੇ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਜਾਨਤਾ ਹੈ।

ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸੋਨੀਅਰ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੇ ਪੱਤਰ ਰਾਹੁਲ ਦੀ ਅਪਣਾ ਉਲੂ ਸਿੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਭਲਾ। ਇਹ ਵੀ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ 23 ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੇ ਪੱਤਰ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਬੁੱਲਾ ਵਿਰੋਧ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਵਿਚ ਵਜ਼ਨ ਵੀ ਹੈ। ਉਹ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਹੀ ਅਜਿਹੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਵੀ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਹੀ ਗੱਲ ਵਿਚ ਵਿਖਾਈ ਦੇ ਪਕਤ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ।

ਅਜਿਹਾ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਦਾ ਕੰਮ ਉਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੋਨੀਆ ਸਮਝ-ਬੁਝ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਜਨਤਾ ਦੇ ਮਨ 'ਤੇ ਛਾਪ ਛੱਡਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇ।

ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦਾ ਆਖਰੀ ਚਿਰਾਗ

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੱਤ ਪੁੱਤਰ ਸਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਣੀਆਂ ਦੀ ਕੁੱਝ ਜਨਮੇ ਸਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਮਹਾਰਾਣੀ ਜਿੰਦ ਕੌਰ ਦੀ ਕੁੱਝ ਜਨਮੇ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ 4 ਸਤੰਬਰ 1838 ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ 9 ਮਹੀਨੇ 24 ਦਿਨ ਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ 27 ਜੁਨ 1839 ਨੂੰ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਤਖਤ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਭੱਤੀਜੇ ਨੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਡੇਂਗਰੇ ਨੂੰ ਵੀ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਨਵੇਂ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਵਜੀਰ ਨਾ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਹਾਰਾਣੀ ਜਿੰਦ ਕੌਰ ਕੋਲ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ 16 ਸਤੰਬਰ 1843 ਨੂੰ ਤਖਤ 'ਤੇ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੁੱਲਾਂਗਰੁ

ਦੱਖਲਾਂਦਾਜ਼ੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਮਹਾਰਾਣੀ ਨੂੰ ਸੰਮਨ ਬੁਰਜ ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਉਨੀਂ ਅਗਸਤ 1847 ਨੂੰ ਸੇਖੁਪੁਰਾ ਕਿਲੇ ਵਿਚ ਕੈਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਹ ਸੌਲਾਂ ਮਈ 1848 ਨੂੰ ਕੈਦੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਨਾਰਸ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਫਿਰ ਚਾਰ ਅਪ੍ਰੈਲ 1849 ਨੂੰ ਚਿਨਾਰ ਕਿਲੇ (ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ। ਦੂਜਾ ਐੰਗਲੋ-ਸਿੰਖ ਯੁੱਧ 1848-49 ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਦਸ ਮਾਰਚ 1849 ਨੂੰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਹਥਿਆਰ ਸੁਟ ਦਿੱਤੇ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਬਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਸੰਧੀਆਂ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਵਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਗੱਦੀ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਹਾਰਾਣੀ ਜਿੰਦ ਕੌਰ ਕੋਲ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ 16 ਸਤੰਬਰ 1843 ਨੂੰ ਤਖਤ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ

ਗਿਆ। ਲਾਰਡ ਡਲਹੌਜੀ ਜਿਸ ਨੇ

ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਬਣ ਕੇ ਅੱਠ ਸਾਲ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਉਸ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਕੋਹਿਨੂਰ ਹੀਰਾ, ਗਹਿਣੇ ਅਤੇ ਤੱਸੇਖਾਨੇ ਦਾ ਹੋਰ ਕੀਮਤੀ ਸਮਾਨ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਸੰਨ 1950 ਵਿਚ ਕੋਹਿਨੂਰ ਹੀਰਾ ਮਹਾਰਾਣੀ ਮਲਕਾ ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਤਾਜ ਵਿਚ ਜਤ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਣੀ ਪਹਿਨਦੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਹ ਕੋਹਿਨੂਰ ਹੀਰਾ ਲੰਡਨ ਦੇ ਟਾਵਰ ਆਫ ਲੰਡਨ ਅਜਾਇਬਘਰ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੈ।

29 ਮਾਰਚ 1849 ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ 'ਤੇ ਸਿੰਖ ਰਾਜ ਖਤਮ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਕ ਅਗਸਤ 1863 ਨੂੰ ਕੈਨਸਿੰਗਟਨ (ਲੰਡਨ) ਵਿਖੇ ਮਹਾਰਾਣੀ ਜਿੰਦ ਕੌਰ ਦੀ ਮੱਤ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕੇਨਸਲ ਰਕੀਨ ਕਬਿਤਿਸਤਾਨ ਵਿਖੇ ਆਰਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਸਰੀਰ ਭਾਰਤ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਇਸ ਸਰਤ 'ਤੇ ਮਿਲੀ ਕਿ ਤੂੰ ਇਸ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਏ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਨਾਸਿਕ ਵਿਚ ਨਰਸਥਾ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਵਾਪਸ ਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਮਿਸਰ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਕਾਹਿਰਾ ਵਿਖੇ ਰੁਕਿਆ ਅਤੇ ਇਕ ਜ਼ਰਮਨ ਮੂਲ ਦੀ ਲੜਕੀ ਬੰਬਾ ਮੂਲਰ ਨਾਲ ਈਸਾਈ ਧਰਮ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਜਾਣ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜਾ

ਦੁਨੀਆ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੋਲੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ 10 ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ 'ਚ ਬਾਹਰ ਕੱਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਵੱਲ ਪਾਸ ਨਵੇਂ ਬਿੱਲ ਮੁਤਾਬਕ ਹੁਣ ਉਰਦੂ, ਕਸ਼ਮੀਰੀ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤੇ ਡੇਂਗਰੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹਿੰਦੀ ਨੂੰ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਉਰਦੂ ਸੀ। ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਤੇ ਡੇਂਗਰੀ ਨੂੰ ਖੇਤਰੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਮੇਤ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ

ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਹਟਾ ਕੇ ਹਿੰਦੀ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਨਾਮਾਤਰ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਾਦੀ ਤੇ ਜੰਮੂ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੰਸੇ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ

ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰਾ

ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਹਟਾ ਕੇ ਹਿੰਦੀ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਜੋਂ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਹੈ। ਪਚਵੰਜਾ ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੀ ਮੁੱਖ ਭਾਸ਼ਾ ਡੇਂਗਰੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਹੈ। ਜੰਮੂ ਖੇਤਰ 'ਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕ ਡੇਂਗਰੀ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਹੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਸੂਬੇ 'ਚ ਅੱਧੀ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਜੋਂ ਹੋਣੀ ਹੈ।

ਦੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਮੁਤਾਬਕ 7 ਜੁਨ 1864 ਨੂੰ ਸਾਦੀ ਕਰਵਾ ਲਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਬੰਬਾ ਮੁਲਰ ਦੀ ਕੁੱਝ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਤੌਨ ਪੁੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਧੀਆਂ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਬੰਬਾ ਮੁਲਰ 1890 ਵਿਚ ਰੱਬ ਨੂੰ ਪਿਆਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਤੇਈ ਫਰਵਰੀ 1889 ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਹਾਰਾਣੀ ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਨੂੰ ਇਕ ਖਤ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਸਿੰਖ ਰਾਜ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਖੋਹ ਲਿਆ ਸੀ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਤੁਸੀਂ ਵਾਪਸ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਥੋਧ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਖੋਹ ਕੇਹਿਆ ਕੋਹਿਨੂਰ ਹੀਰਾ ਵਾਪਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਖਤ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਦੇ ਨਮਾਈਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੰਗਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਣੀ ਨੂੰ ਇਸ ਖਤ 'ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਕੋ ਦਿੱਤਾ। 21 ਮਈ 1889 ਨੂੰ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਦਾਡਗਲਸ ਵੇਦਰਿਲ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਿਆ। ਵੇਦਰਿਲ ਨੇ 25 ਅਕਤੂਬਰ 1889 ਨੂੰ ਇਕ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਅਦਾਡਗਲ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵੱਸ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੈਰਿਸ ਵਿਚ 1890 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਅਧਰੰਗ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪੈ ਗਿਆ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਖੱਬਾ ਪਾਸ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਬੇਟਾ ਪ੍ਰਿਸ ਵਿਕਟਰ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਮਿਲ ਆਇਆ ਹੈ।

ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵੰਸ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੈਰਿਸ ਵਿਚ 1890 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਅਧਰੰਗ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪੈ ਗਿਆ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਖੱਬਾ ਪਾਸ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਬੇਟਾ ਪ੍ਰਿਸ ਵਿਕਟਰ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਮਿਲ ਆਇਆ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ 22 ਅਕਤੂਬਰ 1893 ਨੂੰ ਪੈਰਿਸ ਦੇ ਗ੍ਰੌਂ ਹੋਟਲ 'ਚ ਪਚਵੰਜਾ ਸਾਲ ਦੀ ਉਸਰ 'ਚ ਦਾ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਸ਼ਾਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਕਤੂਬਰ 1893 ਨੂੰ ਈਸਾਈ ਰਸਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੈਰਿਸ ਵਿਚ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਫਨਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਉਸ ਦੇ ਚਾਰ ਬੋਲੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਮਰ ਗਏ ਸਨ। ਪੰਜ ਲੜਕੀਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਚਾਰ ਵਿਆਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਪਰ ਰੱਬ ਦੇ ਰੰਗ ਦੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੀ ਘਰ ਬੱਚੇ ਨੇ ਜਨਮ ਨਾ ਲਿਆ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਈਸਾਈ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਜਾਣ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜਾ ਲੋਕ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਸਪੈਨਿਸ਼ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ 40 ਕਰੋੜ ਲੋਕ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਹੈ। ਚੌਥੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। ਛੇਵੇਂ 'ਤੇ ਪੁਰਤਗੀਜ਼, 7ਵੇਂ 'ਤੇ ਬੰਗਲੀ, 8ਵੇਂ 'ਤੇ ਰਸ਼ਾਈ, 9ਵੇਂ 'ਤੇ ਜਪਾਨੀ ਅਤੇ 10ਵੇਂ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ।

ਲਹਿਦੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪੰਜਾਬ ਸਣੇ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੰਸਿਆਂ 'ਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵੱਲ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਦੋ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਪਤਲੀ ਕਰਨ ਪਿਛੇ ਭਾਸ਼ਾ ਬਿੱਲ ਨਾਲ ਕਈ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਲੋਕ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਸਪੈਨਿਸ਼ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੰਸਿਆਂ 'ਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰ

ਕਹਾਲੀ ਕੋਰੇਕਾ ਕਾਲ ਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ

ਜਦੋਂ ਦਾ ਕੋਰੋਨਾ ਕਾਲ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਦੀ ਤੋਂ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਤੋਂ ਇਸ ਮਹਾਮਾਰੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਤੇ ਖਬਰਾਂ ਪੜ੍ਹਨ-ਸੁਣਨ ਤੇ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਨਿਰਸ, ਪਰੋਸਾਨ ਤੇ ਦੁਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਸਲਨ ਐਰਤਾਂ ਨਾਲ ਘਰੇਲੂ ਹਿੰਸਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਘਰ ਦੇ ਹੀ ਰਿਸ਼ਟੇਦਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਿਨਸੀ ਸੋਸ਼ਣ, ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨਾਲ ਘਰਦਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਬਦਸ਼ਲੂਕੀਆਂ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ 'ਚ ਅਚਾਨਕ ਉਛਾਲ ਆਉਣਾ। ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਖਬਰਾਂ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਿੰਡ ਤੇ ਫਿਕਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਸਭ ਦੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਚਾਲੀ-ਪੰਜਤਾਲੀ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਮੇਰੇ ਮਰਹੂਮ ਤਾਇਆ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਇਕ ਬਾਤ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਆਧੁਨਿਕ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਸਣਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਬਾਤ ਇਹੋ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਇਕ ਮੱਧ-ਵਰਗੀ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ਨਾਂ ਦਾ ਅਧ੍ਯਖਤ ਆਦਮੀ, ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਬੱਚੇ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਬਜ਼ੁਗਰਗ ਪਿਤਾ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਮਾਂ ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਛੋਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਉਹ ਦੋਨੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਬੇਟੀ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਪੜਦੇ ਸਨ। ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਪਤਨੀ ਆਪਣੇ-ਅਪ ਨੂੰ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਪੜ੍ਹੀ-ਲਿਖੀ ਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਸਮਝਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਕੁਝ ਅਤੇ ਤੇ ਝਗੜਾਲ੍ਹ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਛੋਟੀ-ਛੋਟੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਤੇ ਕਿਹਾ-ਸੁਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਪਰ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇਂਦੀ ਹੀ ਉਹ ਨਜ਼ਲਾ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ 'ਤੇ ਝੜ ਦਿੰਦੀ। ਸਹੁਰਾ ਘਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਖਾਤਰ ਬਹੁਤਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਨਾ ਭਰਦਾ। ਉਸ ਦੀ ਸਿਕਾਇਤ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਕੋਲ ਨਾ ਲਗਾਉਂਦਾ।

ਪੁੱਤਰ ਵੀ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਸਮਝਦਾ ਹੋਇਆ ਚੁਪਾ
ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪੁੱਤਰ
ਘਰ ਵਿਚ ਕਲੇਸ਼ ਵਧੇ। ਉਮਰ ਵਧਣ ਨਾਲ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੂੰ

ਸਾਹ ਦੀ ਸਮੱਝਿਆ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ਉਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਵਿਗੜੀ ਗਈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨੂੰਹ ਦੀ ਉਸ ਨਾਲ ਬਦਸ਼ਲੂਕੀ ਤੇ ਗਲੀ-ਗੱਲਬ ਦੀ ਮਾਡਰਾ ਵੀ ਵੱਧ ਗਈ। ਉਧਰ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ਨੇ ਸਿਹਿਸੀਲਤਾ ਵਧਾ ਲਈ। ਸਿਆਲ ਉਤਰਦੇ ਹੀ ਬਜ਼ੁਰਗ ਖਾਂਸੀ ਨਾਲ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੰਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਉਸ ਦੀ ਖਾਂਸੀ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੀ ਨੂੰਹ ਵੀ ਛੇਡੀ ਤੰਗ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ਤੋਂ ਬਚੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਥੇਰਾ ਸਮਝਾਉਂਦੇ

ਤਾਂ ਹੁੰਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਜੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਉਥੇ ਹੋ ਛੋਡ ਆਉਂਦਾ। ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ਨੇ ਪਤਨੀ ਤੋਂ ਪਿਤਾ ਵਾਲੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਕੌਣਦੱਤ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਹਫ਼ਤੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮੰਗਿਆ। ਅਕਿਰਾ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ਨੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਅਹਿਮ ਫੈਸਲਾ ਲੈ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸਕੀਮ ਬਣਾਈ ਕਿ ਆਉਂਦੇ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਉਹ ਅਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਪਿੱਡਨ ਨੇੜੇ ਪੈਂਦੀ ਪੱਕੀ ਨਹਿਰ ਕੰਢੇ ਘੁਮਾਉਣ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੌਕਾ ਮਿਲਾਏ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹਿਰ ਵਿਚ ਧੋਕਾ ਦੇ ਦੇਵੇਗਾ। ਸੇ, ਪ੍ਰ

ਪਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਾ ਸੁਣਦੀ। ”ਏਸ ਬੁੜੇ ਨੇ ਆਪ ਤਾਂ ਤੁਰ ਜਾਣੈ ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਮਾਰੀ ਤੋਹਫੇ ਵਿਚ ਦੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।” ਨੂੰਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਤਰਕ ਦਿੰਦੀ। ਫਿਰ ਇਕ ਦਿਨ ਐਸਾ ਆਇਆ ਕਿ ਨੂੰਹ ਨੇ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਘਰ ਵਿਚ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਬੁੜਾ ਰਹੇਗਾ ਜਾਂ ਉਹ। ਹੁਣ ਵਿਚਾਰਾ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ਕੀ ਕਰੇ? ਆਪਣੇ ਪਿਉ ਨੂੰ ਕਿੱਥੇ ਛੱਡੇ ਪਰ ਜੇ ਪਿਉ ਨੂੰ ਨਾ ਛੱਡੇ ਤਾਂ ਪਤਨੀ ਘਰੋਂ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਘਰ ਉਜ਼ਬਦਾ ਸੀ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਲੰਗਾ ਤੇ ਕੁਰਸੀ ਮੇਰੇ ਹੱਥੋਂ ਛੁੱਟ ਗਈ। ਪਿਤਾ ਜੀ ਉਸ ਕੁਰਸੀ ਸਮੇਤ ਨਹਿਰ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹ ਗਏ। ਮੈਂ ਬਚੇਰੀ ਕੇਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ— “ਪਿਤਾ ਜੀ! ਚੱਲੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅੱਜ ਮੈਂ ਨਹਿਰ ਕੰਢੇ ਘੁਮਾ ਕੇ ਲਿਆਉਦਾ ਹਾਂ। ਬੋਤੂ ਮਾਹੌਲ ਬਦਲੇਗਾ, ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਵੀ ਬਹਿਲ ਜਵੇਗਾ।” ਦਿਲ ’ਤੇ ਪੱਥਰ ਰੱਖ ਕੇ ਉਹ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਰਸੀ ’ਤੇ ਬਿਨਾ ਕੇ ਨਹਿਰ ਵੱਲ ਲੈ ਗਿਆ।

ਨਹਿਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਬਣੀ ਫਿਰਨੀ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘੁਮਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਬਾਪ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਅੱਜ ਉਸਨੂੰ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦੀ ਨਾ ਮੰਨ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਪੜਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਉਸੇ ਦ੍ਰੰਹੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ। ਉਹ ਬੁੱਤ
ਬਣ ਗਿਆ। ਪਿਤਾ ਜੀ ਸਮੇਤ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ।
ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਕਿੱਸਾ ਕਹਿ ਸੁਣਾਇਆ ਤੇ ਕਿਹਾ, “ਉਹ
ਦੇਖ, ਸਾਡਾ ਪੁੱਤਰ ਵੀ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ
ਉਮਰ ਜਵਾਨ ਅਸੀਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ। ਸੋ ਬਿਹਤਰ ਹੈ ਕਿ
ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਬਦਲੀਏ।”

ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਆਗਈ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਸਹੁਰੇ ਦੀ ਦਿਲ ਲਗਾ ਕਿ ਖੂਬ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਬਜ਼ੁਹਰਗ ਇਸੇ ਖੂਸ਼ੀ ਵਿਚ ਸਰਦੀਆਂ ਨਿਕਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਢੁਨੀਆ ਤੋਂ ਰੁਖਸਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੋ ਦੋਸਤੋਂ!

ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਰੀ ਪ੍ਰਿਸ਼ਿਖਲ ਦੇ ਘਰੋਂ ਪਾਵਨ ਸਰ੍ਬ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਨਿੰਦਾ

ਜਲੰਘਰ- ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੋਂਟਸ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੇ ਇਕ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਪ੍ਰੀਸੀਪਲ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਵਿੰਤਰ ਸਰੂਪ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਖੋਣ ਦੀ ਸਤਿਕਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਪੁਰਜ਼ਰ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੱਟੜਵਾਦੀ ਸੋਚ ਹੈ, ਧਾਰਮਿਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਵਾਲਾ ਵਰਤਾਰਾ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ 'ਚ ਸ਼ਸ਼ਿਲ ਹੋਏ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਵਾਲੇ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੋਂਟ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਟਕਸਾਲੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਬੁਲਾਰੇ ਤੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਕਰਨੈਲ ਸਿੱਖ ਪੀਰ ਮੁੰਹਮਦ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਗਰੂਪ ਸਿੱਖ ਚੀਮਾ, ਲੀਗਲ ਸੈਲ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਅੰਡਵੋਕੇਟ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੱਖ ਫੌਗਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 78 ਸਾਲਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੱਖ ਸੰਸਾਰ ਪਿਛ ਬੱਸੀ ਜਲਾਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਸਤਿਕਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੇ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਪ੍ਰੀਸੀਪਲ 'ਤੇ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰੀਸੀਪਲ ਮੀਟ ਅਤੇ ਅੰਡੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਰਹਿਤ ਮਰਿਆਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਡੇ ਅਤੇ ਮੀਟ ਖਾਣਾ ਕਰਹਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਨੇਤਾਵਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਿਆਦਾ 14 ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਬਹੁਤ ਬਚੀਕੀ ਨਾਲ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਿਆਰ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਕੇਵਲ ਹਲਾਲ ਮੀਟ ਖਾਣ ਤੋਂ ਹੀ ਮਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਨੇਕਾਂ ਨਿੰਹੰਗ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੀ ਮਾਸ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ 'ਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵੀ ਹੈ। ਸਤਿਕਾਰ ਕਮੇਟੀ ਉਝੇ ਪਾਵਨ ਸਰੂਪ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਦਿਖਾਏ ਨਾ ਕਿ ਬਜ਼ੁਰਗ ਤੇ ਲਾਚਾਰ ਆਮ ਸਿੱਖਾ ਦੇ ਘਰਾਂ 'ਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਰਵਾਈਆ ਕਰੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਤਿਕਾਰ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰੋਂ ਲੜਾਈ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ 'ਚ ਨਵੇਂ ਸਰਧਾਲੂਆਂ ਦੇ ਦਾਖਲੇ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲੱਗ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੱਖ ਤੇ ਸਰਬੋਤ ਖਾਲਸਾ ਵਲੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਜਥੇਦਾਰ ਭਾਈ ਜਗਤਰ ਸਿੱਖ ਹਵਾਰਾ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹਾਲਾਤ ਵਿਗੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਜਿਹੇ ਨਾਜ਼ਰ ਮੁੱਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆਉਣ।

ਪਾਵਨ ਸਰੂਪ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਲਿਜਾਣ ਕਾਰੋਬਾਰ

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ

ਕੁੱਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿੰਡ ਬੱਸੀ ਜਲਾਲ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ

ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ।

ਨਾਲ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ
ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੰਭੀਰ
ਨੋਟਿਸ ਲੈਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ
ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਨੈਤਿਕ ਫਰਜ਼ ਹੈ
ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਨਾਂਅ 'ਤੇ ਕੁਝ
ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਲੋਂ ਨਿੱਜੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ
ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ ਕਰਨੀ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਸੁਚਿਤ
ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਪੰਜਾਬ
ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਲੋਂ ਹੋਏ ਆਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ
ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ
ਬਿਨਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਵਨ ਸਰੂਪ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ
ਲਿਜਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

‘ਘਰਾਂ’ ਚੋ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਪਾਵਨ ਸਰੂਪਾਂ ਦੀ
ਜਾਣਕਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ

ਭਾਰਤੀ ਮੁਲ ਦੀ ਜਾਸੂਸ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਵਿਰਾਸਤੀ ਦਰਜਾ

ਲੰਡਨ - ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੂਧ 'ਚ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੀ ਜਾਸੂਸ
ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਭਾਰਤੀ ਮੁਲ ਦੀ ਨੂਰ ਇਨਾਯਤ
ਖਾਨ ਦੇ ਲੰਡਨ ਸਥਿਤ ਘਰ ਨੂੰ ਵਿਰਾਸਤੀ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।
ਘਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਯਾਦਗਰੀ ਪਲੇਟ ਲਗਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂਅ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਨੂਰ ਖਾਨ ਕੇਂਦਰੀ ਲੰਡਨ ਸਥਿਤ 4 ਟਵੀਟਨ ਸਟਰੀਟ
ਬਲੂਮਸਬ੍ਰਾਂਥ ਘਰ ਵਿਖੇ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਸਨਮਾਨ ਲੈਣਾਂ
ਵਾਲੀ ਉਹ ਪਹਿਲੀ ਭਾਰਤੀ ਮਹਿਲਾ ਹੈ। ਇੰਗੀਲਿਸ਼
ਹੈਰੀਟੇਜ ਸੈਰਿਟੀ ਵਲੋਂ ਚਲਾਈ 'ਬਲੂ ਪਲੈਕ ਸਕੀਮ'
ਤਹਿਤ ਨੂਰ ਇਨਾਯਤ ਖਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ 6 ਅੰਰਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ
ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਲੂ ਪਲੈਕ ਨਾਲ 2020 'ਚ ਸਨਮਾਨਿਤ
ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਣ ਤੱਕ ਕਰੀਬ 950 ਬਲੂ ਪਲੈਕ

ਲਗਾਏ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਸਿਰਫ਼ 14 ਫ਼ਿਸਦੀ ਅੰਤਰਾਂ ਹਨ। ਲੰਡਨ 'ਚ ਨੂਰ ਇਨਾਯਤ ਖਾਨ ਦੇ ਬਚਪਨ ਦੇ ਘਰ ਨੇਤੇ ਸਕਵੇਅਰ ਗਾਰਡਨ 'ਚ 8 ਨਵੰਬਰ, 2012 ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਮੁਰਤੀ ਵੀ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

1914 'ਚ ਮਾਸਕੇ 'ਚ ਜਨਮੀ ਨੂਰ ਖਾਨ ਦੇ ਪਿਤਾ ਹਜਰਤ ਇਨਾਯਤ ਖਾਨ 18ਵੀਂ ਸਦੀ 'ਚ ਮੈਸੂਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਰਹੇ ਟੀਪੁ ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਪੱਧੋਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ਓਰਾ ਮੀਨਾ ਰੇ ਬੇਕਰ (ਅਮੀਨਾ ਬੇਗਮ) ਇਕ ਅਮਰੀਕੀ ਮਹਿਲਾ ਸੀ। ਨੂਰ ਸੂਫੀ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਵੀ ਸੌਕ ਰੱਖਦੀ ਸੀ। ਨੂਰ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੀ ਛੌਜ਼ 'ਚ ਭਰਤੀ ਹੋਣ ਬਾਬਦ ਏਅਰਫੋਰਸ ਦੀ ਸਹਾਇਕ ਮਹਿਲਾ ਯੂਨਿਟ 'ਚ ਭਰਤੀ ਹੋਈ ਸੀ।

ਲਾਖਤਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਦਾ-ਕਰਦਾ ਖੁਦ ਲਾਖਤਾ ਹੋ ਗਿਆ

ਪੰਜਾਬ ਦਾ 1980ਵਿਆਂ ਅਤੇ 1990ਵਿਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੱਧ ਖਾਤਰੂ ਲਹਿਰ, ਪੁਲਿਸ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਬੇਕਸੂਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਾਂਲ ਲਈ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਜੇ ਦਾਹਿਸਤਗਰਦੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਹੋਈਆਂ ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਤਸ਼ਦਦਿ, ਹਿਰਾਸਤੀ ਮੌਤਾਂ ਅਤੇ ਝੂਠੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਰਹੇ। ਇਹ ਮਸਲਾ ਮਨੁੱਖੀ ਹੁਕਮ ਕਾਰਕੁਨ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਖਾਲੜਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਮਜ਼ਿਠਾ ਅਤੇ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਮਾਸ਼ਾਨ ਘਾਟਾਂ ਵਿੱਚ ਜੁਨ 1984 ਤੋਂ ਦਸੰਬਰ 1994 ਤੱਕ ਕਿਉਂਟੀਆਂ ਗਈਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਨੇ ਸਰ ਕੀਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਲਾਵਾਰਿਸ ਲਾਸ਼ਾਂ ਪੁਲਿਸ ਦੀਆਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਖਾਲੜਾ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਇਹ ਤੱਥ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲਾਸ਼ਾਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਸਮਸ਼ਾਨ ਘਾਟਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਖਾਲੜਾ ਰਾਹੀਂ ਹੋਏ ਖ਼ਲਾਸੇ ਨੇ ਲਾਵਾਰਿਸ ਲਾਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਲਾਪਤਾ ਜੀਆਂ ਦੇ ਸੁਆਲ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਘੋਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਸਿਆਸੀ-ਸਮਾਜਿਕ ਪਿੜ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਦਿੱਤੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਸਲਿਆਂ
ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸੁਆਲਾਂ ਦੀ
ਕੀਮਤ ਜਾਸ਼ਵਤ ਸਿੰਘ
ਖਾਲਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੇ
ਕੇ ਉਤਰਾਗਨੀ ਪਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ
ਨੂੰ 6 ਸਤੰਬਰ 1995 ਨੂੰ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਘਰੋਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਅਗਵਾ
ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਬਹੁ-ਪਤਾ
ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
ਅਗਵਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਤਲ
ਕਰਨ ਲਈ ਸੀਬੀਐਸੀ ਨੇ
ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਮੁਲਾਜਮਾਂ
ਨੂੰ ਦੌਸ਼ੀ ਦੱਸਿਆ। 15 ਨਵੰਬਰ
1995 ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਸੈਸ਼ਨ
ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਡੀਐਸਪੀ
ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਤੇ
ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਮਰ

ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸਣਾਈ
ਸੀ। ਫਿਰ ਅਕਤੂਬਰ 2007
ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਹਰਿਆਣਾ
ਗਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਜਸ਼ਟਿਸ
ਮਹਿਤਾਬ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੇ 4
ਹੋਰ ਦੋਸ਼ੀ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ
ਦੀ 7 ਸਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ
ਉਮਰ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ
ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਸਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਮਜ਼ਿਠਾ ਅਤੇ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਸਸਕਾਰਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸ੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੇਡਿਆ ਸੀ। ਏ ਸ੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ 693 ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਬੀ ਸ੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ 214 ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਝ ਹੁੰਦ ਤੱਕ ਪਛਾਣ ਹੋ ਸਕੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸੀ ਸ੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ 1190 ਲਾਸ਼ਾਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ ਸੀ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਜਨਤਕ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਦਾਅਵੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ 88 ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਦਾਅਵੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।

ਪੰਜਾਬ ਦਾ 1980ਵਿਆਂ ਅਤੇ 1990ਵਿਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਅੱਧ ਖਾਤੜ੍ਹ ਲਹਿਰ, ਪੁਲਿਸ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਬੇਕਸੂਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਾਣ ਲਈ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲਾਪਤਾ ਜੀਆਂ ਦਾ ਸੁਆਲ ਇਸ ਕੇਂਦ੍ਰਾਂਤਰੀ ਰੁਤਾਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ ਜੋ ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਚਾਰਾਂ ਖੂਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਕੰਨਿਆ ਕਮਾਰੀ ਤੱਕ, ਗਜ਼ਰਾਤ ਤੋਂ ਸਿਲੇਂਗ ਤੱਕ।

ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਚੀਨ ਵਿਰੁੱਧ ਦਿਖਾਉਣੀ ਹੋਵੇਗੀ ਇਕ ਸੁੱਟਤਾ

मकदा है?

ਪੋਪੀਓ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿਚ ਰੇਖਾਂਕਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਚੀਨ 'ਤੇ ਟਰੰਪ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਸਖਤੀ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ 'ਤੇ ਸਮਾਨ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਸਾਬੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਸੌਚ ਵਾਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਚਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਵਿਸ਼ਵਾਨ ਨਾਲ ਚੀਨੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਰਟੀ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬੀਸਿੰਗ ਦੇ ਕਦਮ ਸਾਡੀ ਜਨਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਖੁਸ਼ਗਲਾਈ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੋਪੀਓ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦ ਤਕ

ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਚੀਨ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇਕੱਤੇ ਹੋ ਕੇ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਅੰਗੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਉਦੇਂ ਤਕ ਉਹ ਵਿਆਪਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵਾਲੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਮਾਰ੍ਗ ਖਾਂਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਕੰਮ ਵੰਡ ਆਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹਿਮਾਲਿਅਨ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਖਤਰੇ ਨਾਲ ਨਜ਼ਿਠਾਂ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਹੋਰ ਹਮਲਾਵਰਤ ਹੋਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਜਮਹੂਰੀ ਰਾਸ਼ਟਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਲੜੀ ਵਿਚ ਪਿਰੋ ਕੇ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੁਰਾਣੀ ਰਵਾਇਤ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਭਾਰਤ ਲਈ ਹੁਣ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ

ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਚੀਨ ਉਸ ਨਾਲ ਸਰਹੱਦੀ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਵਧਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਗਲਵਾਨ ਵਾਦੀ ਵਿਚ ਦੋਵਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਛੌਜ਼ਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਹੋਈ ਝੂਲੀ ਝੜਪ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਰੱਬ 'ਤੇ ਹੱਥ ਧਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠ ਸਕਦਾ। ਹੁਣ ਚੀਨੀ ਛੌਜ਼ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਵਿਚ ਵੜਨ ਦੀ ਨਾਪਾਕ ਹਰਕਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਛੌਜ਼ ਦੀ ਚੌਕਸੀ ਕਾਰਨ ਨਕਾਬ ਹੋ ਗਈ।

ਇਹ ਭਾਰਤ ਲਈ ਖੜਕ ਦੀ ਘੰਟੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਚੀਨ ਪ੍ਰਤੀ ਸਖ਼ਤ ਰੁਖ ਅਪਨਾਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਚੱਲਣਾ।

ਉਹ ਲੜਾਈ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਚੀਨ 'ਤੇ ਭਾਰੀ ਪਿਆ

**ਉਹ ਮੈਕਾ ਆਊਣ 'ਤੇ ਇਸਦਾ ਬਦਲਾ
ਲੈਣਗੇ।**

ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣ।

ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਚੀਜ਼
ਜਨੀਤਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਆਪਣੇ ਕੁਝ
ਨਾਲ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ
2 ਗ੍ਰੇਨੋਡਿਅਰਜ਼ ਦੇ ਕਮਾਂਡਰ
ਰ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਕਰਨਲ ਰਾਏ ਸਿੰਘ
ਸੀ ਕਮਾਂਡੇ ਪਲਟਟਨ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ
ਤੁਹਾਨੇ ਰਾਏ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ
ਛੱਡਾਉਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਮੀ ਕਿ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਥੇਨਤੀ
ਵੀਕਾਰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਫਿਰ
ਤਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ ਮਸ਼ੀਨ ਗਨ
ਚੰਗਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਚੀਨੀਆਂ ਤੇ ਤੋਪਾ ਨਾਲ ਗੋਲਾਬਾਰੀ

ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੇਜ਼ਰ
 ਜਨਰਲ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੇ
 ਜਨਰਲ ਸਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਲਿਖੀ
 ਹੈ, ਦੱਸਦੇ ਹਨ, "ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਕਰਨਲ
 ਰਾਏ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਨਰਲ ਸਗਤ ਸਿੰਘ ਲੇ
 ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਬੀਕਰ ਵਿੱਚ ਹੀ
 ਰਹਿ ਕੇ ਤਾਰ ਲਗਾਉਣ 'ਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ
 ਰੱਖਣ ਪਰ ਉਹ ਢੁਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ
 ਆਪਣੇ ਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਮਨੋਬਲ ਵਧਾ ਰਹੇ
 ਸਨ।" "745 ਵਜੇ ਅਚਾਨਕ ਇੱਕ ਸੀਟੀ
 ਵੱਜੀ ਅਤੇ ਚੀਨੀਆਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸੈਨਿਕ

‘ਤੇ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਫਾਈਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ
ਰਾਏ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤਿਲ
ਗੋਲੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੈਡੀਕਲ
ਅਫਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਕੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ
ਜਗ੍ਹਾ ‘ਤੇ ਲੱਗਾਓ।’ ’ਮਿਟਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜਿਨ੍ਹੇ
ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਜਵਾਨ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ
ਜਾਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਕਰ
ਦਿੱਤੇ। ਫਾਈਰਿੰਗ ਇੰਨੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਸੀ
ਕਿ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਤੱਕ ਵੀ

ਨੂੰ ਉਠਾਉਣ ਦਾ ਮੈਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਮਿਲਿਆ ਤਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਵਾਨ ਬਾਹਰ ਸਨ ਅਤੇ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਸਰਾ ਲੈਣ ਲਈ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਅਸਰਦਾਰ ਫਾਇਰਿੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੋਥੇ ਨਾਲ ਫਾਇਰਿੰਗ ਦਾ ਹਵਾਮ

ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਥਾਨੇ ਦੀ
ਫਾਇਰਿੰਗ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ
ਸਿਰਫ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਕੇਲ ਸੀ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ
ਕਿ ਫੌਜ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦਾ
ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਪਰ ਤੋਂ
ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਅਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ
ਦਬਾਅ ਵਧਾਉਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਜਨਰਲ
ਸਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤੋਥਾਂ ਨਾਲ ਫਾਇਰ
ਬੁੱਲ੍ਹਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ
ਨਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 300 ਤੋਂ
ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਵਾਨ ਮਾਰੇ ਗਏ।

ਉਚਾਈ ਦਾ ਫਾਇਦਾ
ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਵੀ. ਕੇ. ਸਿੰਘ
ਦੱਸਦੇ ਹਨ, "ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਗ੍ਰੋਨੇਡਿਅਰਜ਼ ਨੇ
ਆਪਣੇ ਸੀਓ ਨੂੰ ਡਿੱਗਾਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਿਆ,
ਉਹ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਪਾਗਲ ਹੋ ਗਏ।" "ਉਹ
ਆਪਣੇ ਬੀਕਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ ਅਤੇ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੈਪਟਨ ਪੀ. ਐਸ. ਡਾਗਰ ਦੀ
ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਚੀਨੀ ਟਿਕਾਣਿਆਂ 'ਤੇ
ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ
ਕੈਪਟਨ ਡਾਗਰ ਅਤੇ ਮੇਜਰ ਹਰਭਜਨ
ਸਿੰਘ ਦੋਵੇਂ ਮਾਰੇ ਗਏ ਅਤੇ ਚੀਨੀ ਸੈਨਿਕਾਂ
ਦੀ ਮਸ਼ਿਨ ਗਨ ਫਾਇਰਿੰਗ ਨੇ ਕਈ
ਭਾਰਤੀ ਸੈਨਿਕਾਂ ਨੂੰ ਢਹਿ-ਛੇਰੀ ਕਰ
ਦਿੱਤਾ।" ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਾਂ ਪੁਰੇ ਧੱਧਰ
'ਤੇ ਲੜਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਜੋ ਤਿੰਨ ਦਿਨ
ਤੱਕ ਚੱਲੀ। ਜਨਰਲ ਸਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹੇਠ
ਤੋਂ ਦਰਮਿਆਨੀ ਢੂਰੀ ਦੀਆਂ ਤੇਥਾਂ
ਮੰਗਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਚੀਨੀ ਟਿਕਾਣਿਆਂ 'ਤੇ
ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਗੋਲਾਬਾਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।
ਭਾਰਤੀ ਜਵਾਨ ਉਚਾਈ 'ਤੇ ਸਨ ਅਤੇ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੀਨੀ ਟਿਕਾਣੇ ਸਾਫ਼ ਨਕਰ ਆ
ਰਹੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੋਲੇ ਨਿ-
ਸ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ
ਚੀਨੀ ਵੀ ਫਾਇਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਾਇਰਿੰਗ ਅੰਧਾਧੀਦ ਸੀ
ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹੇਠ ਤੋਂ ਭਾਰਤੀ ਸੈਨਿਕਾਂ ਨੂੰ
ਕੁਝ ਸੈਂਕਾਂ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।"

ਨਹੀਂ ਦੱਖ ਸਕਦੇ ਸਨਾ।”
 ਭਾਰਤੀ ਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਹੈਸਲਾ ਵਧਿਆ
 ਜਨਰਲ ਵੀ.ਕੇ.ਸਿੰਘ ਅੰਗੇ ਢੱਸਦੇ
 ਹਨ, ”ਜਦੋਂ ਯੱਥ ਬੰਦੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਆਂ
 ਨੇ ਭਾਰਤ 'ਤੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਇਆ ਕਿ
 ਉਸਨੇ ਜੀਨੀ ਸੇਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕੈਲਸੀਅਮ ਦੀ ਘਾਟ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ?

ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੱਡੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹੱਡੀਆਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ 'ਚ ਕੈਲਸੀਅਮ ਦੀ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੱਡੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਲਗਪਗ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰੋਣ 'ਚ ਕੈਲਸੀਅਮ ਦੀ ਕਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਕਮੀ ਸਰੀਰ 'ਚ ਇਕ ਦਿਨ 'ਚ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਲਗਾਤਾਰ ਖਾਣ-ਪੀਣ 'ਚ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਦੇ ਚਲਦਿਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੈਲਸੀਅਮ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ ਦੁੱਧ ਜਾਂ ਢਹੀ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੈਲਸੀਅਮ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸੋਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੈਲਸੀਅਮ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹੀਂ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਨਹੀਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿ ਉਚਿਤ ਪੋਸ਼ਣ ਲਈ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੈਲਸੀਅਮ ਦੇ ਘੱਟ ਹੋਣ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਲੱਛਣ ਹੱਡੀਆਂ 'ਚ ਦਰਦ, ਜਕੜਨ, ਬਕਾਨ, ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ 'ਚ ਖਿਚਾਅ ਆਦਿ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਮਰ ਦਾ ਝੁਕ ਜਾਣਾ, ਪਿੰਡਲੀਆਂ 'ਚ ਅਚਾਨਕ ਨਾ-ਸਹਿਣੋਗ ਦਰਦ, ਬਾਲਾਂ ਦਾ ਝਤਨਾ, ਦੰਦਾਂ 'ਚ ਸੰਕ੍ਰਮਣ ਆਦਿ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ

ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਕੈਲਸੀਅਮ ਨਾ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇੱਥ ਮਿਲੇਗਾ ਕੈਲਸੀਅਮ

- * ਹਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪੱਤੇਦਾਰ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਕੈਲਸੀਅਮ ਦਾ ਚੰਗਾ ਸ੍ਰੋਤ ਹਨ।
- * ਦੁੱਧ, ਢਹੀ, ਪਨੀਰ ਤੇ ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਬਣੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਨੂੰ ਡਾਈਟ 'ਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰੋ।
- * ਕੋਲਾ, ਸੰਤਰੇ ਦਾ ਜੂਸ ਅਤੇ ਨਿੰਬੂ ਪ੍ਰਾਤਿ ਦੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਨਿਯਮਿਤ ਰੂਪ ਨਾਲ ਕਰੋ।
- * ਸੋਇਆਬੀਨ ਤੋਂ ਬਣੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕੋਰਨ ਫਲੈਕਸ 'ਚ ਕੈਲਸੀਅਮ ਪ੍ਰਚੂਰ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- * ਮੁੱਗਫਲੀ, ਸੂਰਜਮੁਖੀ, ਸਿੰਘਾੜਾ, ਮਟਰ ਆਦਿ 'ਚ ਵੀ ਕੈਲਸੀਅਮ ਭਰਪੂਰ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦੁੱਧ ਪਿਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅੱਗੜਾਂ 'ਚ ਜੋੜਾਂ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਜਾਂ ਬਕਾਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਕੈਲਸੀਅਮ ਦੀ ਕਮੀ ਹੀ ਹੈ। ਅੱਗੜਾਂ ਅਤੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਆਸਿਟਯੋਪੋਰੋਸਿਸ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਭੋਜਨ 'ਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਕੈਲਸੀਅਮ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਾ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਕਮੀ ਨਾਲ ਹੱਡੀਆਂ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਂਡਿੰਗ ਨਹੀਂ ਬਣ ਪਾਉਂਦੀਆਂ। ਇਸ ਨਾਲ ਇਸਦੇ ਟੁੱਟਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਵੀ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਇਸਦੀ ਕਮੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਵੀ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਵੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਕਰਵਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਟਾਮਿਨ ਡੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਇਸਤੁਠਿਨੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ 'ਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੈਲਸੀਅਮ ਦੀ ਕਮੀ ਨਾਲ ਵਿਅਕਤੀ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਬਿਮਾਰ ਹੋਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਸੋਧਾਂ 'ਚ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਬਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ, ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕੈਂਸਰ, ਬਾਲਾਂ ਦਾ ਝਤਨਾ, ਕੋਲੈਸਟ੍ਰੋਲ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦਾ ਅੰਤੂਲਿਤ ਹੋਣਾ ਆਦਿ ਕੈਲਸੀਅਮ ਦੀ ਕਮੀ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮਾਨਸਿਕ ਸਿਹਤ 'ਤੇ ਭਾਰੀ ਯੈ ਰਿਹਾ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ

ਇਕ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਖੋਜੀਆਂ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ (ਕੋਵਿਡ-19) ਦਾ ਆਮ ਜਨਜੀਵਨ 'ਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੱਡਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਲਗਪਗ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰੋਣ 'ਚ ਕੈਲਸੀਅਮ ਦੀ ਕਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਕਮੀ ਸਰੀਰ 'ਚ ਇਕ ਦਿਨ 'ਚ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਲਗਾਤਾਰ ਖਾਣ-ਪੀਣ 'ਚ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਦੇ ਚਲਦਿਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੈਲਸੀਅਮ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਪ੍ਰਾਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਖੋਜੀ ਕਲੇਅਰ ਕੈਨਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਤ ਲਗਾਤਾਰ ਵਿਗਤਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਸਟੇਨਬਿਲਿਟੀ ਪੱਤ੍ਰਕਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਅਧਿਐਨ ਅਨੁਸਾਰ ਖੋਜੀਆਂ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਇਹ ਸਿੰਟਾ 374 ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਆਨਲਾਈਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਕ ਸਰਵੇਤੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੋਂਢਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਅਧਿਐਨ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਅਪ੍ਰੈਲ ਵਿਚ ਆਰੰਭ ਹੋ ਕੇ 10 ਹਫ਼ਤੇ ਤੋਂ

ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮੇਂ ਤਕ ਚੱਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਸਰਵੇਤੇ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਆਫ਼ਤ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਅਨੁਭਵਾਂ, ਕੋਰੋਨਾ ਸਬੰਧੀ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਤ ਅਤੇ ਤਣਾਅ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਸਵਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਅਤੇ ਨੈੱਕਰੀ ਗੁਆਉਣ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਗਈ ਸੀ। ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਦੋ-ਤਿਹਾਈ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਮੱਧਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉੱਜ ਪੱਧਰ ਤਕ ਦੇ ਤਣਾਅ ਦੀ ਸਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਔਰਤਾਂ ਰਹੀਆਂ ਜੋ ਅਧਿਐਨ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੌਰਾਨ ਕੰਮਕਾਜ਼ੀ ਸਨ। ਖੋਜੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦੀ ਅਨਿਸਚਿਤਤਾ ਕਾਰਨ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਉਪਾ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਤਣਾਅ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਮਿਲ ਸਕੇ।

ਸਵੇਰੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਘੀਟ ਕੱਢ ਕੇ ਕਰੋ ਇਹ 5 ਕੰਮ, ਕਮਜ਼ੋਰ ਇਮਿਊਨ ਸਿਸਟਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਮਜ਼ਬੂਤ

ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ 'ਚ ਇਮਿਊਨਿਟੀ ਵਧਾਉਣ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਾਫ਼ੀ ਚਰਚਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਮਿਊਨਿਟੀ ਵਧਾਉਣ ਬਾਰੇ ਹੁਣ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਜਾਂ ਪੜੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ 'ਚ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ 'ਚ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਖਾਰੇ 'ਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਮਿਊਨਿਟੀ ਸਿਰਫ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦਾ ਅਸਰ ਇਮਿਊਨਿਟੀ ਤੋਂ ਇਸ ਲਈ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਇਮਿਊਨ ਸਿਸਟਮ ਦੀ 70% ਸੱਲਜ ਐਤੜੀਆਂ 'ਚ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਿਆਨ ਰੱਖੋ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ ਇਕ ਮਸ਼ੀਨ ਵਾਂਗ ਹੈ। ਮਸ਼ੀਨ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਤੇਲ ਨਾਲ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵੱਧਦੀ। ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦਾ ਅਸਰ ਇਮਿਊਨਿਟੀ 'ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਤੀਂਕ ਤੁਹਾਡੇ ਇਮਿਊਨ ਸਿਸਟਮ ਦੀ 70% ਸੱਲਜ ਐਤੜੀਆਂ 'ਚ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਿਆਨ ਰੱਖੋ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ ਇਕ ਮਸ਼ੀਨ ਵਾਂਗ ਹੈ। ਮਸ਼ੀਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਨੀਆਂ ਦੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵੱਧਦੀ। ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦਾ ਅਸਰ ਇਮਿਊਨਿਟੀ ਤੋਂ ਇਸ ਲਈ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਤੀਂਕ ਤੁਹਾਡੇ ਇਮਿਊਨ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ। ਦਰਸ਼ਲ ਰਾਤ ਭਰ ਸੌਣ ਦੌਰਾਨ ਮੂੰਹ 'ਚ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੈਟੀ ਪਰਤ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਜਿਸਨੂੰ ਆਇਲ ਪੁਲਿੰਗ ਨਾਲ ਹਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਇਲ ਪੁਲਿੰਗ ਲਈ ਕੋਲਡ ਪ੍ਰੈਸਡ ਵਰਜਿਨ ਕੋਕੋਨਟ ਆਇਲ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਫਾਈਦੇਮੰਦ ਹੈ। ਸਾਣੀ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਫਿਟਾਕਸ ਕਰਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਆਸਾਨ ਕੁਦਰਤੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਸਵੇਰੇ ਉਠ ਕੇ ਗੁਣਗੁਣਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਦੀ ਹਿੱਤ ਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਕੰਮ ਕਰੋ ਅਤੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀ ਹਿੱਤ ਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਇਮਿਊਨਿਟੀ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ। ਦਰਸ਼ਲ ਰਾਤ ਭਰ ਸੌਣ ਦੌਰਾਨ ਮੂੰਹ 'ਚ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੈਟੀ ਪਰਤ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਜਿਸਨੂੰ ਆਇਲ ਪੁਲਿੰਗ ਨਾਲ ਹਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਇਲ ਪੁਲਿੰਗ ਲਈ ਕੋਲਡ ਪ੍ਰੈਸਡ ਵਰਜਿਨ ਕੋਕੋਨਟ ਆਇਲ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਇਸਦੀ ਕਮੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਵੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਹੋਰੇਵੇਰੀ, ਪੋਟ ਸਾਫ਼ ਰਹੇਗਾ। ਮੈਟਾ-ਬੋਲਿਜ਼ਮ ਤੇਜ਼ ਹੋਰੇਵੇਰਾ, ਚਰਬੀ ਜ

ਨਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ਦੀ ਸੁਰ ਅਤੇ ਸਾਰ

(ਸਫ਼ਾ 10 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਨਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਫ਼ਰਿਸ਼ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕੰਪਨੀਆਂ, ਦੇਸੀ ਕਾਰਪੋਰੇਟਾਂ, ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਗਠਨਾਂ (ਐਨਜੀਓਜ਼) ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੁੰਨ-ਖਾਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ 'ਕੋਈ ਵਿਤਕਰਾ' ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਸੀ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਜੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਿਆ ਦੇ 'ਧੰਦੇ' ਵਿਚ ਆਉਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਸਹੂਲਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਫੀਸਾਂ ਜਾਂ ਫੰਡਾਂ ਉਤੇ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਲਗਾਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿ ਉਹ ਕੁਝ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਦੇਣ। ਇਹ ਵੀ ਨੋਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਰ੍ਹੁਨ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹਨਾਂ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਰਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁਲਾਕਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਨੀਤੀ 'ਚ ਬਹੁਤ ਬਾਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਿਆਰ ਬਾਰੇ ਫਿਕਰ ਜਾਹਿਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਕਰ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵੱਲ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਜਾਅਲੀ ਡਿਗਰੀਆਂ, ਕਲਾਸ ਰੂਮਾਂ ਵਿਚ ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ

ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸੋਸ਼ਣ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਜੱਗ-ਜਾਹਿਰ ਹਨ। ਇਸ ਨੀਤੀ ਦਾ ਟੀਚਾ ਹੈ ਕਿ 2030 ਤੱਕ 3-18 ਉਮਰ ਵਰਗ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਐਨਰੋਲਮੈਂਟ ਕਰ ਲਈ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਐਨਰੋਲਮੈਂਟ 15 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੁਣ ਵਾਲੀ ਗਿਣਤੀ 26% ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ 50% ਕਰ ਲਈ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਇਸ ਟੀਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਭਜਾਇ ਇਸ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਨੀਤੀ ਇਸ ਟੀਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਆਨਲਾਈਨ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ, ਦੂਰ ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਉਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਰ ਵਿਧੀਆਂ ਉਪਰ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਤਕਰੀਬਨ 100 ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਅਤੇ ਹਰ ਕਾਲਜ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਆਧਾਰਿਤ 'ਉਪਨਿਸ਼ਟੈਸ ਲਰਨਿੰਗ' (ਓਡੀਐਲ) ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਚਾਲੂ ਕਰਨ। ਕਰੋਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਇਹ ਤਜਰਬਾ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਕੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ; ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਤੇ ਅਧਿਐਨਾਂ ਨੇ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ 35 ਕਰੋੜ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਤਕਰੀਬਨ ਅੱਧੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਕੋਲ ਹੀ ਸਮਾਰਟ ਫੋਨ ਜਾਂ ਆਨਲਾਈਨ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਲੋੜੀਦੇ ਉਪਕਰਨ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਕੁਨੈਕਟਿਵਿਟੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਵੱਖਰਾ ਹੈ।

ਸਕੂਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਉਤੇ ਸਿੱਮੇਵਾਰੀ ਪਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਆਪਣੇ

ਧੀਆਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਜੋੜਨ। ਅੱਜ ਵੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ 26.4 ਫੀਸਦੀ ਵਾਂਗ ਅਨਵੱਡੇ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਾਖਰਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ 75.5 ਫੀਸਦੀ ਜਨਸੰਖਿਆ ਇੰਦਾਂ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸੈਟਿੰਕ ਵੀ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੋਈ। ਦਰਸ਼ਕ, ਸਰਕਾਰ ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਲਈ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਉਤੇ ਟੇਕ ਰੱਖਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਨਾਫੇ ਵਿਚ ਵਧਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇੰਛਕ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਹਮ-ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਇਟ ਇਸ ਦਾ ਡਰ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਸਕੂਲਾਂ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਇੱਕੋਂ ਹੋਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਉਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਰ ਵਿਧੀਆਂ ਉਪਰ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਤਕਰੀਬਨ

ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਦੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਅਰਥਚਾਰੇ ਦਾ ਬੇਤਾ ਬੈਠ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਜੀਡੀਪੀ ਵਧਣ ਦੀ ਥਾਂ ਘਟ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੇਵਲ ਵੱਡੀਆਂ ਟੈਕ ਕੰਪਨੀਆਂ ਹੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਨਾਫਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਧਰ ਸੰਸਾਰ ਬੈਠ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ 'ਸਟਾਰ' ਪ੍ਰਯੋਕਟ ਰਾਹੀਂ 6 ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ, ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਨਿਕਲ ਰਹੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਲਈ ਖਰਬਾਂ ਡਾਲਰ ਖਰਚਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤੀ ਹੀ ਇਹ ਪੈਸੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਟੈਕ ਕੰਪਨੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਖਰਚੇ ਜਾਣਗੇ।

ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਨਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ 'ਅੱਡੇ ਦਿਨ' ਲੈ ਕੇ 'ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ' ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾ ਸ਼ਰਤਾਂ, ਤਨਖਾਹਾਂ ਅਤੇ ਭੱਤਿਆਂ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਨਿਘਾਰ ਆਉਣ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾ ਸ਼ਰਤਾਂ ਹੁਣ ਵਿਦਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ ਸਗੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਆਪ ਹੀ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਕਿਸ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਕਿਨੇ ਪੈਸੇ ਦੇਣੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਗਲੀਆਂ ਤੱਤਕਾਲੀਨ ਸਬੰਧੀਆਂ ਨਿਯਮ ਵੀ ਸਕੂਲਾਂ ਕਾਲਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸਥਾਨਕ ਕਮੇਟੀਆਂ ਆਪ ਬਣਾਉਣਗੀਆਂ।

ਨੀਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਭਰਮ ਜਾਲ ਨਾਲ ਭਰੀ ਪਈ ਹੈ। ਉਹ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੋਂ ਹੋਰ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਸੁਨਿਹਰੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਸੁਫ਼ਲਨੇ ਦਿਖਾਉਣੀ ਹੈ ਪਰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਲੋੜੀਦੇ ਪਥਲਿਕ ਫੰਡ ਦਾ ਪੱਕਾ ਵਾਅਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਸਿੱਖਿਆ ਉਤੇ ਜੀਡੀਪੀ ਦਾ 6% ਖਰਚ ਕਰਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਖਰਚੀ ਜਾ ਰਹੀ 4.43% (ਜੋ ਨੀਤੀ ਦੇ ਡਰਾਫਟ ਵਿਚ 2.27% ਦੱਸੀ ਗਈ ਸੀ) ਵਿਚ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਕੇਵਲ 1% ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਜਟ ਖਰਚਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਜੋਂ ਵੀ 2014 ਤੋਂ 2020 ਤੱਕ ਸਿੱਖਿਆ ਉਤੇ ਖਰਚਾ ਲਗਾਤਾਰ ਘਟਿਆ ਹੈ।

ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਅਤੇ ਵੇਟ ਬੈਂਕ ਦੀ ਸਿਆਸਤ

(ਸਫ਼ਾ 10 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਕੋਲ ਤਕਦੀਰ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਠੰਡੇ ਬਸਤੇ ਵਿਚ ਰੀ ਰਿਹਾ।

ਹਰਿਆਣਾ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਅਵਾਰਡ ਲਾਗੂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ 30 ਅਪ੍ਰੈਲ 1979 ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 11 ਜੁਲਾਈ 1979 ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਪੁਨਰਗਠਨ ਕਾਰ੍ਹੁਨ 1966 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 78 ਤੋਂ 80 ਨੂੰ ਚੁੱਣੀ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ। 1980 ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਸਮੇਤ ਬਾਕੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। 31 ਦਸੰਬਰ 1981 ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੱਖ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਿਵਹਰਨ ਮਾਝੂਰ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਜਨ ਲਾਲ ਨੂੰ ਬਿਠਾ ਕੇ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਦੇ 1976 ਦੇ ਅਸੰਵਿਧਾਨਕ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇਕ ਤੰਤੀਕ ਨਾਲ ਵਾਜ਼ੀਅਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੂਈਟ ਪੇਪਰ ਅਨੁਸਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੱਖ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਮਝੌਤਾ ਉਸ ਨੂੰ ਫੁੱਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਥਕਾ ਕੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ ਅਧੀਨ ਹੀ ਸਾਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚੋਂ ਕੇਸ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਏ ਅਤੇ ਐਸਵਾਈਐਲ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਪ੍ਰਭਾਤਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਸਮਝੌਤੇ ਪਿਛੋਂ 8 ਅਪ੍ਰੈਲ 1982 ਨੂੰ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਕੁਝ ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰ ਦੇ ਨਹਿਰ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਕਰਨ ਆਉਣ ਸਮੇਂ

ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਤੇ ਸੀਪੀਐਸ ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਮੌਜੂਦੇ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਧਰਮ ਯੂਂਹ ਮੌਜੂਦੇ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਖਾਤਕੁਵਾਦ, ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਉਤੇ ਹਮਲਾ, ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਕਤਲ, ਸੰਤ ਹਰਚੰਦ ਸਿੱਖ ਲੋਗੇਵਾਲ ਦੀ ਹੋਤਿਆ, ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਘਰੋਵਾਲ ਦੀ ਹ

ਹਲੂਣਾ ਲੋੜਦੀ ਸਹਿਮੀ ਧਰਤੀ

(ਸਫ਼ਾ 5 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਸਾਨੂੰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਆਗਾਮੀ ਦਹਾਕੇ ਤੱਕ ਲਈ ਵੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਵੱਡੇ ਧੱਧਰ ਦੀ ਉਸਾਰੂ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਦੋਵਾਂ ਨਿੱਜੀ ਤੋਂ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬੋਰੀ-ਬਿਸਤਰਾ ਅਣਿਮਿਥ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸਮੇਟ ਲਿਆ ਸੀ। ਜਿਹੜੀ ਮੱਤੀ-ਸੰਟੀ ਉਮੀਦ ਬਚੀ ਸੀ, ਉਸ ਉਤੇ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਨੇ ਪਾਣੀ ਫੇਰ ਦਿੰਤਾ। ਇਸ ਨੇ ਮਹਿਜ਼ ਚੁਟਕੀ ਮਾਰਨ ਵਾਂਗ ਕੁਝ ਘੰਟਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਡੇ ਸਹਿਰ ਤੋਂ ਕਸਬੇ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਸਨਅਤਾਂ ਦਾ ਪਹੀਆ ਜਾਮ ਕਰ ਦਿੰਤਾ, ਸਾਰੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਹੀ ਨੱਧ ਕਰ ਦਿੰਤਾ, ਅਰਥਾਤਾ ਰੁਕ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਤੱਕ ਖੜ੍ਹੀ-ਖੜ੍ਹੇਤੀ ਰਹੀ ਗਈ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਛਾਈ ਚੁੱਪ ਨੇ ਸਾਡੇ ਖਾਮੋਸ਼ ਡਰਾਂ, ਸਾਡੀਆਂ ਜੋਸ਼ੀਲੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਦੀ ਚੁਗਲੀ ਕਰ ਦਿੰਤੀ। ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ, ਪਰ ਮਹਿਜ਼ ਮੂਲ ਦਰਸ਼ਕ - ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਲਾਹ ਦੇਵਵਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਮੂੰਹਾਂ 'ਤੇ ਇੱਥੇ ਹੀ ਮਾਸਕ ਲਈ ਰੱਖਣ। ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਅਰਥਾਤਾ ਕਦੋਂ ਆਪਣੀ ਬੋਹੇਸੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਵੇਗਾ ਜਾਂ ਸਾਡੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਬੁਝਿਆਂ 'ਤੇ ਬਾਹਰ ਕਦੋਂ ਪਰਤੇਗੀ ਜਾਂ ਲੰਦਾਖ ਵਿਚ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ ਐਲਏਸੀ (ਹਿੰਦ-ਚੀਨ ਸਰਹੱਦ) 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਤੇ ਭਾਵਾਂ ਨਾਲ ਕੀ ਬੀਤ ਰਹੀ ਹੈ - ਕੀ ਉਹ ਉਵੇਂ ਹੀ ਹੱਸਦੇ-ਮਸਕਰਾਉਂਦੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪਰਤ ਆਉਣਗੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਤਾਬੂਤਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਆ ਸਕਣਗੇ।

ਮੈਂ ਇਹੋ ਉਮੀਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਮਿਲ ਬੈਠ ਕੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਸੰਜੀਦੀ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਭਵ ਹੱਲ ਤਾਜ਼ਾਵਾਂ। ਸਾਡੇ ਲਈ ਖੂਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਸਤਕਾਂ ਉਤੇ ਰੋਸ ਮੁਜਾਹੇ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਜਥੇਬੰਦ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਜਥੇਬੰਦ ਅੰਦੇਲਨ, ਮਾਰਚ, ਹੜਤਾਲਾਂ ਜਾਂ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ। ਅਜਿਹਾ ਹੋਣਾ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਵਹਾਂ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਹੜਾਂ-ਦੁੱਫ਼ਤੀ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਵੀ ਲੋਗਣਾ ਕਿ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਕਦੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਕਦੋਂ ਆਮ ਲੋਕ ਸਤਕਾਂ 'ਤੇ ਰੋਲ ਪਾ ਦੇਣਾ। ਰੱਬ ਨਾ ਕਰੋ, ਕਿਧਰੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੌਜਵਾਨੀ ਦੇ ਲਾਹੋ ਨੂੰ ਸਰਾਪ ਵਿਚ ਨਾ ਬਲਦ ਲਈਏ, ਆਉ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਹਿੱਸਾ ਦੇ ਰਾਹ ਨਾ ਪੈਣ ਦੇਈਏ। ਆਓ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਢਰ ਦੇ ਪੇਰੇ ਨੂੰ ਤੁੰਤੇ ਤੇਰੀਏ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦੇਈਏ, ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਪਿਰ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦੇਈਏ, ਸੰਪਾਦਕਾਂ ਤੇ ਐਕਰਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦੇਈਏ, ਆਪਣੀ ਨੌਜਵਾਨੀ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦੇਈਏ। ਆਓ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਤੇ ਸਹਿਮ ਦੀ ਇਸ ਭੈਤੀ ਪਕੜ ਤੋਂ ਆਜਾਦ ਹੋਈਏ, ਆਓ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰੀਏ। ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਣਾ ਹੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਹੋਵੇ।

ਆਓ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖਾਮੋਸ਼ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇਈਏ, ਆਓ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਹੱਲਸ਼ੇਰੀ ਦੇਈਏ। ਅਖੀਰ ਆਓ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਨੌਜਵਾਨੀ ਨੂੰ ਇਕ ਮੌਕਾ ਦੇਈਏ।

ਖੇਤੀ ਆਰਡੀਨੈਸ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਖਰੀਦ ਨੀਤੀ

(ਸਫ਼ਾ 6 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਦਾ ਅਸਲੀ ਮੰਤਰ ਖੁਰਾਕ ਸਬਸਿਡੀ ਦਾ ਬਿੱਲ ਘੱਟ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ 1987-88 ਵਿਚ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਸਾਲ 2019-20 ਵਿਚ ਇੱਕ ਲੱਖ ਚੁਰਸਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ।

ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਨੇ ਹੁਣੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ 2019-20 ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੁਖਾਵੇਂ ਮਾਹੌਲ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭਾਰਤੀ ਖੇਤੀਬਾਤੀ ਵਿਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। 2019-20 ਵਿਚ ਖਾਧ-ਅੰਨ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ 296.6 ਮਿਲੀਅਨ ਟਨ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਬਾਗਬਾਨੀ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧ ਕੇ 320.5 ਮਿਲੀਅਨ ਟਨ ਹੈ ਜੋ ਖੇਤੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕੁਲ ਘੇਲੁ ਉਤਪਾਦਨ ਦਾ ਤਕਰੀਬਨ 2.9 ਫੀਸਦੀ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦਕਿ ਖੇਤੀ ਇਨਪੁਟਸ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਕੀਮਤ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ 5.1 ਫੀਸਦੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਧਾ ਭੀਜ਼ਲ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਹੋ ਰਹੇ ਲਗਾਤਾਰ ਵਾਧੇ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਨਿਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਖੇਤੀਬਾਤੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਤਰਜੀਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੀਤੀਗਤ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਵੱਲ ਵਧਣਾ ਹੈ ਜੋ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਲਈ ਖੁਰਾਕ ਦੀਆਂ ਵਾਸਤਿਕ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ। ਹੁਣੇ ਤੱਕ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਮਰਥਨ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਪਰ ਤਜਰਬਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕੀਮਤ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਮਹੰਗੀ, ਅਕਸਲ ਤੇ ਵਪਾਰ ਵਿਚ ਵਿਗਾਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਾਬਤ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਪਲਸ ਸਟਾਕ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੰਤਰ ਲਈ ਲੀਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਮਰਥਨ ਮੁੱਲ ਢਕਵਾਂ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ ਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀਬਾਤੀ ਲਈ ਲਹੇਵੰਦ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਵਪਾਰਕ ਸਤਕਾਂ ਦਾ ਇੱਡੈਕਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਲਈ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿਚ ਕੰਮ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਇਨਪੁਟਸ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਅਨਪਾਤ ਵਜੋਂ ਮਾਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਿਛਲੇ ਇੱਕ ਦਹਾਂ ਦੌਰਾਨ ਤਕਰੀਬਨ ਸਹਿਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਦਹਾਂ ਦੌਰਾਨ ਖੇਤੀਬਾਤੀ ਉਜ਼ਰਾਂ, ਭੀਜ਼ਲ ਅਤੇ ਹਰ ਇਨਪੁਟਸ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਕਾਰਨ ਪਿਛਲੇ ਦਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਨਿਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਖੇਤੀਬਾਤੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਦਾ ਪਤਾ

ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਦੂਜੇ ਦੌਰ ਦੇ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਦਾ ਪਤਾ

ਲੰਡਨ - ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਦੂਜੇ ਦੌਰ ਦੇ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਦਾ ਖਡ਼ਗ ਮੰਡਰਾਉਂਦਾ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ 24 ਘੰਟਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਬਰਤਾਨੀਆ 'ਚ 2,948 ਨਵੇਂ ਮਾਮਲੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਹਾਲਾਤ ਕਾਫੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਫਰਾਂਸ 'ਚ ਤਾਂ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਨਫੈਕਟਿਡ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧੀ ਹੈ ਤੇ ਬਲਕਿ ਕੋਰੋਨਾ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਹੈ। ਇਹ ਪਿਛਲੇ 13 ਹਜ਼ਾਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਿਸਰ : ਇਨਫੈਕਟਿਡ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਤਦਾਦ ਇਕ ਲੱਖ ਦੇ ਅੰਕਰੇ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਗਈ ਹੈ। ਹੁਣੇ 5,541 ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ : ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਛੇ ਨਵੇਂ ਮਾਮਲੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਕੁਲ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 1,431 ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਚਿਨ : ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ 15 ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। 175 ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਵੀ ਹਸਪਤਾਲ 'ਚ ਇਲਾਜ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

'ਤੇ ਵੀ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਫੌਜ 'ਤੇ ਖਰਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਰਕਮ 'ਚ ਕਟੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਜ਼ਾਰੀਲ 'ਚ ਤਾਂ ਹਾਲਾਤ ਹੱਥੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਦਿਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ 24 ਘੰਟਿਆਂ 'ਚ 3,331 ਨਵੇਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਹੈ। ਇਹ ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਹੈ ਜੋ ਦੋਨੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਹੈ। ਸਿਗਾਪੁਰ : ਕੋਰੋਨਾ ਟੈਸਟ ਨਾ ਕਰਵਾਉਣ 'ਤੇ 13 ਹਜ਼ਾਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਿਸਰ : ਇਨਫੈਕਟਿਡ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਤਦਾਦ ਇਕ ਲੱਖ ਦੇ ਅੰਕਰੇ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਗਈ ਹੈ। ਹੁਣੇ 5,541 ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ : ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਛੇ ਨਵੇਂ ਮਾਮਲੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਕੁਲ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 1,431 ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਚਿਨ : ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ 15 ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। 175 ਮਰ

A conversation about keeping the family safe

“ I was talking with my mom last week about the importance of wearing face masks to protect others and ourselves from COVID-19. She reminded me that many Asian Americans learned to wear face masks after the SARS outbreak and see it as a life-saving measure that helps slow the spread.

“What’s much less known is how to prepare ourselves and our families for new disasters — earthquakes, wildfires, floods, even a new pandemic. Many in our communities are too scared to talk about this, fearing we’ll tempt fate or won’t be able to afford expensive measures.

Many feel we simply don’t have time to worry about what might happen in the future.

“But if there’s one thing we learned from COVID-19, it’s to expect the unpredictable. I shared with her five easy steps developed by Listos California, part of Governor Newsom’s Office of Emergency Preparedness. They’re free and easy to follow.”

- 1 Sign up for Cal Alerts on your cell phone — Listos California has a great app.
- 2 Make a list of emergency contacts and an evacuation plan.
- 3 Pack a bag of what you’ll need if you have to evacuate.
- 4 Create a stay box of supplies you’ll need if you have to stay at home.
- 5 Help your neighbors get ready.

“My mom was so relieved when I offered to help her do these steps. I told her they could save her life. I’m excited for us to work together on them.”

**Sign up for our disaster readiness
text message curriculum by texting
LISTOSCA to 72345.**

MISSION PEAK BROKERS, INC.

For the best possible price and highest profit, call a Business Professional.

As the **President of Mission Peak Brokers, Inc.** and also a **Commercial Real Estate Broker**, I offer you guidance that is based on extensive experience in Sales. Acquisition and Financing of Commercial Real Estate and the purchase of businesses.

Mission Peak Brokers, Inc. is a leading **Business Brokerage** firm based in the San Francisco Bay Area providing the services required for the sale and acquisition of main street retail business opportunities and commercial real estate as well as an all-inclusive assistance with the business and commercial loan process.

We are here to secure your objectives through a standard of aggressive diligence, measurable integrity and the highest standard of excellence **knowing our client's satisfactions is our ultimate goal.**

CALL A PROFESSIONAL AND GET THE BEST POSSIBLE PRICES AND HIGHEST PROFITS

I am a top rated Business and Commercial Real Estate broker with vast experience in Sales.

**Acquisition and Financing
of Commercial Real Estate.**

**GET TOP
DOLLAR\$**

FOR YOUR COMMERCIAL PROPERTY

**CALL
TODAY
(510) 490-9705**

harsidhu@gmail.com
www.missionpeakbrokers.com

**Harpreet "Harry" Sidhu, CBB
Broker/president**

BRE Lic #1433114
Broker Lic # 01792260

